

Міжнародна
організація
праці

СОЦІАЛЬНИЙ
ЗАХИСТ

Координація систем соціального забезпечення країн Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС

Правовий аналіз

Координація систем соціального забезпечення країн Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС

Правовий аналіз

Авторське право © Міжнародна організація праці 2013

Вперше опубліковано у 2013 р.

На видання Міжнародного бюро праці поширюється видавниче право згідно з Протоколом 2 Загальної конвенції про авторські права. Однак короткі витяги з них можуть передруковуватися без спеціального дозволу за умови зазначення джерела. Звернення щодо передруку або перекладу потрібно надсилати до Відділу публікацій МБП (видавничі права та дозволи) за адресою: International Labour Office, CH-1211 Geneva 22, Switzerland, або електронною поштою: pubdroit@ilo.org. Міжнародне бюро праці вітає такі звернення.

Робити копії даної публікації можуть бібліотеки, інститути та інші користувачі відповідно до умов виданої їм для цих цілей ліцензії. Для того щоб знайти у своїй країні організацію з питань отримання права на копіювання публікацій, відвідайте сайт www.ifro.org.

Координація систем соціального забезпечення країн Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС: правовий аналіз / Міжнародна організація праці, Група технічної підтримки з питань гідної праці та Регіональний офіс для країн Центральної та Східної Європи. – Будапешт, 2013.

ISBN 978-92-2-827495-0 (print)

ISBN 978-92-2-827496-7 (web pdf)

Also available in English:

Social security coordination for non-EU countries in South and Eastern Europe: a legal analysis / International Labour Organization, Decent Work Technical Support Team and Country Office for Central and Eastern Europe. – Budapest, 2012

ILO DWT and Country Office for Central and Eastern Europe.

social security / maintenance of acquired rights / social security agreement / international agreement / Community law / ILO Convention / comment / Eastern Europe / EU countries / Europe

02.03.1

ILO Cataloguing in Publication Data

Найменування, які використовуються в публікаціях МБП, відповідають практиці ООН, а подані в них матеріали не означають відображення будь-якої точки зору Міжнародного бюро праці на легальний статус країни, регіону чи території або їх влади, а також демаркації їхніх кордонів.

За погляди, які відображені в опублікованих авторських статтях, дослідженнях та в інших матеріалах, відповідають виключно їхні автори, а публікація не означає погодження з цими поглядами з боку Міжнародного бюро праці.

Посилання на найменування фірм чи комерційних продуктів або процесів не означає їх схвалення з боку Міжнародного бюро праці, відсутність згадування певної фірми, комерційного продукту чи процесу не свідчить про їх несхвалення.

Публікації МБП можна отримати через основні мережі книготоргівлі або місцеві бюро МБП в багатьох країнах або безпосередньо з Відділу публікацій МБП за адресою: International Labour Office, CH-1211 Geneva 22, Switzerland. Каталоги або списки нових наявних публікацій можна безкоштовно отримати за вказаною вище адресою, або електронною поштою: pubvente@ilo.org.

Відвідайте наш вебсайт: www.ilo.org/publns

Надруковано в Україні

Проект спів-фінансується
Європейським Союзом

Проект спів-фінансується
та виконується
Міжнародною організацією
праці

Проект спів-фінансується
та виконується
Міжнародною організацією
з міграції

**Проект
«Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами»
в Україні**

Публікацію розроблено та надруковано в рамках Проекту
«Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами»
в Україні (RER/09/04/EEC).

За додатковою інформацією звертайтеся, будь ласка, до Проекту за адресою:
migration@ilo-dp.kiev.ua

Заходьте також на сторінку проекту:
http://ilo.org.ua/Projects/IloArticles/EU-ILO_Migrant.aspx

Стислий опис проекту:
Проект «Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами»

Проект виконується в Україні та Молдові Міжнародною організацією праці у співробітництві з українськими та молдавськими тристоронніми партнерами, Міжнародною організацією з міграції і Світовим банком. Проект є складовою Тематичної програми співробітництва з третіми країнами у сферах міграції та притулку Європейського Союзу.

Загальна мета проекту – зміцнити спроможність Молдови та України щодо регулювання трудової міграції та сприяти сталому поверненню, з особливим наголосом на розвиток людських ресурсів та запобігання втраті кваліфікованих кадрів.

Цю публікацію видано за допомогою Європейського Союзу. За зміст цієї публікації відповідають виключно партнери-виконавці, і його жодним чином не можна вважати таким, що відображає погляди Європейського Союзу.

Передмова

У глобалізованій економіці масштаби міжнародної міграції зростають, а її характеристики стають дедалі складнішими. Переважна частка сучасної міграції прямо або ж опосередковано пов'язана із сферою праці. Ефективна, надійна національна політика і практики щодо трудової міграції і захисту прав працівників-мігрантів, які реально втілити в життя, вимагають вичерпної правової основи, що базується на верховенстві національного і міжнародного права.

Даний звіт містить порівняльний огляд міжнародних правових інструментів координації систем соціального забезпечення країн, що не входять до складу ЄС. Звіт був підготовлений доктором Грега Стрбан, професором Юридичного факультету Люблянського університету. Звіт був остаточно доопрацьований під керівництвом Кенічі Хіросе, провідного спеціаліста з питань соціального забезпечення, Група технічної підтримки МОП з питань гідної праці, Регіональний офіс для країн Центральної та Східної Європи. Коментарі і зауваження надали Еммануель Сан-П'єр Гільбо, юридичний експерт, Департамент соціального забезпечення, МОП, Женева, і Мілош Нікац, заступник директора Інституту соціального страхування Республіки Сербія. Оксана Пермінова підготувала додатки до звіту. Редагування тексту зробила Атена Бочаніс.

Звіт був підготовлений в рамках Проекту технічного співробітництва МОП, що фінансується ЄС «Ефективне управління трудовою міграцією та її кваліфікаційними аспектами» в Молдові й Україні.

Ефективне управління трудовою міграцією можливе лише за умови співробітництва між країнами походження і призначення працівників-мігрантів. І це співробітництво має опиратися на міжнародні стандарти і політику, які забезпечують захист працівникам-мігрантам. Є сподівання, що даний звіт слугуватиме корисною інформаційною базою для визначення ефективних національних стратегій і практик координації систем соціального забезпечення на міжнародному рівні.

Будапешт, Грудень 2012 р.

Марк Левін
Директор
Група МОП технічної підтримки з
питань гідної праці і Регіональний
офіс для країн Центральної та
Східної Європи

Кенічі Хіросе
Провідний спеціаліст з питань
соціального забезпечення
Бюро МОП у Будапешті

Зміст

1. Вступ	7
1.1. Мета координації систем соціального забезпечення	7
1.2. Координація систем соціального забезпечення в межах Європейського Союзу	7
1.3. Координація систем соціального забезпечення країн, що не входять до складу ЄС: структура звіту	9
2. Двосторонні угоди про соціальне забезпечення країн, що не входять до складу ЄС	10
2.1. Характеристики двосторонніх угод про соціальне забезпечення	10
2.2. Види допомог, охоплені двосторонніми угодами про соціальне забезпечення	11
2.3. Рівноправність	12
2.3.1. Категорії населення, на які поширюються двосторонні угоди	12
2.3.2. Рівноправність громадян ЄС	14
2.3.3. Асиміляція фактів і подій	15
2.4. Визначення застосовного законодавства	16
2.5. Захист прав, що перебувають у процесі набуття	18
2.6. Захист набутих прав	19
2.7. Ефективне адміністративне співробітництво	20
2.8. Багатосторонні угоди, укладені між державами	21
3. Угоди і закони ЄС стосовно громадян країн, що не входять до складу ЄС	22
3.1. Громадяни країн, що не входять до складу ЄС, які проживають у ЄС	22
3.2. Угоди про асоційоване членство	23
3.2.1. Туреччина	23
3.2.2. Держави Магрибу	24
3.2.3. Країни регіону Західних Балкан	24
3.2.4. Застосування положень про соціальне забезпечення в угодах про асоційоване членство	25
3.3. Інструменти з питань імміграції	25
3.3.1. Директива про статус громадян третіх країн, що проживають в ЄС на довгостроковій основі 2003/109/EC	25
3.3.2. Директива про особливі процедури прийому громадян третіх країн з метою наукових досліджень 2005/71/EC	26
3.3.3. Директива ЄС про встановлення умов в'їзду і перебування громадян третіх країн з метою висококваліфікованої роботи 2009/50/EC	26
3.3.4. Директива ЄС про одноразовий дозвіл 2011/98/EU	27
3.4. Зовнішній вимір координації систем соціального забезпечення держав-членів ЄС	27

4.	Інструменти міжнародних організацій	29
4.1.	Інструменти Організації Об'єднаних Націй	29
4.1.1.	Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права	29
4.1.2.	Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей	30
4.2.	Інструменти МОП	31
4.2.1.	Конвенція № 19 про рівноправність громадян країни та іноземців у галузі відшкодування працівникам під час нещасних випадків, 1925 р.	31
4.2.2.	Конвенція № 118 про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення, 1962 р.	31
4.2.3.	Конвенція № 48 про запровадження міжнародної системи співробітництва у збереженні прав мігрантів на пенсію по інвалідності, старості та на випадок втрати годувальника 1935 р., і Конвенція № 157 про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення 1982 р.	32
4.2.4.	Інші конвенції і рекомендації МОП	33
4.3.	Інструменти Ради Європи	34
4.3.1.	Європейські тимчасові угоди	34
4.3.2.	Європейська конвенція про соціальну і медичну допомогу	35
4.3.3.	Європейська конвенція про соціальне забезпечення	35
4.3.4.	Інші інструменти Ради Європи	36
4.3.5.	Типові положення для двосторонніх угод про соціальне забезпечення	36
5.	Вжиття заходів в односторонньому порядку	38
5.1.	Односторонні заходи законодавчих органів	38
5.2.	Права на соціальне забезпечення і захист приватної власності	39
6.	Перспективи координації систем соціального забезпечення	41
6.1.	Координація допомог у зв'язку з довготривалим доглядом	41
6.2.	Координація накопичувальних схем пенсійного забезпечення	42
6.3.	Мігранти з нерегульованим статусом	43
6.4.	Заключні зауваження: стратегії для країн, що не входять до складу ЄС	44
	Бібліографія	46
	Додатки	52
Додаток А.	Стан ратифікації конвенцій МОП про соціальне забезпечення	53
Додаток В.	Стан підписання і ратифікації інструментів про соціальне забезпечення Ради Європи	58
Додаток С.	Огляд забезпечення допомог по старості у семи країнах, що не входять до складу ЄС	63
Додаток D.	Організаційна структура систем соціального забезпечення у семи країнах, що не входять до складу ЄС	68
Додаток Е.	Стан двосторонніх угод про соціальне забезпечення за країнами	74

1. Вступ

1.1. Мета координації систем соціального забезпечення

Одним із наслідків глобалізації стало зростання міжнародної мобільності людей як у Європі, так і в інших регіонах. Мобільність зростає не лише в межах ЄС, але й між країнами ЄС і країнами, що до нього не входять, та між самими країнами, що не входять до складу ЄС. Моделі мобільності також стали більш різноманітними. Дедалі рідше зустрічається типова раніше модель міграції з метою професійної кар'єри, коли людина тривалий час перебувала лише в одній країні призначення. На разі більш поширеними стали моделі короткострокового перебування у кількох країнах призначення. Мова йде, наприклад, про сезонних працівників-мігрантів, студентів, науковців, дослідників, працівників, найнятих за короткостроковими контрактами, кваліфікованих працівників (які пересуваються із однією бізнес-групою), працівників у транспортному секторі. У наші дні роботи виконуються у багатонаціональних командах у багатьох країнах.

Разом з тим принцип територіальності передбачає, що зобов'язання держави стосовно соціального забезпечення обмежується її територією. У зв'язку із територіальним характером дії законів про соціальне забезпечення і різноманітним формам міграції мобільні особи, особливо робітники, часто неспроможні задовольнити вимоги, які обумовлюють призначення допомог в рамках системи соціального забезпечення.

Саме тому надзвичайно важливо забезпечити дотримання прав працівників-мігрантів на соціальне забезпечення за допомогою ефективної координації між країнами. Двосторонні і багатосторонні угоди про соціальне забезпечення реалізують на практиці міжнародні стандарти і принципи координації національних систем соціального забезпечення.

Угоди про координацію систем соціального забезпечення базуються на загальному принципі взаємності і повинні, згідно з міжнародними правовими нормами, запроваджувати на практиці основоположні принципи рівноправності, визначення застосовного законодавства, збереження набутих прав і надання допомог під час перебування за кордоном, збереження прав, які перебувають у процесі набуття. Слід відзначити, що набагато легше досягти координації між країнами, в яких системи соціального забезпечення подібні (галузі соціального забезпечення, охоплені угодою, режими/схеми, запроваджені для кожної галузі соціального забезпечення), ніж між країнами, чії системи соціального забезпечення суттєво відрізняються.

1.2. Координація систем соціального забезпечення в межах Європейського Союзу

Європейський Союз має довгу історію координації систем соціального забезпечення. Свобода пересування працівників – один із основоположних принципів координації. Цей принцип закла-

дений у Статтях 48-51 Договору про заснування Європейської Спільноти (пізніше – Статті 39 - 42 Договору про ЄС і в наші дні – Статті 45-48 Договору про функціонування Європейського Союзу). Забезпечення права на соціальне забезпечення громадянам, що застосовують своє право на свободу пересування, стало одним із найгостріших питань для держав-членів ЄС.

Європейська Рада затвердила два регламенти про соціальне забезпечення працівників-мігрантів у 1958 р.: Регламент № 3/1958 і № 4/1958, що їх згодом замінив Регламент (ЕЕС) № 1408/71, що його в свою чергу доповнює Регламент із застосування (ЕЕС) №574/72. Громадяни Ісландії, Ліхтенштейну і Норвегії підпадають під дію Договору про Європейську економічну зону (ЕЕА), а громадяни Швейцарії підпадають під дію Угоди між ЄС і Швейцарією.

У зв'язку з нещодавнім розширенням ЄС було прийнято ряд нових регламентів. У 2004р. прийнятий Регламент (ЄС) № 883/2004 Європейського Парламенту і Ради про координацію систем соціального забезпечення, що замінив Регламент (ЕЕС) №1408/71. 16 вересня 2009 р. на заміну Регламенту (ЕЕС) № 574/72 був прийнятий Регламент (ЄС) № 987/2009 Європейського Парламенту і Ради, що визначає процедуру для Регламенту із застосування (ЄС) № 883/2004 про координацію систем соціального забезпечення. Обидва регламенти набули чинності 1 травня 2010 р.¹

Серед існуючих багатосторонніх правових інструментів координації систем соціального забезпечення, регламенти ЄС про координацію систем соціального забезпечення, без сумніву, є найбільш вичерпними і комплексними. Хоча регламенти ЄС про координацію систем соціального забезпечення розроблені на основі договорів, вони з функціональної точки зору більше подібні до національного, ніж традиційного міжнародного законодавства.² Тому по відношенню до них використовується термін «наднаціональне законодавство». Вони постійно допрацьовуються шляхом внесення змін і доповнень законодавчими органами ЄС та у світлі їх тлумачень Судом Європейського Союзу.

Регламенти ЄС у своїй сукупності є обов'язковими до виконання і безпосередньо застосовуються усіма державами-членами.³ Держави-члени ЄС мають право визначати категорії осіб, на яких буде поширюватися дія регламентів, види і розміри допомог, а також обов'язки одержувачів допомоги і процедури визнання права на соціальне забезпечення. Разом з тим держави-члени не мають права в межах національного правового порядку вступати у конфлікт із прямим застосуванням Регламенту ЄС.

¹ Детальний опис регламентів ЄС про соціальне забезпечення див. у «Координація систем соціального забезпечення країн Європейського Союзу. Пояснювальна доповідь до Регламенту ЄС № 883/2004 і Регламенту з реалізації № 987/2009».

² Надання переваги Регламенту над традиційною конвенцією має важливі наслідки. Це дозволяє Суду Європейського Союзу тлумачити підзаконні акти і забезпечувати їх відповідність договорам або ж застосовувати договори безпосередньо до ситуацій з урахуванням сфери застосування законодавства ЄС.

³ Стаття 288 Договору про функціонування ЄС.

1.3. Координація систем соціального забезпечення країн, що не входять до складу ЄС: структура звіту

Мета цього звіту – порівняльний огляд міжнародних правових інструментів координації систем соціального забезпечення, чинних для країн, що не входять до складу ЄС. Цей звіт має слугувати інформаційною базою для розроблення національної стратегії розроблення і укладення угод про соціальне забезпечення. І хоча даний звіт зосереджений переважно на країнах Південної і Східної Європи, багато з яких наближаються до вступу в ЄС, головні висновки (в першу чергу стосовно багатосторонніх угод) будуть корисними і актуальними для країн, що не є членами ЄС.

Координацію систем соціального забезпечення слід відрізняти від гармонізації систем соціального забезпечення. Слід відзначити, що інструменти координації можуть впливати на зміст законодавства про соціальне забезпечення, наприклад, шляхом вимоги внесення змін у перелік категорій осіб, на яких поширюється національне законодавство. До того ж, для країн, які готуються до вступу в ЄС, гармонізація систем соціального забезпечення шляхом перенесення корпусу законів і нормативних актів, обов'язкових для країн-членів ЄС (*union acquis*, або *acquis communautaire*) у національне законодавство про соціальне забезпечення є передумовою можливого застосування регламентів ЄС про координацію соціального забезпечення.

Решта звіту оформлена таким чином. Розділ 2 містить аналіз ключових правових аспектів основоположних принципів двосторонніх угод про соціальне забезпечення, укладених між державами-членами ЄС і країнами, що не входять до ЄС, а також укладених між країнами, що не є членами ЄС. У розділі 3 йдеться про міжнародні угоди, укладені між ЄС і країнами, що не входять до ЄС, а також про законодавство ЄС стосовно імміграції, які торкаються питання соціального забезпечення громадян країн, що не входять до складу ЄС. У розділі 4 викладений огляд ключових міжнародних інструментів міжнародних організацій (Організації Об'єднаних Націй, Міжнародної організації праці, Ради Європи), що стосуються соціального забезпечення мігрантів. Розділ 5 містить інформацію про заходи держав в односторонньому порядку. У розділі 6 визначені можливі нові сфери координації соціального забезпечення та викладені стратегічні зауваження і коментарі для країн Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС. Звіт супроводжується додатками, які містять останні дані про статус двосторонніх угод про соціальне забезпечення і стан ратифікації міжнародних конвенцій. У додатках також викладений порівняльний огляд національних систем соціального забезпечення у вибраних країнах Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС.

2. Двосторонні угоди про соціальне забезпечення країн, що не входять до складу ЄС

2.1. Характеристики двосторонніх угод про соціальне забезпечення

Двосторонні угоди про соціальне забезпечення укладаються між двома державами, які стають учасникам угоди. Хоча двосторонні угоди про соціальне забезпечення суттєво різняться, вони мають і ряд спільних рис. Зокрема, вони підлягають ратифікації, у разі їх укладення вони набувають чинності на невизначений період часу (до моменту внесення змін або припинення дії угоди⁴, або ж її заміни правовими документами ЄС у випадку держави-члена ЄС).

Двосторонні угоди залишаються основним інструментом координації між державами-членами ЄС та державами, що не входять до складу ЄС. Хоча вони і не регулюють всіх питань соціального забезпечення, вони слугують практичним інструментом координації систем, надаючи державам гнучкості з метою врахування особливих умов і вимог національних систем соціального забезпечення.

Двосторонні угоди про соціальне забезпечення, укладені між державами-членами ЄС, дещо втратили свою важливість у зв'язку з регламентами ЄС. По справі *Rönfeldt*,⁵ Суд Європейського Союзу зазначив, що у випадку застосування регламентів ЄС і двосторонніх угод необхідно застосовувати більш сприятливі положення. Однак по справі *Thévenon*⁶ Суд згодом дав пояснення, що якщо особа переїздить після набуття чинності регламентів ЄС, двосторонні угоди не можуть застосовуватися.

У Додатку Е міститься огляд двосторонніх угод про соціальне забезпечення за галузями соціального забезпечення – для семи країн Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС, і для 27 держав – членів ЄС, а також Ліхтенштейну, Норвегії і Швейцарії. Перед авторами не стояло завдання представити вичерпний аналіз усіх двосторонніх угод. Однак у цьому розділі зосереджено увагу на ключових правових аспектах основоположних принципів цих двосторонніх угод про соціальне забезпечення.

⁴ Наприклад, дія угоди про соціальне забезпечення між Великобританією і Австралією була припинена з ініціативи Австралії і таким чином втратила свою чинність 28 лютого 2001 р. (починаючи з 1 березня 2001 р.). Особи, які отримували допомоги у зв'язку з дією цієї угоди, не втратили своїх прав внаслідок припинення дії угоди.

⁵ C-227/89 *Rönfeldt* [1991] ECR I-323.

⁶ C-475-93 *Thévenon* [1995] ECR I-3813.

2.2. Види допомог, охоплені двосторонніми угодами про соціальне забезпечення

Соціальне забезпечення стосується всіх заходів, націлених на надання допомог, чи то в грошовій, чи то в натуральній формі, з метою забезпечення захисту, серед іншого, у разі зниження доходу від трудової діяльності (або недостатнього доходу), спричиненого захворюванням, інвалідністю, материнством, трудовим каліцтвом або професійним захворюванням, безробіттям, старістю або у зв'язку зі смертю члена сім'ї; у разі обмеженого доступу до або занадто дорогого медичного обслуговування; у разі неналежної підтримки з боку сім'ї, особливо для дітей і дорослих осіб, що знаходяться на утриманні; у разі бідності і соціальної ізоляції.

Стосовно видів допомог у рамках соціального забезпечення, більшість міжнародних інструментів посиляються на всі або ж деякі із дев'яти основних галузей соціального забезпечення, про які йдеться в Конвенції МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 р. Маються на увазі медична допомога, допомога у зв'язку з хворобою, допомога по безробіттю, допомога по старості, допомога в разі трудового каліцтва або професійного захворювання, сімейна допомога, допомога по інвалідності, допомога у зв'язку з вагітністю і пологами, допомога у зв'язку з втратою годувальника. У додатках D і E до цього звіту викладений огляд забезпечення допомоги по старості і організаційної структури національних систем соціального забезпечення у семи країнах, що не входять до складу ЄС.

Комплексні двосторонні угоди охоплюють всі галузі соціального забезпечення. Інші угоди обмежуються лише деякими галузями. Наприклад, двосторонні угоди зазвичай не регулюють надання соціальної допомоги (*не обумовленої сплатуванням внесків – прим. перекладача*).⁷ Законодавство ЄС про координацію систем соціального забезпечення стосується особливих видів соціальної допомоги, пов'язаних із традиційними соціальними ризиками (допомога по безробіттю і соціальні пенсії), що належать до «спеціальних допомог у грошовій формі, не обумовлених сплатуванням внесків». Навіть якщо ці допомоги регулюються двосторонніми угодами, вони зазвичай не експортуються, що обумовлено характером таких допомог.⁸

Важливо зазначити, що деякі угоди включають певні допомоги до сфери застосування угоди, але передбачають дуже обмежене охоплення цими допомогоюми або обмежену координацію таких допомог. Наприклад, деякі угоди включають додавання періодів лише для допомоги у зв'язку з хворобою і для допомоги по безробіттю,⁹ деякі угоди не включають допомоги у натуральній формі (медична допомога) у випадку трудового каліцтва або професійного захворювання,¹⁰ а деякі угоди включають лише сімейну допомогу для пенсіонерів, що забезпечується в односторонньому порядку.¹¹

⁷ Досить рідко зустрічаються приклади двосторонніх угод, які охоплюють соціальні допомоги. Серед них – угода, укладена між Німеччиною і Швейцарією (1952 р.), та Німеччиною і Австрією (1966 р.).

⁸ Див., наприклад, двосторонні угоди, що їх уклала Франція із Індією (2008 р.), Уругваєм (2010 р., ратифікація запланована на 2012 р.), та Конго (1987 р.).

⁹ Див., наприклад, угоди між Італією і Венесуелою (1988 р.) та між Португалією і Україною (2009 р.).

¹⁰ Див., наприклад, угоду між Францією і Уругваєм (2010 р., ратифікація запланована на 2012 р.).

¹¹ Див., наприклад, угоду між Португалією і Австралією (2001 р.).

Деякі двосторонні угоди (особливо ті, що були укладені на ранніх етапах) визначають законодавство, по відношенню до якого повинна застосовуватися угода *ratione materiae* (з огляду на обставини, пов'язані з предметом розгляду).¹² Більш сучасні двосторонні угоди визначають скоріше галузі соціального забезпечення, ніж законодавство, що регулює ці галузі. Такі нормативні прийоми дають можливість застосовувати двосторонні угоди до нових законодавчих актів у тих чи інших галузях соціального забезпечення. Разом з тим деякі двосторонні угоди про соціальне забезпечення, укладені країнами, що не входять до складу ЄС, включають законодавство договірної сторони у конкретній галузі соціального забезпечення. Аби уникнути непорозумінь, деякі двосторонні угоди передбачають, що вони заміщують інші двосторонні угоди у конкретних галузях.¹³ Інші ж угоди передбачають, що угоди із третіми сторонами повинні братися до уваги, наприклад, у галузі пенсійного забезпечення.¹⁴

У зв'язку з цим виникає питання, чи допомоги, включені у двосторонню угоду, повинні охоплювати лише державні системи, запроваджені згідно із законодавчими актами, чи вони повинні поширюватися і на схеми/режими, що базуються на колективних трудових договорах і угодах або ж приватні схеми/режими, що активно просувалися в деяких країнах останніми роками. Варто зазначити, що країни, які не входять до складу ЄС, не включають у двосторонні угоди ні схеми/режими, що базуються на колективних трудових договорах і угодах, ні приватні схеми. На даний момент ЄС також не дійшов згоди стосовно координації приватних пенсійних схем/режимів (див. підрозділ 6.2).

2.3. Рівноправність

2.3.1. Категорії населення, на які поширюються двосторонні угоди

З точки зору категорій населення, на які поширюються двосторонні угоди, потрібно розрізняти відкриті і закриті угоди. Закриті угоди поширюються лише на громадян держав-учасниць угод. Разом з тим вони можуть поширюватися і на членів сімей таких громадян та осіб, що втратили годувальника і успадкували права застрахованої особи, навіть якщо вони не є громадянами однієї із держав-учасниць угоди. Угоди можуть також поширюватися на біженців і осіб без громадянства.¹⁵

¹² Див., наприклад, угоду між Великобританією і колишньою Югославією від 1958 р. (зі сторони Великобританії), із приміткою, що повинні братися до уваги подальші зміни і доповнення.

¹³ Наприклад, Німеччина зазвичай включає таке положення. *U. Petersen*, 2008 р., с. 1438. Див. також угоду між Австралією і Латвією (2011 р.).

¹⁴ Для прикладу див. угоду між Чеською Республікою і Хорватією (1999 р.).

¹⁵ Крім того, якщо договірні сторони ратифікували Конвенцію про статус апатридів, ухвалену 28 вересня 1954 р., і Конвенцію про статус біженців, ухвалену 28 липня 1951 р., двостороння угода повинна поширюватися на осіб, на яких поширюється дія згаданих інструментів.

В рамках саме цього підходу укладалися угоди на ранньому етапі застосування практики укладання двосторонніх угод.¹⁶

Деякі угоди не включають певні групи громадян або застрахованих осіб до категорій населення, на які поширюватиметься угода.¹⁷ Більше того, дія деяких угод стосується лише соціального забезпечення працівників, направлених у відрядження.¹⁸ Такі обмеження можуть бути прямими або ж опосередкованими. Опосередковані обмеження мають місце тоді, коли в угоді робиться посилення лише на законодавство, що стосується працівників, зазначених у категоріях населення, на які поширюється двостороння угода. До того ж службовці державних установ можуть бути виключені із категорій населення, на які поширюється угода, внаслідок того, що двостороння угода не поширюється на спеціальні режими для службовців державних установ.

Відкриті, або універсальні угоди поширюються на всіх осіб, охоплених законодавством про соціальне забезпечення, незалежно від громадянства. Останніми роками між державами-членами ЄС і державами, що не входять до складу ЄС, укладалися угоди саме такого типу.¹⁹ У більшості випадків експорт допомог поширюється не лише на громадян держав-учасниць угоди та їхніх утриманців.²⁰ Є також приклади угод, що охоплюють всіх застрахованих осіб незалежно від громадянства, але принцип рівноправності поширюється лише на громадян держав-учасниць угоди.²¹ У таких випадках рівне ставлення забезпечується за допомогою інших інструментів, які не вимагають взаємності, таких як директиви ЄС з питань імміграції, вимоги Європейського суду з прав людини або європейських соціальних хартій щодо заборони дискримінації.

¹⁶ Прикладами відкритих двосторонніх угод слугують угоди між Німеччиною і Марокко (1981 р.), Німеччиною і Тунісом (1984 р.), а також угоди між колишньою Югославією та Францією (1950 р.), Швецією (1978 р.), Великобританією (1958). Однак ряд двосторонніх угод, укладених останніми роками, є закритими угодами у зв'язку з міграційною політикою держав-учасниць угоди. Прикладами закритих угод слугують угоди, укладені між Хорватією і Данією (2005 р.), Італією (1997 р.), Болгарією (2003 р.), а також угода між Данією і Чилі (1995 р.).

¹⁷ Наприклад, двосторонні угоди між Іспанією і Перу (2005 р.), між Францією і Конго (1987 р.) поширюються лише на працівників, хоча остання включає і протокол, що стосується студентів.

¹⁸ Така угода була укладена між Німеччиною і Китаєм у 2001 р. (набула чинності у 2002 р.).

¹⁹ Див. для прикладу угоди, укладені між Німеччиною та Австралією (2000 р.), Японією (1998 р.); угоди, укладені між Словенією і Хорватією (1997 р.), Канадою та Квебеком (1998 р., 2000 р.), Австралією (2002 р.), Колишньою Республікою Югославії Македонією (1998 р.), Боснією і Герцеговиною (2007 р.); угоди, укладені між Угорщиною та Канадою (2003 р.), Кореєю (2006 р.); угоди, укладені між Хорватією і Австрією (1997 р.), Нідерландами (1998). Разом з тим є приклади більш ранніх відкритих угод, наприклад угоди, укладені між Югославією та Бельгією (1956 р.) і Угорщиною (1959 р.).

²⁰ Протилежним прикладом слугує угода між Данією і США (2007 р.), положення про пенсії якої поширюються лише на громадян Данії і США.

²¹ Прикладами таких угод слугують угода, укладена між Нідерландами і Хорватією (1998 р.), угоди, укладені між Словенією та Хорватією (1997 р.), Колишньою Республікою Югославії Македонією (1998р.), Боснією і Герцеговиною (2007 р.), Сербією (2009 р.), угода між Австрією і Хорватією (1997 р.), Ірландією і Кореєю (яка додатково вимагає перебування на території іншої договірної сторони). Таке положення можна також знайти у двосторонніх угодах, укладених між країнами, що не входять до складу ЄС. Однак важливо зазначити, що інші положення угоди поширюються не лише на громадян держав-учасниць угоди.

2.3.2. Рівноправність громадян ЄС

Деякі угоди поширюють застосування принципу рівноправності, або рівного ставлення, на громадян третіх країн. Наприклад, громадяни ЄС можуть мати рівні права із громадянами держави – учасниці угоди.²² Такі положення відображають постанови Суду Європейського Союзу, зокрема постанови, прийняті у зв'язку зі справою *Gottardo*.²³ Суд постановив, що у випадку, коли держава – член ЄС укладає двосторонню угоду із державою, що не входить до складу ЄС (по даній справі це Італія і Швейцарія), основоположний принцип рівноправності вимагає, щоб держава – член ЄС надавала громадянам інших держав – членів ЄС (по даній справі це громадянин Франції) такі ж вигоди, які вона надає своїм громадянам в рамках укладеної угоди. При укладенні двосторонніх угод держави-члени повинні виконувати зобов'язання, покладені на них згідно із законодавством ЄС.²⁴ По справі *Gottardo*, без впливу законодавства ЄС, для громадянина Франції не можуть підсумовуватися періоди, накопичені в Італії і Швейцарії, для задоволення умов для призначення пенсії.

Виятки застосування таких недискримінаційних правил можливі лише за умови наявності об'єктивного обґрунтування. Суд Європейського Союзу відзначив, що аргументи, пов'язані із збільшенням фінансового навантаження або адміністративними труднощами, не можуть бути об'єктивним обґрунтуванням, у той же час обґрунтуванням можуть бути аргументи, пов'язані з порушенням балансу і принципу взаємності угоди. До того ж таке розширення дії угоди не повинно обмежувати права, яких набуває держава, що не входить до складу ЄС, у зв'язку з угодою, або ж накладати нові зобов'язання на таку державу.

Однак на практиці необхідним є і адміністративне співробітництво з боку держави, що не входить до складу ЄС (наприклад, у випадку повідомлення про страхові періоди третій стороні, що є державою-членом ЄС, але не є учасницею угоди). Тому *положення Gottardo* повинно бути включеним в тексти двосторонніх угод між державами-членами ЄС і державами, що не входять до складу ЄС. Таку позицію підтримує Адміністративна комісія з питань координації систем соціального забезпечення, створена відповідно до Регламенту № 883/2004/ЄС.²⁵

Положення *Gottardo* було включене в угоди, укладені після прийняття рішення Судом Європейського Союзу у 2002 р. Наприклад, угода між Угорщиною і Хорватією (2005р.) передбачає, що Угорщина буде ставитися до громадян ЄС так само, як і до громадян Угорщини і що сторони – учасниці двосторонньої угоди будуть співпрацювати для цього. Іншим прикладом слугує угода між Німеччиною і Бразилією (2009 р.), дія якої поширюється і на громадян країни, до якої застосовуються регламенти №№1408/71/ЄЕС або 883/2004/ЄС. Однак не всі держави-члени ЄС погоджуються із цим положенням через острах додаткового адміністративного навантаження.

²² Для прикладу див. Статтю 4 Угоди між Угорщиною і Хорватією (2005 р.).

²³ *Gottardo*, C-55/00, ECR 2002, р. I-413.

²⁴ Див. статті 18 і 45 Договору про функціонування Європейського Союзу (TFEU). ОJ EU C 115, 9 травня 2008 р.

²⁵ Рекомендація № P1 від 12 червня 2009 р. стосовно рішення по справі *Gottardo*, згідно з якою всі вигоди для громадян країни, які випливають із двосторонньої угоди про соціальне забезпечення, укладеної із державою, що не входить до складу ЄС, повинні бути доступними для працівників, що є громадянами інших держав-членів ЄС. ОJ EU C 106, 22 квітня 2010 р.

Щоб вирішити цю проблему, Люксембург, наприклад, у додаток до двосторонніх угод із Марокко і Тунісом включив положення *Gottardo*, яке діє в односторонньому порядку.

Чи можуть громадяни країн, що не входять до складу ЄС, користатися перевагами принципу *Gottardo*, наприклад, у випадку пересування між двома державами-членами ЄС і державою, що не входить до складу ЄС, яка уклала двосторонню угоду із однією із згаданих вище держав – членів ЄС? Суд Європейського Союзу постановив, що право на рівне ставлення гарантоване громадянам держав, що не входять до складу ЄС, іншими правовими інструментами, ніж ті, що стосуються свободи пересування між державами-членами ЄС. Суд Європейського Союзу, також відзначив, що виконуючи на практиці зобов'язання, передбачені двосторонніми угодами із державами, що не входять до складу ЄС, держави-члени ЄС повинні також виконувати зобов'язання, які покладає на них ЄС. Згідно із законодавством ЄС про соціальне забезпечення, громадянам держав, що не входять до складу ЄС, повинно бути забезпечене таке ж ставлення, як і до громадян держав – членів ЄС.²⁶ Це впливає на підсумовування певних періодів, накопичених у країні, що не входить до складу ЄС, а також на експорт допомог у країну, що не входить до складу ЄС.

2.3.3. Асиміляція фактів і подій

Регламент № 883/2004/ЄС зміцнює принцип рівноправності, оскільки в ньому зазначається, що всі факти, події, допомоги і дохід повинні бути асимільовані, незалежно від того, у якій державі – члені ЄС вони мають або мали місце (Стаття 5).²⁷ Наприклад, при призначенні пенсії держава – член ЄС повинна враховувати періоди виховання дітей, службу в армії, якщо вони повинні враховуватися згідно із її законодавством, незалежно від того, у якій державі-члені відповідні періоди були накопичені. Під впливом цього законодавства ЄС деякі двосторонні угоди передбачають асиміляцію фактів і подій, які мають місце на територіях договірних сторін.²⁸ Такий підхід уже застосовувався в рамках двосторонніх угод, раніше укладених між двома країнами, що не входять до складу ЄС, або навіть між державами-членами ЄС і державами, що не входять до складу ЄС.²⁹

²⁶ Регламенти № 859/2003/ЄС і № 1231/2010/EU, якими розширюється перелік категорій населення, на які поширюються регламенти № 1408/71/ЄЕС і № 883/2004/ЄС відповідно. Див. також більш ранню постанову Європейського Суду, напр. *Grana Novoa* (C-23/92, ECR 1993, р. I-4505). Суд зазначив, що двостороння угода між однією державою-членом ЄС і державою, що не входить до складу ЄС, не вписується в концепцію законодавства у тому значенні, в якому вона використовується у Регламенті 1408/71.

²⁷ Питання невичерпності загальних положень про асиміляцію фактів і подій у попередньому Регламенті № 1408/71/ЄЕС піднімалося Судом Європейського Союзу. Суд наголошував, що випадки, коли держави-члени не брали до уваги події лише через те, що вони мали місце в іншій державі-члені, суперечать загальному принципу рівноправності. *Case C-290/00 Duchon* [2002] ECR I-3567.

²⁸ Див. Статтю 6 угод, укладених між Словенією та Колишньою Республікою Югославії Македонією (1998 р.), Хорватією (1997 р.), Боснією і Герцеговиною (2007 р.).

²⁹ Див. для прикладу статті 1 і 3 угоди між Югославією і Бельгією (1954 р.) або Статтю 8 угоди між Югославією і Нідерландами (1977 р.).

Більше того, положення про асиміляцію фактів і подій може бути загальним і прямим, або ж опосередкованим і стосуватися лише певних видів допомог і певних фактів.³⁰

Варто зазначити, що асиміляція фактів і подій може призводити до втрати або скорочення розміру допомог із соціального забезпечення, що суперечить принципу *сприятливості*.³¹ Цей принцип визначає, що особа не може бути позбавлена прав, набутих у тій чи іншій країні. Однак існують вагомі аргументи, які підтверджують, що асиміляція фактів і подій не повинна призводити до необґрунтованих результатів або до дублювання допомог одного виду за один і той же період.

По справі *Кенну* Суд Європейського Союзу постановив, що ув'язнення в іншій державі-члені тягне за собою призупинення виплати допомог у компетентній державі-члені так само, як у іншій державі-члені.³² У випадку допомоги, що виплачується особам, які живуть за межею бідності (спеціальні схеми виплати допомог у грошовій формі, що не обумовлені сплатуванням внесків), недотримання принципу асиміляції фактів може призвести до ситуації, коли особа отримує відповідні допомоги, маючи при цьому інший дохід за кордоном. Подібно до цього страховий статус особи в іншій державі-члені може бути причиною відмови у пропорційній частці пенсії у компетентній державі, де національними вимогами передбачено, що особа повинна вийти на пенсію і не повинна мати страхового статусу з тим, щоб мати право на пенсію по старості. Наприклад, Словенський Верховний суд, посилаючись на рішення Суду Європейського Союзу, у тому числі по справах *Duchon* і *Kenny*, відмовив у пропорційній частці пенсії по старості особі, яка все ще була застрахована в Австрії.³³

2.4. Визначення застосовного законодавства

У зв'язку з розбіжностями в національних системах соціального забезпечення, правове становище особи може в значній мірі залежати від того, яке законодавство буде застосовуватися за

³⁰ Деякі угоди прямо приписують загальне правило асиміляції фактів і подій, що мали місце на території іншої договірної сторони (напр., Стаття 6 угоди між Словенією і Чорногорією, 2010 р.). Інші угоди можуть передбачати застосування цього правила лише до положень, які стосуються окремих допомог (напр., у зв'язку з професійним захворюванням) і непрямо передбачать асиміляцію певних фактів і подій (напр., визнання першого медичного діагностування професійного захворювання на території іншої договірної сторони). Див. для прикладу статті 23 угод між Югославією (Федеративною Республікою Югославією) та Хорватією (2001 р.), Боснією і Герцеговиною (2003 р.).

³¹ Також відомий як принцип *Petroni*, що має відношення до справи C-24/75 *Petroni* [1975] ECR I-1149 і який у подальшому застосовувався до справи C-352/06 *Bosmann* [2008] ECR I-3827 та об'єднаних справ C-611/10 і C-612/10 *Hudziński i Wawrzyniak*, 12 червня 2012 р., звіт іще не підготовлений.

³² Європейський суд аргументував, що Статті 7 і 48 Договору (про створення Європейського Економічного Співтовариства) і Стаття 3(1) Регламенту № 1408/71/ЄЕС не забороняють тлумачення установами держав-членів відповідних фактів, що мають місце в інших державах-членах, як таких, що є еквівалентними фактам, які відбуваються на території держави громадянства, і є підставою для втрати або призупинення права на допомогу в грошовій формі. Національні органи повинні вдаватися до цього правила без прямої чи непрямої дискримінації за ознакою громадянства. Справа C-1/78 *Kenny* [1978] ECR 1489.

³³ Громадський суд, Справа № Ps 2323/2007, стосовно справи № Psp 461/2009, що розглядалася у Вищому суді із соціально-трудових питань, рішення Верховного суду Словенії по справі № VIII IPS 169/2010, 2011 р.

погодженням сторін.³⁴ Кожна двостороння угода про соціальне забезпечення повинна містити колізійні норми для встановлення, законодавство якої сторони – учасниці договору буде застосовуватися для визначення правового статусу мігранта.

Lex loci laboris (правило застосування закону держави місця роботи) – загальна колізійна норма, яка застосовується в рамках двосторонніх угод про соціальне забезпечення, також застосовується в Регламенті № 883/2004/ЄС (для активних осіб).³⁵ Згідно із цим правилом, держава – учасниця угоди, в якій працівник здійснює економічну діяльність, відповідає за стягнення внесків і виплату допомог. Таким чином застосовним законодавством є законодавство держави, де здійснюється економічна діяльність. Пенсії повинні виплачуватися із пенсійних систем кожної держави, в якій особа застрахована, а витрати на медичну допомогу повинні відшкодовуватися системою медичного страхування тієї держави, де особа застрахована, навіть якщо така медична допомога надається в державі проживання. У випадку виплати медичної допомоги пенсіонерам можуть застосовуватися особливі правила.³⁶

Однак у невеликій кількості випадків у рамках угод застосовується правило «територіальності», згідно з яким допомоги в рамках соціального забезпечення повинні надаватися державою – учасницею угоди, на території якої відбуваються непередбачувані події. Прикладами можуть слугувати медична допомога для пенсіонерів, що виплачуються із системи медичного страхування держави проживання без відшкодування понесених нею витрат³⁷. У випадках професійних захворювань працівників, найнятих в обох державах – учасницях договору, лише держава останнього місця зайнятості має зобов'язання по виплаті допомог у зв'язку з трудовим каліцтвом і професійним захворюванням.³⁸

Єдиний виняток із правила *lex loci laboris* стосується працівників, направлених у відрядження. Вони зазвичай залишаються застрахованими у країні, що відряджає, навіть якщо такі працівники виконують роботу у державі – учасниці договору, що виступає країною призначення. Тривалість погоджених періодів відрядження варіюється від 1 до 5 років (із можливим його продовженням). Регламент №883/2004/ЄС передбачає період тривалістю 2 роки. Більш тривалі періоди направлення у відрядження зазвичай обговорюються в рамках укладання угод із країнами з різних

³⁴ Справа C-208/07 *von Chamier-Glisczinski* [2009] ECR I-6095.

³⁵ Для неактивних осіб, на яких поширюється дія Регламенту № 883/2004/ЄС, загальною колізійною нормою є *lex loci domicilii* (закон місця постійного проживання).

³⁶ У такому випадку пенсіонер може отримувати лише одну пенсію або пропорційні частки пенсії від обох держав-учасниць договору (у такому випадку держава проживання може виступати компетентною). Для прикладу див. угоди між Югославією та Бельгією (1954 р., Стаття 9), Німеччиною (1968 р., Стаття 17), Австрією (2003 р., Стаття 13); угоди, укладені Сербією і Чорногорією із Люксембургом (2003 р., Стаття 17); угоду, укладену між Сербією і Словенією (2009 р., Стаття 13). Пенсіонери навіть можуть проживати у третій країні, яка уклала із обома державами – учасницями угоди окремі двосторонні угоди. Наприклад, особа, яка отримує пропорційні частки пенсії від Німеччини і Сербії, проживає у Боснії і Герцеговині (яка в свою чергу уклала двосторонні угоди із Німеччиною і Сербією). Хоча такі ситуації можуть і не врегульовуватися угодами, на практиці медична допомога у грошовій формі надається у країні проживання (Боснія і Герцеговина) за рахунок країни, в якій особа накопичила довший період страхування (Німеччини або Сербії).

³⁷ Див. для прикладу угоди між Бельгією і Хорватією (2005 р.), Нідерландами і Хорватією (1998 р.).

³⁸ Див. для прикладу угоди між Бельгією і Хорватією (2005 р.), Словенією і Хорватією (1997).

континентів.³⁹ Як правило, держави-учасниці застосовують однаковий період відрядження, хоча деякі угоди передбачають різні періоди відрядження для держав-учасниць.⁴⁰

Особливі правила застосовуються у випадку мобільності всередині груп, відрядження самозайнятих працівників та інших винятків із правила *lex loci laboris*. Наприклад, працівники, що здійснюють діяльність одночасно у державах-учасницях договору або здійснюють змішану діяльність (напр. одночасно є самозайнятими і найнятими працівниками), підпадають під дію особливих правил. Особливі правила також застосовуються по відношенню до працівників у секторі міжнародних перевезень, наприклад, членів екіпажу з авіаперевезень, моряків, службовців державних установ і дипломатів. У деяких випадках можливі винятки на прохання роботодавця і працівника – за згодою представників обох держав-учасниць договору.⁴¹ Така гнучкість допускається законодавством щодо координації систем соціального забезпечення держав-членів ЄС, якщо це «в інтересах певних осіб або категорій осіб».⁴²

2.5. Захист прав, що перебувають у процесі набуття

Підсумовування (або *додавання*) усіх передбачених періодів (страхування, зайнятості або проживання) – основний підхід, що застосовується з метою захисту законних очікувань. У той час як законодавство про координацію систем соціального забезпечення держав-членів ЄС передбачає врахування усіх передбачених періодів, двосторонні угоди про соціальне забезпечення зазвичай містять спеціальні положення для кожної галузі соціального забезпечення. Підсумовування періодів дозволяється у випадку, якщо період страхування, накопичений в одній державі-учасниці договору, не є достатнім для надання права на отримання допомоги, зазвичай пенсії. У такому випадку враховується період страхування, накопичений в іншій державі-учасниці договору, і робиться розрахунок пропорційних часток пенсій (*pro-rata temporis*).⁴³ Якщо обидві держави не вимагають підсумовування періодів, допомоги (розраховані згідно з національними правилами кожної держави – учасниці договору), виплачуються незалежно одна від одної. Однак у деяких угодах, укладених із державами, що не входять до складу ЄС, принцип сприятливості може бути відображений зі сторони держави-члена ЄС. Головним чином цей принцип вимагає виплати або

³⁹ Для прикладу, п'ятирічний період відрядження був включений до угод, що їх уклала Великобританія із Канадою, США, Японією і Кореєю. Однак в угоди між Великобританією та Ямаїкою, Філіппінами був включений трирічний період відрядження (<http://www.hmrc.gov.uk/nic/work/ss-agree.htm>, Липень 2012р.).

⁴⁰ Наприклад, угода між Данією і США (2007 р.) передбачає 36-місячний період відрядження для Данії і 60-місячний період відрядження для США.

⁴¹ Див. для прикладу угоди між Австрією і Хорватією (1997 р.) та між Словенією і Боснією і Герцеговиною (2007 р.).

⁴² Стаття 16 Регламенту № 883/2004/ЄС.

⁴³ Це передбачає, що кожна держава-член, в якій працівник був активним, повинна зробити розрахунок теоретичної суми за весь період страхування, накопичений в обох державах. Другий крок вимагає, щоб кожна із держав зробила розрахунок розміру пропорційної частки допомоги *pro-rata temporis* (частки допомоги, що відповідає періоду страхування на її території). Див. для порівняння Статтю 16 угоди між Болгарією і Хорватією (2003 р.).

допомоги у розмірі, що дорівнює сумі національної пенсії, або сумі пропорційних часток пенсій, але тієї із двох, яка є більшою за розміром.⁴⁴

Деякі сучасні двосторонні угоди про соціальне забезпечення можуть передбачати підсумовування періодів, накопичених у третіх країнах, за умови, що обидві держави-учасниці договору уклали окремі двосторонні угоди із відповідною третьою країною.⁴⁵ Якщо лише одна держава-учасниця договору уклала угоду, це *положення про третю країну* може застосовуватися лише до осіб (громадян або застрахованих осіб), на яких поширюється дія угоди, укладеної із третьою країною.⁴⁶

Важливо наголосити, що деякі угоди регулюють лише фінансові аспекти соціального забезпечення і не торкаються допомог. Такі угоди мають за мету уникнення сплати внесків до системи соціального забезпечення зі сторони обох країн одночасно.⁴⁷ Такі угоди називаються «договори про подвійну сплату внесків» на протизаг «взаємним угодам».

2.6. Захист набутих прав

Набуті права на соціальне забезпечення захищені за допомогою принципу *експорту допомог*. Двосторонні угоди про соціальне забезпечення зазвичай передбачають, що допомоги у грошовій формі підлягають експорту до держави-учасниці договору.⁴⁸ Однак не всі допомоги підлягають експорту в однаковій мірі. Наприклад, допомоги, пов'язані із соціальним і економічним становищем держави, яка надає спеціальні допомоги, що не обумовлені сплачуванням внесків, підлягають експорту з певними обмеженнями. У деяких випадках на осіб, що переїжджають, покладаються певні зобов'язання. Наприклад, допомога по безробіттю не може підлягати експорту, тому що особа повинна звітуватися до центру зайнятості, щоб мати право на допомогу.

Обмеження також застосовуються по відношенню до експорту допомог у натуральній формі, переважно медичної допомоги. Медична допомога надається в іншій державі – учасниці угоди, якщо компетентна установа у країні походження попередньо дала на це згоду (у випадку запла-

⁴⁴ Див. для прикладу угоди, що їх уклала Бельгія із Хорватією (2001 р.), Колишньою Республікою Югославії Македонією, Індією і Японією. Те ж саме стосується двосторонніх угод між Францією і Індією (2008 р.) та між Іспанією і Перу (2005 р.).

⁴⁵ Див. для прикладу угоди між Кіпром і Канадою (1990 р.), Францією і Індією (2008 р.), між Італією і Уругваєм (1979 р.).

⁴⁶ Див. для прикладу угоди між Бельгією і Хорватією (2001 р.), Нідерландами і Хорватією (1998 р.), угоди, що їх уклала Словенія із Колишньою Республікою Югославії Македонією (1998 р.), Хорватією (1997 р.), Боснією і Герцеговиною (2007 р.).

⁴⁷ Див. для прикладу двосторонні угоди, що їх уклала Великобританія із Японією (набула чинності у лютому 2001 р.) і Республікою Корея (2000 р.).

⁴⁸ Згідно із законодавством ЄС, Стаття 10 Регламенту № 1408/71/ЄЕС відмінила вимогу громадянства по відношенню до довготривалих допомог у грошовій формі (головним чином пенсій). Стаття 7 Регламенту № 883/2004/ЄС укріпила принцип експорту допомог, в цілому передбачаючи, що всі допомоги у грошовій формі підлягають експорту.

нованого лікування), або якщо особа терміново потребує медичного лікування (протягом тимчасового перебування у іншій державі – учасниці угоди з іншою метою, ніж лікування).⁴⁹ Згідно із законодавством ЄС, «необхідне медичне лікування» стосується допомог у натуральній формі, які стають необхідними з причин медичного характеру під час перебування особи, враховуючи вид допомоги і очікуваної тривалості перебування. Такі допомоги повинні упередити необхідність повернення застрахованої особи до завершення запланованого періоду перебування, щоб пройти повний курс лікування у компетентній державі. Спектр необхідного лікування значно ширший, ніж просто невідкладна медична допомога. Завжди лікар дає визначення цього поняття у кожному конкретному випадку.⁵⁰ Із 2004 р. право на необхідне медичне лікування в межах ЄС (а також у Швейцарії і державах-членах Європейської Економічної Зони) застосовується за допомогою Картки європейського медичного страхування (картка EHIC). В рамках деяких двосторонніх угод про соціальне забезпечення між державами-членами ЄС і державами, що не входять до складу ЄС, була досягнута домовленість, що картка EHIC також слугує підтвердженням того, що її власник охоплений медичним страхуванням в рамках системи соціального забезпечення держави – учасниці договору.⁵¹

Деякі сучасні двосторонні угоди, укладені між державами-членами ЄС і країнами, що не входять до складу ЄС, пішли йще далі. Вони передбачають, що допомоги повинні надаватися громадянам держав-учасниць угод, навіть якщо вони проживають у третій країні, на тих же умовах, що діють для громадян відповідної держави – учасниці угоди.⁵² Це називається рівне ставлення до не громадян держави і до громадян. Таким чином, якщо допомоги для громадян держави – учасниці угоди підлягають експорту, чи то на підставі національного законодавства чи то на підставі укладеної двосторонньої угоди із третьою країною, то принцип експорту допомог повинен поширюватися і на громадян іншої держави – учасниці угоди.

2.7. Ефективне адміністративне співробітництво

Ефективне виконання угод неможливе без ефективного адміністративного і правового співробітництва між відповідальними установами держав-учасниць угод. Тому дієве адміністративне співробітництво передбачається інструментами координації систем соціального забезпечення.

⁴⁹ Див. для прикладу угоди між Австрією і Хорватією (1997 р.), між Словенією і Боснією та Герцеговиною (2007 р.).

⁵⁰ Згідно із законодавством ЄС, Адміністративна комісія з питань координації систем соціального забезпечення розробила перелік медичних допомог, які мають відношення до медичного лікування, отримання якого потребує попереднього погодження між особою, що пересувається, і постачальником медичних послуг. Повинна бути гарантована безперервність лікування протягом перебування особи в іншій державі-члені. Невичерпний перелік у Додатку до Рішення № S3 включає, зокрема, діаліз нирок, кисневу терапію, спеціальне лікування астми, ехокардіографію у випадку хронічних автоімунних захворювань, хіміотерапію. ОJ C 106/40, 24 квітня 2010 р.

⁵¹ Див. для прикладу угоду між Словенією та Хорватією (1997 р.), Колишньою Республікою Югославії Македонією (1998 р.), Сербією (2009 р.), Чорногорією (2010 р.), Австралією (2002 р.), але це не стосується угоди із Боснією і Герцеговиною (2007 р.).

⁵² Див. для прикладу двосторонню угоду між Бельгією і Хорватією (2001 р.) і угоди між Словенією та Колишньою Республікою Югославії Македонією (1998 р.) і Боснією і Герцеговиною (2007 р.).

Механізми співробітництва детально описуються в адміністративних договорах, що доповнюють двосторонні угоди.⁵³

Вкрай важливо здійснювати обмін інформацією про страхові періоди, накопичені в кожній державі. Однак національне законодавство не може вимагати адміністративного і правового співробітництва за межами країни. Тому передбачаються спеціальні положення, якими визначаються контактні органи в обох державах – учасниках угоди з метою адміністративного співробітництва.

У двосторонніх угодах зазвичай наголошується на зобов'язанні щодо обміну інформацією, надання безоплатної адміністративної і правової допомоги, можливості подання заяв неофіційною мовою, без сплати податків і комісійних зборів. Угодою також можуть передбачатися процедури визнання рішень і альтернативні процедури вирішення спорів. Для вирішення спорів може створюватися арбітражна рада.⁵⁴

2.8. Багатосторонні угоди, укладені між державами

Крім двосторонніх угод, країни можуть укласти напряду багатосторонні угоди про соціальне забезпечення для вирішення транскордонних питань, які стосуються більше, ніж двох держав і які не можуть бути вирішені за допомогою двосторонніх угод. Так, регламенти ЄС про координацію систем соціального забезпечення беруть свої початки із багатосторонньої угоди, підписаної шістьма державами – засновницями Європейського Економічного Співтовариства у 1958 р., угоди, яка не була ратифікована, але була інкорпорована у Регламент № 3/1958/ЕЕС.

Іберо-Американська конвенція про соціальне забезпечення⁵⁵, що була підписана у 2007р. і набула чинності у травні 2011 р., слугує прикладом сучасної багатосторонньої угоди про координацію соціального забезпечення, яка поширюється на ЄС і держави, що не входять до складу ЄС і таким чином охоплює 600 млн. осіб.⁵⁶ Вона забезпечує рівне ставлення до всіх застрахованих осіб і їхніх утриманців, згідно із законодавством держав-учасниць угоди, незалежно від громадянства. Угода охоплює такі види допомоги: допомога по старості, допомога по інвалідності, допомога у зв'язку з втратою годувальника, допомога в разі трудового каліцтва і професійного захворювання. Угода не поширюється на схеми/режими, допомоги з яких не обумовлені сплачуванням внесків, соціальну допомогу і виплати жертвам війни, про що чітко зазначається в угоді, і з цією метою дві чи більше держав можуть укласти двосторонні або багатосторонні угоди.

⁵³ Див. для прикладу адміністративні договори між Бельгією і Хорватією (2002 р.) та між Словенією та колишньою Республікою Югославії Македонією (1998 р.).

⁵⁴ Див. для прикладу угоди між Данією і Чилі (1995 р.), Німеччиною і Бразилією (2009 р.), Іспанією і Перу (2005 р.), Угорщиною і Канадою (2002 р.) та Австрією і Кореєю (2010 р.).

⁵⁵ *Convenio Multilateral Iberoamericano de Seguridad Social*. Повну версію тексту див. на www.oiss.org.

⁵⁶ 22 держави-учасниці Португалія, Іспанія і Андорра зі сторони Європи, Аргентина, Болівія, Бразилія, Чилі, Колумбія, Коста Рика, Куба, Еквадор, Ель Сальвадор, Гватемала, Гондурас, Мексика, Нікарагуа, Панама, Парагвай, Перу, Домініканська Республіка, Уругвай і Венесуела зі сторони Латинської Америки.

3. Угоди і закони ЄС стосовно громадян країн, що не входять до складу ЄС

На додаток до регламентів ЄС з питань координації систем соціального забезпечення, численні міжнародні договори (укладені між державами-членами ЄС і країнами, що не входять до складу ЄС), а також закони ЄС щодо імміграції містять положення про соціальне забезпечення осіб, що не є громадянами ЄС.

3.1. Громадяни країн, що не входять до складу ЄС, які проживають у ЄС

Стаття 79 Договору про функціонування Європейського Союзу передбачає, що ЄС розвиває спільну імміграційну політику, спрямовану на те, щоб на всіх етапах забезпечити ефективне регулювання міграційних потоків, справедливе поводження з громадянами третіх країн, які на законних підставах перебувають на території держав-членів, запобігати та вживати посилені заходи з боротьби проти нелегальної імміграції й торгівлі людьми. На виконання цих завдань ЄС також вживає заходів щодо забезпечення прав громадян третіх країн, які на законних підставах проживають у державах – членах ЄС, у тому числі умов регулювання свободи пересування і проживання в інших державах – членах ЄС.

Новий Регламент № 883/2004/ЄС відмінив вимогу щодо проживання, але чинною залишається вимога щодо громадянства. Спеціальний Регламент № 1231/2010/EU (так званий «перехідний» регламент)⁵⁷ був прийнятий з метою поширення дії регламентів про координацію на громадян країн, що не входять до складу ЄС. Аналогічно Регламент № 859/2003/ЄС⁵⁸ був прийнятий з метою поширення дії Регламенту № 1408/71/ЄЕС на громадян країн, що не входять до складу ЄС.

Необхідно зауважити, що глава Договору про функціонування Європейського Союзу про прикордонний контроль, притулок і імміграцію наділяє деякі держави-члени ЄС правом вибору – зв'язувати себе чи ні зазначеними заходами. У контексті «перехідного» Регламенту 859/2003/ЄС Данія відмовилася від передбачених офіційних зобов'язань, а Ірландія і Великобританія взяли на себе офіційні зобов'язання. Правовим наслідком стало те, що Данія не має офіційних зобов'язань

⁵⁷ Регламент (ЕУ) № 1231/2010 Європейського Парламенту і Ради від 24 листопада 2010 р., що поширює дію Регламенту (ЄС) № 883/2004 і Регламенту (ЄС) № 987/2009 на громадян третіх країн, на яких іще не поширювалися дії зазначених регламентів лише на підставі громадянства, ОJ L 344/1, 29 грудня 2010 р.

⁵⁸ Це було впроваджено Регламентом Ради (ЄС) № 859/2003 від 14 травня 2003 р., що розширює дію положень Регламенту (ЄЕС) № 1408/71 і Регламенту (ЄЕС) № 574/72 на громадян третіх країн, на яких їхні положення раніше не поширювалися лише на підставі громадянства, ОJ, L 124/1, 20 травня 2003 р.

забезпечувати рівне ставлення у сфері соціального забезпечення до громадян країн, що не входять до складу ЄС. У контексті нового «перехідного» Регламенту № 1231/2010/EU Данія повторно відмовилася, а Ірландія погодилася взяти на себе офіційні зобов'язання. Великобританія в свою чергу висловила відмову. Унаслідок цього колишній Регламент № 1408/71/EEC (сфера застосування якого була розширена на підставі Регламенту №859/2003/EC зберігає свою чинність у випадку відносин між державою – членом ЄС (крім Данії) і Великобританією. Таке непослідовне застосування правових інструментів ускладнює і робить менш прозорою координацію систем соціального забезпечення в Європі.

3.2. Угоди про асоційоване членство

У першу чергу громадянам ЄС гарантується право на вільне пересування і проживання в інших державах – членах ЄС.⁵⁹ Разом з тим багато громадян країн, що не входять до складу ЄС, мають право на рівне з громадянами ЄС ставлення на підставі угод про вільне пересування осіб, укладених ЄС. На підставі Договору про створення Європейської Економічної Зони,⁶⁰ громадяни Норвегії, Ісландії і Ліхтенштейну наділені тими ж правами, що і громадяни ЄС. Те ж саме стосується громадян Швейцарії на підставі договору між ЄС і Швейцарією.⁶¹

ЄС також уклав спеціальні угоди про асоційоване членство із рядом держав, що не входять до складу ЄС. Вони містять положення про працівників-мігрантів і їх права на соціальне забезпечення.

3.2.1. Туреччина

ЄС (у той час ЄЕС) уклав Угоду про асоційоване членство із Туреччиною у 1963 р. і Протокол до неї у 1970 р. – з метою поступового забезпечення вільного пересування працівників між Туреччиною і ЄС. У 1980 р. Рада з питань асоційованого членства ухвалила Рішення № 3/80 про застосування схем/режимів соціального забезпечення держав-членів ЄС по відношенню до турецьких працівників і членів їхніх сімей, що передбачає рівне ставлення у контексті надання усіх допомог в рамках соціального забезпечення.⁶²

Може постати питання, чи таке рішення може прямо застосовуватися у державах-членах ЄС. Європейська Комісія підготувала проект пропозицій до тексту Регламенту, яким запроваджується в дію Рішення № 3/80, однак цей Регламент не був прийнятий Радою. По справі *Taflan-Met*⁶³ Суд Європейського Союзу постановив, що навіть якщо деякі положення сформульовані чітко і ясно, Рішення не може бути запровадженим в дію без відповідних заходів для його реалізації. Од-

⁵⁹ Директива № 2004/38/EC Європейського Парламенту і Ради від 29 квітня 2004 р. про право громадян ЄС і членів їхніх сімей на вільне пересування і проживання на території держав – членів ЄС, якою вносяться зміни до Регламенту (ЄЕС) № 1612/68 і анулюються директиви №№ 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC, 93/96/EEC, OJ L 158/77, 30.4.2004.

⁶⁰ Договір від 2 травня 1992 р., OJ EU L 1, 3 січня 1994.

⁶¹ Договір від 21 червня 1999 р., OJ EU L 114, 30 квітня 2002.

⁶² OJ EU C 110, 25 квітня 1983 р.

⁶³ C-227/94 *Taflan-Met* [1996] ECR I-4085.

нак пізніше Суд при розгляді справи *Sürül* визнав пряме застосування принципу рівноправності у сфері соціального забезпечення.⁶⁴ Суд дав пояснення, що правило рівноправності накладає пряме зобов'язання результату і особа може робити посилання на нього у національному суді без подальшого вжиття заходів із впровадження.

Більше того, у 2011 р. Суд Європейського Союзу визнав, що правило експорту допомог до Туреччини має пряму дію (рішення *Akdas et. al.*).⁶⁵ Стаття 6 Рішення № 3/80 постановляє, що деякі допомоги не можуть підлягати скороченню, модифікації, призупиненню, відміні або конфіскації на підставі того, що одержувач проживає в Туреччині або на території держави-члена ЄС іншої, ніж тієї, де знаходиться установа, відповідальна за виплату допомоги. Таким чином громадяни Туреччини мають можливість прямо посилалися на задані положення в судах держав – членів ЄС. З тим щоб усунути такі далекосяжні наслідки, Європейська Комісія розглядає питання про внесення змін до Рішення № 3/80.⁶⁶

3.2.2. Держави Магрибу

ЄС також уклав угоди про асоційоване членство із країнами Середземноморського регіону – Тунісом (1995 р.), Марокко (1996 р.) і Алжиром (2002 р.). Ці угоди підтверджують принцип недискримінації на підставі громадянства у державах-членах ЄС, у яких особи є зайнятими. Угоди охоплюють усі галузі соціального забезпечення. Вони підтверджують необхідність підсумовування усіх відповідних періодів і експорту допомог до держав Магрибу. Виконання угод покладається на Раду з питань асоційованого членства.

По справі *Kziber* Суд Європейського Союзу визнав пряме застосування Статті 41 угоди із Марокко, оскільки стаття містить однозначну, чітко сформульовану і безумовну заборону дискримінації на підставі громадянства у сфері соціального забезпечення.⁶⁷ Таким чином, без впровадження будь-яких додаткових заходів, особи, на яких поширюється угода, повинні користатися ставленням, рівним із громадянами відповідної держави-члена ЄС.

3.2.3. Країни регіону Західних Балкан

ЄС також уклав угоди про стабілізацію і асоційоване членство із шістьма країнами регіону Західних Балкан: Хорватією (2001 р.), колишньою Республікою Югославії Македонією (2001 р.), Албанією (2006 р.), Чорногорією (2007 р.), Сербією (2008 р.), Боснією і Герцеговиною (2008 р.).

Ці угоди мають практично ідентичні положення про координацію соціального забезпечення, які можна коротко описати так: періоди, накопичені в ЄС, повинні підсумовуватися, але не між державами-членами ЄС і державами, що не входять до складу ЄС; члени сім'ї, які отримують допомогу, повинні проживати спільно із застрахованим працівником; договір не поширюється на

⁶⁴ C-262/96 *Sürül* [1999] ECR I-2685. Див. також C-102/98 і C-211/98 *Kocak and Örs* [ECR] 2000, I-1287, C-373/02 *Oztürk* [ECR] 2004, I-3605.

⁶⁵ C-485/07 *Akdas et.al.*, 26 травня 2011 р., звіт іще не підготовлений.

⁶⁶ Пункт 2.4. Повідомлення Європейської Комісії про Зовнішній вимір координації систем соціального забезпечення в рамках ЄС.

⁶⁷ C-18/90 *Kziber* [1991] ECR I-199.

допомогу по безробіттю і допомогу у зв'язку з хворобою у грошовій формі; угоди поширюються лише на працівників. Держави, що не входять до складу ЄС, повинні забезпечити рівне ставлення до громадян ЄС. З огляду на рішення Суду Європейського Союзу по справі *Kziber*, угоди про стабілізацію і асоційоване членство із країнами регіону Західних Балкан не містять аналогічних положень про рівноправність у сфері соціального забезпечення.

3.2.4. Застосування положень про соціальне забезпечення в угодах про асоційоване членство

У 2007 р. Європейська Комісія ухвалила пропозиції щодо впровадження положень про соціальне забезпечення, що їх містять угоди із Алжиром, Марокко, Тунісом, Хорватією, Колишньою Республікою Югославії, Македонією і Ізраїлем. Ці пропозиції передбачають, що Рада ЄС визнає право на рівне ставлення до працівників цих шести країн у країнах ЄС, в яких вони перебувають, і що дозволяється експорт допомог (обмеження пенсіями) до цих країн. Рада ухвалила ці пропозиції у 2010 р. Ці рішення, у разі їх ухвалення компетентними радами із питань асоційованого членства, дають можливість зовнішньої координації систем соціального забезпечення держав-членів ЄС і державами, що не входять до складу ЄС.

3.3. Інструменти з питань імміграції

Амстердамський договір,⁶⁸ що був підписаний у 1997 р. і набув чинності 1 травня 1999р., наділяє ЄС певними повноваженнями у сфері міграції. Численні директиви ЄС присвячені питанням приїзду, перебування і прав громадян країн, що не входять до складу ЄС, у державах-членах ЄС. Вони також містять деякі положення, що регулюють соціальне забезпечення громадян країн, що не входять до складу ЄС.

3.3.1. Директива про статус громадян третіх країн, що проживають в ЄС на довгостроковій основі 2003/109/ЄС⁶⁹

Ця Директива зобов'язує держави-члени ЄС надавати статус, пов'язаний із довготривалим перебуванням, громадянам країн, що не входять до складу ЄС, які офіційно і тривалий час проживали на території держав-членів ЄС, щонайменше 5 років. Резиденти з довготривалим періодом перебування мають право на рівне із громадянами ЄС ставлення у сфері соціального забезпечення, соціальної допомоги і соціального захисту, як це визначено законодавством.

Разом з тим держави-члени можуть обмежувати рівне ставлення і забезпечувати його лише у зв'язку із соціальними допомогамі і соціальним захистом (але не соціальним забезпеченням). Пункт 13 декларативної частини Директиви містить пояснення, що ці ключові допомоги повинні включати щонайменше допомогу із забезпечення мінімального доходу і допомогу у зв'язку з

⁶⁸ Амстердамський договір, яким вносяться зміни в Договір про створення Європейського Союзу, договори про створення європейських співтовариств і деякі пов'язані з ними акти.

⁶⁹ Директива Ради № 2003/109/ЄС від 25 листопада 2003 р. про статус громадян третіх країн, що довгостроково перебувають у ЄС, ОJ EU L 16, 23 січня 2004 р.

хворобою, допомогу у зв'язку з вагітністю і пологами, допомогу у зв'язку з батьківством або допомогу у зв'язку з довготривалим доглядом. Умови надання таких допомог повинні визначатися національним законодавством.

По справі *Kamberaj*⁷⁰ Суд Європейського Союзу дав пояснення, що перелік, викладений у пункті 13 Декларативної частини Директиви № 2003/109/ЄС не є вичерпним. Той факт, що не зроблене вичерпне посилання на житлову субсидію, не обов'язково означає, що вона не входить до переліку ключових допомог, по відношенню до яких повинен застосовуватися принцип рівноправності. Суд наголосив на тому, що Стаття 34 Хартії основних прав Європейського Союзу визнає право на соціальну допомогу і житлову субсидію. Суд також наголосив на тому, що часткова відміна загального правила про рівноправність повинна чітко тлумачитися. Державні органи можуть посилатися на часткову відміну, якщо органи влади держави-члена ЄС, відповідальні за виконання Директиви, чітко зазначили, що вони мають намір посилатися на часткову відміну. Це обумовлено метою Директиви щодо інтеграції громадян держав, що не входять до складу ЄС, які на законних підставах проживали в державах – членах ЄС.

3.3.2. Директива про особливі процедури прийому громадян третіх країн з метою наукових досліджень 2005/71/ЄС⁷¹

Ця директива передбачає право на рівноправність для наукових дослідників, що мають дозвіл на проживання у державі-члені ЄС, у всіх галузях соціального забезпечення.⁷² Пункт 16 Декларативної частини містить підтвердження тому, що ця Директива вносить значні покращення у сфері соціального забезпечення, оскільки принцип недискримінації також застосовується прямо до громадян держав, що не входять до складу ЄС. У декларативній частині також зазначається, що ця Директива не повинна надавати права членам сім'ї, які проживають у країні, що не є членом ЄС. Будь-яка зовнішня координація між системами соціального забезпечення ЄС і держав, що не входять до складу ЄС, не підпадає під дію Директиви.

3.3.3. Директива ЄС про встановлення умов в'їзду і перебування громадян третіх країн з метою висококваліфікованої роботи 2009/50/ЄС⁷³

Ця Директива запроваджує так звану Блакитну карту ЄС для висококваліфікованих громадян країн, що не входять до складу ЄС. Вона дає можливість прийому таких громадян за прискореною процедурою. Громадяни держав, що не входять до складу ЄС і які мають Блакитну карту ЄС, повинні наділятися такими ж рівними соціальними і економічними правами, якими наділені громадяни країни ЄС, яка видала цю карту. Ця Директива не надає прав членам сім'ї, які проживають у країні, що не є членом ЄС.

⁷⁰ C-571/10 *Kamberaj*, 24 квітня 2012 р., звіт іще не підготовлений.

⁷¹ Директива Ради 2005/71/ЄС від 12 жовтня 2005 р. про особливі процедури прийому громадян третіх країн з метою проведення наукових досліджень, ОJ EU L 289, 3 листопада 2005 р.

⁷² Це включає, наприклад, тих, хто охоплений попереднім Регламентом № 1408/71/ЄЕС, нині №883/2004/ЄС.

⁷³ Директива Ради № 2009/50/ЄС від 25 травня 2009 р. про умови в'їзду і проживання громадян третіх країн з метою висококваліфікованої зайнятості, ОJ EU L 155, 18 червня 2009 р.

Відповідно до Директиви, держателям Блакитної карти ЄС забезпечується рівне ставлення у контексті виплати передбачених законодавством пенсій по старості при переїзді до країни, що не є членом ЄС. Це положення не обмежує застосування чинних двосторонніх угод. Однак соціальна допомога виключена у даному випадку.⁷⁴ Звернення за соціальною допомогою є підставою для анулювання Блакитної карти ЄС.⁷⁵ З іншого боку, безробіття не є підставою для вилучення карти, якщо період безробіття не перевищує трьох послідовних місяців або має місце не частіше, ніж один раз протягом періоду дії карти.

3.3.4. Директива ЄС про одноразовий дозвіл 2011/98/EU⁷⁶

Директива про одноразовий дозвіл підлягає трансформації в національне законодавство до 25 грудня 2013 р. Вона передбачає, що працівники, які були прийняті в державі-члені ЄС безпосередньо із держави, що не є членом ЄС, мають право на таке ж ставлення, як до громадян держави-члена ЄС, у якій вони проживають, у сфері соціального забезпечення.

Директива не наділяє правами членів сімей, які проживають у державі, що не є членом ЄС. Разом з тим є спеціальне положення, згідно з яким працівники – громадяни держави, що не входить до складу ЄС, повинні отримувати передбачені законом пенсії по старості, пенсії по інвалідності і у зв'язку з втратою годувальника на підставі їх попередньої зайнятості і на тих же умовах, що діють для громадян відповідних держав-членів ЄС, у разі переїзду до держави, що не є членом ЄС. Те ж саме правило застосовується до утриманців, що пережили годувальника і успадкували права від такого працівника.

3.4. Зовнішній вимір координації систем соціального забезпечення держав-членів ЄС

Питання зовнішніх повноважень ЄС привертає все більше уваги, особливо після набуття чинності Лісабонським договором у 2009 р., яким вносяться зміни у конституційну систему ЄС з огляду на приєднання десяти нових членів у 2004 р. і двох нових членів у 2007 р.

У Повідомленні Європейської Комісії стосовно координації соціального забезпечення, опублікованому у березні 2012 р.⁷⁷, говориться про те, що координація соціального забезпечення спрощує мобільність не лише в межах ЄС, а і між ЄС і «рештою світу». У ній також наголошується на

⁷⁴ Соціальна допомога була включена в пропозиції до Директиви.

⁷⁵ Відповідно до Статті 9 Директиви № 2005/71/ЄС, держави-члени можуть відмінити або відмовити у поновленні Блакитної карти ЄС, виданої на підставі цієї Директиви, у тому числі у випадку, коли держатель Блакитної карти ЄС звертається за соціальною допомогою, за умови, що держатель заздалегідь отримав належне письмове повідомлення від відповідної держави-члена.

⁷⁶ Директива № 2011/98/EU Європейського Парламенту і Ради від 13 грудня 2011 р. про єдину процедуру подання заяви на отримання одноразового дозволу громадянами третіх країн з метою проживання і роботи на території держави-члена, і про спільний перелік прав працівників – громадян третіх країн, які на законних підставах проживають на території держави-члена ЄС, OJ EU L 343, 23 грудень 2011 р.

⁷⁷ COM(2012) 153 остаточний варіант, Брюссель, 30 березня 2012 р.

необхідності розроблення механізму на рівні ЄС для зміцнення співробітництва між державами-членами ЄС і подальшого удосконалення координації соціального забезпечення із державами, що не входять до складу ЄС. Особливий акцент робиться на необхідності ефективного застосування принципу рівноправності щодо виплат пенсій у державах, що не є членами ЄС. Ті ж твердження повторюються у останньому Повідомленні Європейської Комісії «Про розвиток співробітництва для удосконалення соціального захисту в рамках ЄС», опублікованого у серпні 2012 р.⁷⁸ У ньому зазначається, що «Зовнішній вимір політик ЄС може вплинути на соціальний захист у партнерських країнах. ЄС повинен забезпечити узгодженість політик соціального захисту в рамках розвитку співробітництва та усіх інших дотичних політик ЄС».

Одна із можливостей, яку наразі вивчає Європейська Комісія, – це новий інструмент, що називається *договір ЄС про соціальне забезпечення*, який може бути укладений із будь-якою державою, що не є членом ЄС. Цей інструмент може торкатися питань, пов'язаних із дублюванням внесків до системи соціального забезпечення та інтегрувати можливі особливості двостороннього характеру, що виникають у відносинах між державою – членом ЄС і відповідною державою, що не входить до складу ЄС. Стаття 3 Договору про функціонування Європейського Союзу визначає, що ЄС повинен мати виключну компетенцію укладати міжнародний договір, якщо його укладення передбачене нормативним актом Союзу, необхідно уповноважити ЄС застосовувати його внутрішнє повноваження у тій мірі, в якій укладення договору може вплинути на спільні правила або може змінити сферу застосування правил.⁷⁹

⁷⁸ COM(2012) 446 остаточний варіант, Брюссель, 20 серпня 2012 р.

4. Інструменти міжнародних організацій

Міжнародні організації ухвалили правові інструменти у формі пактів, конвенцій, рекомендацій, хартій і протоколів, які мають універсальний або ж регіональний характер і можуть бути обов'язковими або ж необов'язковими. Деякі із цих інструментів стосуються виключно координації соціального забезпечення, у той час як інші торкаються прав людини, мінімальних норм соціального забезпечення або міграції, але разом з тим певні статті таких документів стосуються соціального забезпечення мігрантів.

4.1. Інструменти Організації Об'єднаних Націй

4.1.1. Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права

У Загальній декларації прав людини (прийнята у 1948 р.) і Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (прийнятий у 1966 р.) проголошується, що кожна людина як член суспільства має право на соціальне забезпечення, яке реалізується через докладання зусиль на національному рівні і на основі міжнародного співробітництва.⁷⁹ Хоча Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена Резолюцією Генеральної асамблеї ООН, не створює обов'язкових зобов'язань для Держав, вона є широко визнаною і деякі із її положень стали частиною міжнародного звичайного права.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права був ратифікований 160 країнами станом на вересень 2012 р., і його виконання відстежує Комітет з економічних, соціальних і культурних прав. Пакт покладає на держави – учасниці обов'язок вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб поступово забезпечити повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих заходів і забезпечення гарантії реалізації цих прав без будь-якої дискримінації⁸⁰.

У лютому 2008 р. Комітет з економічних, соціальних і культурних прав видав Загальний коментар № 19 до права на соціальне забезпечення згідно з Міжнародним пактом про економічні, соціальні і культурні права⁸¹. Оскільки мова йде про право мігрантів на соціальне забезпечення, Комітет звертає особливу увагу на рівноправність працівників-мігрантів у країні працевлаштування. Пакт

⁷⁹ Статті 22 і 25 Загальної Декларації прав людини і Стаття 9 Міжнародного пакту про соціальні, економічні і культурні права.

⁸⁰ Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права, Стаття 2.

⁸¹ Комітет з економічних, соціальних і культурних прав: Загальний коментар № 19: право на соціальне забезпечення (Ст. 9), прийнятий на 39-ій Сесії, 5–23 листопада 2007 р., Doc. E/C.12/GC/19 (UN).

забороняє дискримінацію щодо національного походження. Якщо не громадяни країни, у тому числі працівники-мігранти, робили внески до системи соціального забезпечення, вони по праву повинні отримувати відповідні допомоги. Загальний коментар дає альтернативну можливість повернення сплачених внесків, якщо особа залишає країну, але при цьому зазначається, що виплата допомоги мігрантам у більшій мірі захищає право на соціальне забезпечення.

Особи, що не є громадянами країни, повинні також мати можливість участі у схемах, не обумовлених сплачуванням внесків, які передбачають допомоги особам, що мають низький дохід, доступне медичне обслуговування і допомоги для підтримки сім'ї. Усі особи, незалежно від громадянства, місця проживання чи імміграційного статусу, повинні мати право на первинну і невідкладну медичну допомогу.

Загальний коментар також звертає увагу на зобов'язання держав-учасниць забезпечити право на соціальне забезпечення шляхом укладення взаємних двосторонніх і багатосторонніх угод чи інших інструментів, що забезпечують координацію схем/режимів соціального забезпечення, обумовлених сплачуванням внесків, для працівників-мігрантів.

4.1.2. Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей

Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей була ухвалена на Генеральній Асамблеї ООН у 1990 р. і набула чинності 1 липня 2003р. Станом на вересень 2012 р. 46 держав ратифікували Конвенцію і 16 держав підписали її. Жодна держава-член ЄС ані ратифікувала, ані підписала цю Конвенцію.

Конвенція забезпечує рівноправність для громадян інших держав-учасниць у сфері соціального забезпечення, а також право на невідкладну медичну допомогу для трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей.⁸² У контексті соціального забезпечення трудящі-мігранти і члени їхніх сімей користуються у державі роботи за наймом правами на рівні з її громадянами у тій мірі, в якій вони задовольняють вимоги, передбачені застосовним законодавством цієї держави і застосовними двосторонніми або багатосторонніми угодами.⁸³

Трудящі-мігранти і члени їхніх сімей мають право на невідкладну медичну допомогу, яка є вкрай необхідною для збереження їх життя чи уникнення непоправної шкоди їхньому здоров'ю. Невідкладна медична допомога повинна так само надаватися мігрантам із нерегульованим статусом, не зважаючи на їх нерегульований статус у контексті перебування в країні чи у контексті зайнятості⁸⁴.

Конвенція також передбачає можливість повернення внесків, сплачених до системи соціального забезпечення. У такому випадку відповідні держави повинні розглянути можливість відшкодування розміру внесків, сплачених особами, на основі такого ж ставлення, як і до громадян країни в аналогічній ситуації. Це може стосуватися держав, де застосовне законодавство не дозволяє

⁸² Міжнародна конвенція про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей, Стаття 27(1) і 28.

⁸³ Там же., Ст. 27(1).

⁸⁴ Там же., Ст. 28.

виплату допомог трудящим-мігрантам і членам їхніх сімей. Разом з тим можливість відшкодування сплачених соціальних внесків розглядається як другорядний варіант порівняно із забезпеченням права на соціальне забезпечення на основі двосторонніх або багатосторонніх правових інструментів або односторонніх заходів⁸⁵.

4.2. Інструменти МОП

Міжнародна організація праці (МОП) відіграє провідну роль у сфері ухвалення стандартів соціального забезпечення, у тому числі стандартів, присвячених виключно правам на соціальне забезпечення працівників-мігрантів. Серед таких стандартів ключовою є Конвенція МОП № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 р., яка визначає глобальні мінімальні стандарти для всіх дев'яти галузей соціального забезпечення і містить положення про рівне ставлення у сфері соціального забезпечення до осіб, що проживають у тій чи іншій країні і не є її громадянами. Додаток В до цього звіту містить інформацію про стан ратифікації ключових конвенцій МОП, що стосуються соціального забезпечення.

4.2.1. Конвенція № 19 про рівноправність громадян країни та іноземців у галузі відшкодування працівникам під час нещасних випадків, 1925 р.

Ця конвенція стосується відшкодування працівникам під час нещасних випадків. Вона передбачає рівноправність для громадян країни і їхніх утриманців та громадян інших держав-учасниць без вимоги щодо громадянства. Відповідні виплати іноземним працівникам підлягають експорту, якщо держава-учасниця передбачає такий експорт виплат для своїх громадян. Для цього, якщо необхідно, між державами укладаються угоди про соціальне забезпечення. Конвенція № 19 – технічний інструмент, який має тимчасовий статус, однак держави все ще можуть її ратифікувати. Конвенція була ратифікована 119 країнами, у тому числі європейськими.

4.2.2. Конвенція № 118 про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення, 1962 р.

Конвенція № 118 охоплює всі галузі соціального забезпечення, про які йдеться у Конвенції № 102. Однак згідно із положеннями Конвенції № 118, держави можуть ратифікувати її по відношенню до однієї чи більше із дев'яти галузей соціального забезпечення. На відміну від Конвенції № 102, Конвенція № 118 не містить вимоги щодо мінімального числа галузей соціального забезпечення, по відношенню до яких вона може бути ратифікована. Разом з тим Конвенція № 118 не поширюється ні на спеціальні режими страхування службовців державних установ, ні на спеціальні режими виплати допомоги жертвам війни, ні на державну допомогу. Коли здійснювалася оцінка відповідності законодавства Франції зобов'язанням, передбаченим Конвенцією № 118, Комітет

⁸⁵ Там же, Ст. 27.

експертів з питань застосування конвенцій і рекомендацій⁸⁶ зазначив, щодо деякі допомоги, не обумовлені сплачуванням внесків, повинні бути доступними і для осіб, що не є громадянами країни⁸⁷. Уряд Франції вніс зміни у законодавство. Однак він зазначив, що зміни були внесені скоріше у зв'язку із законодавством ЄС, ніж із Конвенцією № 118.⁸⁸

Що стосується експорту допомог, то Стаття 5 Конвенції № 118 передбачає, що держава-учасниця гарантує своїм громадянам і громадянам будь-якої іншої держави-учасниці, які проживають за кордоном, забезпечення довготривалих допомог (по інвалідності, по старості, у зв'язку з втраченою годувальника, у зв'язку трудовим каліцтвом або професійним захворюванням). У той же час, експорт допомог може вимагати додаткових двосторонніх або багатосторонніх заходів, якщо це необхідно.

Постало питання, чи Стаття 5 Конвенції застосовується прямо, чи опосередковано. У Нідерландах згідно із рішенням Центрального апеляційного Суду, заборона експорту допомог, яка випливає із Акту про додаткові допомоги, не відповідає положенням Статті 5 Конвенції № 118⁸⁹. Суд постановив, що зобов'язання щодо експорту допомог не залежить від подальших домовленостей між сторонами. Цілком імовірно, що таке рішення призвело до денонсації Конвенції № 118 Нідерландами. Комітет експертів з питань застосування конвенцій і рекомендацій розділяє таку позицію⁹⁰. Такий аргумент означає, що Конвенція № 118 також передбачає експорт допомог для громадян держави-учасниці, незалежно від національного законодавства.

Конвенція № 118 вважається актуальним і важливим інструментом, який ратифікували 37 держав, у тому числі члени ЄС і держави, що не входять до складу ЄС.

4.2.3. Конвенція № 48 про запровадження міжнародної системи співробітництва у збереженні прав мігрантів на пенсію по інвалідності, старості та на випадок втрати годувальника 1935 р., і Конвенція № 157 про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення 1982 р.

Конвенція № 48 вважається застарілим документом і закрита для ратифікації. Разом з тим вона залишається чинною і актуальною для держав, які ратифікували цю конвенцію і не ратифікували Конвенцію № 157. Наприклад, вона є чинною для Словенії і Ізраїлю, оскільки між цими державами не укладені двосторонні угоди. Вона також важлива у контексті збереження прав на соціальне забезпечення осіб, які мігрували із Словенії та інших колишніх югославських держав в період до укладення двосторонніх угод (Сербія уклала угоду у 2010 р., Чорногорія уклала угоду у 2011 р.)

⁸⁶ Комітет експертів з питань застосування конвенцій і рекомендацій – незалежний орган, відповідальний за моніторинг застосування і виконання конвенцій і рекомендацій МОП державами-членами, зокрема за оцінку відповідності їх законодавства і практики зобов'язанням, що вони взяли на себе у зв'язку з ратифікацією конвенцій МОП.

⁸⁷ Комітет експертів з питань застосування конвенцій і рекомендацій, Конвенція № 118, Зауваження, Франція, 1991, 1992, 1993, 1996 і 1997 рр.

⁸⁸ F. Kessler, J.-P. Lhernould, 2006 р., с. 156.

⁸⁹ CRvB, 14 березня 2003 р., RSV 2003/114. F. Pennings, 2007 р., с. 19 (рішення, що зазначається як Рішення 5 у Додатку).

⁹⁰ Комітет експертів з питань застосування конвенцій і рекомендацій, Конвенція № 118. Зауваження, Нідерланди, 2003 р.

Конвенція № 157 переглядає Конвенцію № 48. Вона поширюється на всі загальні і спеціальні режими соціального забезпечення, як ті, що обумовлені сплачуванням внесків, так і ті, що не обумовлені сплачуванням внесків, а також схеми/режими, в яких покладаються обов'язки на підприємства. На відміну від Конвенції № 118, Конвенція № 157 не дозволяє державам, що її ратифікують, вибирати галузі, по відношенню до яких вона буде застосовуватися. У той же час Конвенція № 157 не поширюється ні на спеціальні режими страхування службовців державних установ, ні на спеціальні режими виплати допомоги жертвам війни, ні на системи соціальної чи медичної допомоги.

Конвенція № 157 вважається актуальним інструментом. Однак станом на вересень 2012 р. її ратифікували лише 4 країни: Іспанія, Швеція, Філіппіни і Киргизстан.

Конвенцію № 157 доповнює Рекомендація № 167 щодо встановлення міжнародної системи забезпечення прав у галузі соціального забезпечення 1983 р. Вона містить типові положення для двосторонніх і багатосторонніх угод про соціальне забезпечення, а також типову угоду для координації цих інструментів. Типові положення для двосторонніх або багатосторонніх угод про соціальне забезпечення охоплюють всі галузі соціального забезпечення і торкаються всіх видів режимів/схем. Вони містять єдині визначення, правила щодо застосовного законодавства, альтернативи для збереження прав, що перебувають у процесі набуття, альтернативи для збереження набутих прав і забезпечення допомог за кордоном, а також положення про допомогу, що її взаємно мають надавати національні органи⁹¹.

4.2.4. Інші конвенції і рекомендації МОП

Подібні положення про недискримінацію можна зустріти в інших інструментах МОП про працівників-мігрантів. Наприклад, згідно з Конвенцією № 97 про міграцію з метою працевлаштування 1949 р., законодавство про соціальне забезпечення повинно застосовуватися по відношенню до мігрантів без дискримінації за ознакою національності. З метою збереження набутих прав та забезпечення допомог, що не обумовлюються сплачуванням внесків, можуть вживатися необхідні заходи. Станом на вересень 2012 р. 47 держав ратифікували Конвенцію № 97.

Дискримінація за ознакою національності також забороняється Конвенцією № 143 про зловживання в галузі міграції і про забезпечення працівникам-мігрантам рівних можливостей і рівного ставлення (додаткові положення) 1975 р. Кожна держава-учасниця повинна сприяти і гарантувати рівні можливості і ставлення, у тому числі щодо соціального забезпечення, для осіб, які є працівниками-мігрантами або членами сім'ї працівника-мігранта. Більше того, Конвенція передбачає, що необхідно дотримуватися основних прав людини щодо всіх працівників-мігрантів. Таким чином Конвенція передбачає захист працівників-мігрантів із неврегульованим статусом. Станом на вересень 2012 р. 23 країни ратифікували Конвенцію № 143.

⁹¹ Рекомендація № 86 щодо працівників-мігрантів, яка доповнює Конвенцію № 97, містить текст типової угоди про тимчасову і постійну міграцію з метою працевлаштування (у тому числі міграцію біженців і переселенців). Що стосується соціального забезпечення, то типова угода заохочує до укладання окремої двосторонньої угоди про соціальне забезпечення, яка повинна опиратися на основоположні принципи координації соціального забезпечення.

Особливу увагу слід звернути на нову Рекомендацію щодо мінімальних національних норм соціального захисту 2012 р. Вона передбачає, що основні допомоги в рамках системи соціального забезпечення повинні надаватися всім, хто проживає на території держави, як це визначається національним законодавством і правилами і відповідає взятим міжнародним зобов'язанням. Таким чином мігранти і члени їхніх сімей повинні мати доступ до допомог в рамках системи соціального забезпечення у державі, в якій вони проживають, а також у країні походження. Якщо укладено двосторонні або багатосторонні угоди, і вони передбачають вищий рівень захисту, або якщо відповідні країни є учасниками міжнародних або регіональних конвенцій, які містять вищі вимоги стосовно прав мігрантів на соціальне забезпечення (наприклад, Конвенції МОП № 118 і №157), то останні превалюють.

4.3. Інструменти Ради Європи

Рада Європи – одна із основних міжнародних організацій, що займається питаннями соціального забезпечення мігрантів. Рада Європи ухвалила ряд багатосторонніх інструментів координації соціального забезпечення для 47 держав-членів⁹². Додаток С містить інформацію про стан підписання і ратифікації ключових інструментів Ради Європи, присвячених соціальному забезпеченню.

4.3.1. Європейські тимчасові угоди

Європейська тимчасова угода про режими соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника, а також *Європейська тимчасова угода про соціальне забезпечення за винятком випадків, що стосуються соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника* підписані у 1953 р. і набули чинності у 1954 р. Вони стали першим кроком Ради Європи на шляху забезпечення багатосторонньої координації національних систем соціального забезпечення.

Види допомог, на які поширюються ці угоди, були розділені на пенсійні (довготривалі) допомоги і інші (короткотривалі) допомоги, оскільки вважалося, що деякі держави могли визнати лише ті положення, які стосуються короткотривалих допомог. Однак на практиці всі держави, які ратифікували одну тимчасову угоду, також ратифікували і другу тимчасову угоду.⁹³ Угоди не поширюються на режими для службовців державних установ, соціальну допомогу і режими соціальних компенсацій. Вони забезпечують таке ж ставлення до громадян інших держав-учасниць, як і до громадян держави, що надає допомогу в рамках системи соціального забезпечення. Кожну угоду доповнює Протокол, яким до переліку категорій населення додається категорія біженців.

⁹² Більш детальні пояснення до інструментів Ради Європи про соціальне забезпечення див. у J. Nickless, H. Siedl, 2004 р.

⁹³ Тимчасові угоди не містять визначень цих понять. Пояснювальна доповідь містить посилання на визначення, що їх містить *Європейська конвенція про соціальне забезпечення*, яка була підготовлена після того, як набули чинності тимчасові угоди. Див. Статтю 1(у) *Європейської конвенції про соціальне забезпечення*.

При цьому держави-учасниці можуть виключати застосування принципу рівноправності у деяких сферах або застосовувати його при певних визначених умовах.

За своїм характером ці тимчасові угоди уникають складних правових норм для забезпечення всіх принципів координації соціального забезпечення. Замість цього вони базуються на існуючих механізмах соціального забезпечення з тим, щоб якомога більша кількість мігрантів могли скористатися правом на соціальне забезпечення. Тимчасові угоди були ратифіковані 21 європейською державою станом на вересень 2012 р.

Сама назва документів говорить про те, що європейські тимчасові угоди із самого початку були підготовлені як тимчасовий інструмент. Більш загальна конвенція, зокрема *Європейська Конвенція про соціальне забезпечення*, була розроблена з тим, щоб замінити тимчасові угоди. Однак не всі держави – учасниці тимчасових угод підписали Конвенцію. Тому тимчасові угоди зберегли свою чинність для ряду країн.

4.3.2. Європейська конвенція про соціальну і медичну допомогу

Одночасно із згаданими вище європейськими тимчасовими угодами була розроблена *Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу*, яка доповнювала тимчасові угоди. Конвенція передбачає, що громадяни всіх держав-учасниць (у тому числі учасниць Протоколу стосовно біженців) повинні мати доступ до такої ж соціальної і медичної допомоги, які і громадяни держави, яка надає таку допомогу. Соціальна і медична допомога означає допомогу для забезпечення засобів до існування і догляду, яких потребують особи із недостатнім рівнем доходу. Така допомога може надаватися у грошовій або натуральній формі (напр. продукти харчування, житло, медична допомога). Витрати на таку допомогу покриває виключно держава, що її надає. Не вимагається, щоб держава походження одержувача допомоги відшкодовувала витрати на надану допомогу. Станом на вересень 2012 р. 18 країн ратифікували цю Конвенцію.

Одним із наслідків застосування принципу недискримінації є заборона репатріації. Держава, яка надає допомогу, не може репатріювати із своєї території громадянина іншої держави-учасниці, який проживає на законних підставах, лише з огляду на те, що такий громадянин потребує допомоги. Однак держави-учасниці можуть репатріювати громадянина іншої держави-учасниці на підставі того, що така особа потребує допомоги, якщо мають місце певні обставини, пов'язані з віком особи, тривалістю перебування або станом здоров'я.

4.3.3. Європейська конвенція про соціальне забезпечення

Європейська конвенція про соціальне забезпечення представляє собою комплексний механізм координації, який охоплює всі галузі соціального забезпечення⁹⁴ і включає всі принципи координації. Після завершення процесу підготовки тексту документу, який тривав протягом 1960-х років, Конвенція була відкрита для підписання у 1972 р. і набула чинності у 1977 р. Однак оскільки у той період часу були чинними Регламенти ЄС (у той час ЄЕС), ратифікація Конвенції не приносила

⁹⁴ Європейська конвенція про соціальне забезпечення охоплює всі режими соціального забезпечення, крім соціальної допомоги, соціальних відшкодувань для жертв війни і режимів для службовців державних установ.

додаткової практичної користі державам-членам ЄС. Станом на вересень 2012 р. її ратифікували лише 8 держав.

Категорії населення, на яких поширюється Конвенція, в цілому обмежується громадянами держав-учасниць, але вона також поширюється на членів сімей застрахованих громадян, осіб без громадянства і біженців. Законодавчо багато положень застосовуються прямо і тому на них можуть посилатися громадяни держави, яка ратифікувала Конвенцію. Статті, що не застосовуються прямо, мають форму пропозицій або типових положень двосторонніх і багатосторонніх угод, що мають бути укладені між державами – учасницями, які застосовують Конвенцію.⁹⁵ Конвенцію доповнює додаткова угода про застосування Конвенції, яка стосується адміністративних аспектів її застосування.

4.3.4. Інші інструменти Ради Європи

Європейський кодекс соціального забезпечення і переглянутий Європейський кодекс соціального забезпечення – інструменти, які визначають мінімальні норми соціального забезпечення. Разом з тим вони містять положення про координацію соціального забезпечення. Перший Кодекс був ухвалений у 1964 р. і набув чинності у 1968 р., він заохочує держави-члени до ухвалення спеціальних інструментів для соціального забезпечення іноземців і мігрантів. 21 держава-член ратифікувала Європейський кодекс соціального забезпечення. Переглянутий європейський кодекс соціального забезпечення, хоча і є більш актуальним, має лише одну ратифікацію (Нідерланди) і 13 підписань. Станом на вересень 2012 р. Переглянутий кодекс соціального забезпечення не набув чинності.

Європейська соціальна хартія 1961 р. і Переглянута європейська соціальна хартія 1996р. описують цілі і права у контексті трудового права і соціального захисту (соціальне забезпечення, соціальна і медична допомога, соціальні послуги, захист від бідності і соціальної ізоляції, житлові субсидії). Європейські соціальні хартії не запроваджують юридично обов'язкових і таких, що застосовуються прямо, механізмів координації соціального забезпечення. Держави-учасниці повинні “вжити заходів”, щоб забезпечити дотримання основоположних принципів координації соціального забезпечення. 27 держав-членів ратифікували Європейську соціальну хартію і 32 держави ратифікували Переглянуту європейську соціальну хартію. Деякі із них ратифікували обидві хартії.

4.3.5. Типові положення для двосторонніх угод про соціальне забезпечення

Рада Європи спрощує процес укладання двосторонніх угод шляхом розроблення типових положень. На додаток до Європейської конвенції про соціальне забезпечення, яка містить типові положення, у 1998 р. Рада Європи розробила *Типові положення для двосторонньої угоди про соціальне забезпечення*⁹⁶. Вони служать путівником для держав – членів Ради Європи, зокрема для держав у Центральній і Східній Європі, при підготовці текстів двосторонніх угод про соціальне забезпечення. Типові положення не носять обов'язкового правового характеру і тому є

⁹⁵ Застосування спеціальних положень стосовно допомог у зв'язку з хворобою, вагітністю і пологами, по безробіттю і сімейними допомогами, за винятком підсумовування періодів, вимагає укладення двосторонніх або багатосторонніх угод між державами.

⁹⁶ Доступно на численних мовах на www.coe.int.

досить гнучким. Держави можуть вносити зміни у формулювання, визначати категорії осіб і види допомог, на які поширюватиметься майбутня угода, визначати адміністративні процедури для співробітництва в рамках реалізації угод.

5. Вжиття заходів в односторонньому порядку

З метою усунення обмежень, пов'язаних із територіальністю або громадянством, держави вдаються до вжиття заходів в односторонньому порядку. Вони запроваджуються на підставі законодавства або ж у судовому порядку, їм також сприяють міжнародні правові інструменти.

5.1. Односторонні заходи законодавчих органів

Національні інституціональні норми можуть регулювати національне законодавство, яке обумовлює ті чи інші наслідки для іноземних мігрантів у країні перебування (наприклад, забезпечення такого ж ставлення, як і до громадян країни призначення), або для осіб, що переїздить до іншої країни (наприклад, запровадження необмеженого експорту допомог, у першу чергу тривалих допомог у грошовій формі). Односторонні заходи забезпечуються країною походження. Наприклад, країни походження можуть забезпечити добровільне охоплення осіб, які працюють за кордоном і які не застраховані в країні перебування.⁹⁷

Вжиття заходів в односторонньому порядку також підтримується міжнародними правовими інструментами. Наприклад, згідно із Рекомендацією МОП № 202 щодо мінімальних національних норм соціального захисту, національні норми соціального захисту, як односторонній захід, можуть запроваджуватися з тим, щоб компенсувати відсутність документів про координацію, укладених між країнами стосовно будь-якої галузі соціального забезпечення. Це часто має місце у випадку короткотривалих допомог (у грошовій і натуральній формі) і допомог, не обумовлених сплачуванням внесків. Національні норми соціального захисту можуть стати дієвим інструментом усунення недоліків соціального забезпечення для працівників-мігрантів і членів їхніх сімей.

На додаток до сказаного Європейська соціальна хартія і Переглянута європейська соціальна хартія зобов'язують держави-учасниці не лише до вжиття заходів для укладення відповідних двосторонніх і багатосторонніх угод, але до інших засобів забезпечення прав працівників-мігрантів і їхніх утриманців на соціальне забезпечення. Європейський комітет із соціальних прав визначив, що «інші засоби» означає односторонні заходи, вжиті державами-учасницями.⁹⁸ Комітет

⁹⁷ Така можливість існує, наприклад, у схемі страхування на випадок безробіття у Словенії.

⁹⁸ Наприклад, Комітет постановив, що незалежно від того, хто є одержувачем допомоги в рамках системи соціального забезпечення, тобто працівник чи дитина, держави-учасниці зобов'язані забезпечити, за допомогою односторонніх заходів, фактичну виплату усіх сімейних допомог усім дітям, що проживають на їхній території.

наголосив, що держави можуть робити вибір між двосторонніми угодами та іншими, наприклад, односторонніми, законодавчими або адміністративними заходами.

5.2. Права на соціальне забезпечення і захист приватної власності

Права на соціальне забезпечення захищені як власність конституціями держав і Європейською конвенцією про права людини. Таким чином конституційний захист приватної власності, що є значно ширшим, ніж захист, що гарантується цивільним законодавством, поширюється і на допомоги в рамках соціального забезпечення.

Це має місце особливо в тому випадку, коли звернення за отриманням допомог обґрунтовані внесками, що їх сплачували застраховані особи і їхні роботодавці, незалежно від громадянства чи місця проживання. Судова практика відіграє важливу роль у застосуванні національних і міжнародних норм.

Німецький федеральний конституційний суд у 1980 р. виявив обмеження для пенсій, що не сумісні з конституційним захистом власності. Соціальні права задовольняють вимоги, необхідні для визнання власності, як це зазначається у Конституції Німеччини, якщо вони слугують інтересам особи у забезпеченні засобів для проживання і базуються на сплачених застрахованою особою внесках, і внесків було сплачено більше, ніж «недостатньо».

Аналогічно Конституційний Суд Словенії забезпечив захист власності прав осіб на пенсійні виплати, що обумовлені сплачуванням внесків. Суд зазначив, що право на приватну власність забезпечується не лише громадянам, оскільки це право на соціальне забезпечення.⁹⁹ Суд навіть відмінив правила відстрочення або списання внесків до системи соціального забезпечення податковими органами, що відповідають за стягнення внесків, оскільки цим може порушуватися право на приватну власність у формі пенсійних внесків працівників.¹⁰⁰

Далі наведені пояснення Європейського суду з прав людини у Страсбургу щодо прав на соціальне забезпечення. Суд уже розширив тлумачення поняття «громадянські права і обов'язки», включивши до нього права і обов'язки у зв'язку із соціальним забезпеченням, які вважаються майновими правами, що пов'язані не лише із зобов'язанням сплачувати «податки та інші внески», але і з забезпеченням цього права.¹⁰¹

⁹⁹ Рішення № 770/06, 2.7.2009, OdlUS, Official Gazette RS, № 54/2009. Відповідно до Статті 50 Конституції Словенії, право на соціальне забезпечення надається лише громадянам країни. Це вважається прийнятним у світлі аргументації, що Конституція забезпечує мінімальний захист, а законодавство повинно (відповідно до інших статей Конституції і міжнародних правових норм), забезпечувати соціальне забезпечення особам, що не є громадянами країни.

¹⁰⁰ Рішення № U-I-281/09, 22.11.2011, Official Gazette RS, № 105/2011.

¹⁰¹ Суд визнав, що спори з приводу внесків до системи соціального забезпечення є спорами у зв'язку з громадянськими обов'язками і тому захищаються Статтею 6 Європейської конвенції з прав людини (*Schouten and Meldrum v. the Netherlands*, 9.12.1994, Appl. nos. 19005/91; 19006/91).

- По справі *Klein*¹⁰² Суд пояснив, що право на пенсію не гарантоване Європейським судом з прав людини. Однак право на пенсію, що пов'язана із зайнятістю, може, за певних умов, порівнюватися до права власності. Якщо сплачувалися внески, не може мати місце відмова у призначенні пенсії. Суд не вважав, що був досягнутий справедливий баланс між конфліктуючими інтересами, коли працівник, який сплачував внески протягом усього періоду трудової діяльності, був позбавлений пенсії. Суд таким чином виявив порушення захисту прав власності.
- По справі *Gaygusuz*¹⁰³ громадянину Туреччини відмовили у наданні невідкладної допомоги на підставі того, що він не був громадянином Австрії, хоча на законних підставах проживав в Австрії і працював протягом певного періоду часу, сплачуючи внески у фонд страхування на випадок безробіття (як це роблять громадяни Австрії). У своєму рішенні Суд постановив, що право на невідкладну медичну допомогу, яке не прямо або виключно обумовлене внесками до системи соціального забезпечення, повинно визнаватися як матеріальне право, а значить – право власності.
- По справі *Gaygusuz* Суд пішов навіть далі, забезпечивши захист власності на допомоги, що не обумовлені сплачуванням внесків. Суд пояснив, що той факт, що пан *Gaygusuz* сплачував внески і таким чином мав право на невідкладну допомогу, не означає, у зворотному порядку, що соціальна допомога, яка не обумовлена сплачуванням внесків, не обумовлює матеріального права як права власності. По справі *Koua Poirrez* Суд знову ж таки виявив порушення принципу заборони дискримінації у зв'язку із захистом права власності.¹⁰⁴

Необхідно зауважити, що принцип рівноправності, закріплений національними конституціями і міжнародними правовими документами, також є важливим інструментом забезпечення соціального забезпечення працівникам-мігрантам. Принцип рівноправності гарантує рівні права людини і право на соціальне забезпечення усім особам, незалежно від особистих обставин, у тому числі громадянства і місця проживання.¹⁰⁵

¹⁰² *Klein v. Austria* (Заява № 57028/00), 3 березня 2011 р.

¹⁰³ *Gaygusuz v. Austria* (16.9.1996, Звіти 1996-IV).

¹⁰⁴ *Koua Poirrez v. France* (30.9.2003, Звіти 2003-X).

¹⁰⁵ Наприклад, Конституційний суд Словенії (Рішення № U-I-31/04, 1.12.2005) постановив, що постійне проживання дитини як умова призначення допомоги на утримання дитини несумісна із конституційним принципом рівноправності.

6. Перспективи координації систем соціального забезпечення

Національні системи соціального забезпечення змінюються з плином часу. Тому законодавчі органи повинні вносити зміни в законодавство з метою адаптації механізмів їх координації. Внесення змін у законодавство про соціальне забезпечення не повинно ускладнювати ситуацію, оскільки більшість інструментів координації визначають види допомог і не містять посилань на конкретні законодавчі акти. Однак труднощі виникають тоді, коли запроваджуються нові види допомог після того, як угода була підписана. Прикладами нових видів допомог є допомоги у зв'язку з довготривалим доглядом і виплати в рамках обов'язкових накопичувальних схем пенсійного забезпечення (так звана друга опора пенсійного забезпечення). До того ж специфічні проблеми виникають у випадку мігрантів, які мають нерегульований статус (перебування чи здійснення трудової діяльності).

6.1. Координація допомог у зв'язку з довготривалим доглядом

Із середини 1990-х років ряд країн запровадили різні види нових схем/режимів соціального забезпечення, в рамках яких надаються допомоги у зв'язку з довготривалим доглядом за літніми людьми і особами з інвалідністю. Наприклад, у Німеччині і фламандській частині Бельгії запроваджена нова галузь соціального страхування; в Іспанії запроваджена національна схема захисту, що поширюється на всіх громадян; Австрія запровадила схему надання федеральної допомоги по догляду, що не базується на сплату внесків. Багато країн (у тому числі Словенія) запровадили допомоги у зв'язку з довготривалим доглядом шляхом поєднання соціального страхування, соціальної допомоги, соціальних послуг і соціальних компенсацій (наприклад, для жертв війни).

На даний час складається враження, що не приділяється особлива увага включенню допомог у зв'язку з довготривалим доглядом у сферу дії двосторонніх угод. Наприклад, Німеччина не включила допомоги у зв'язку з довготривалим доглядом у двосторонні угоди із Японією (1998 р.), Колишньою Республікою Югославії Македонією (2003 р.), Індією (2008 р.).

Координація допомог у зв'язку з довготривалим доглядом не згадується у Регламенті № 1408/71/ЕЕС (чи в інструментах координації, розроблених МОП і Радою Європи), тому що жодна держава-член ЄС не мала схем/режимів виплати допомог у зв'язку з довготривалим доглядом на час прийняття згаданих документів. Координація допомог у зв'язку з довготривалим доглядом в межах ЄС була визначена постановою Суду Європейського Союзу, яка прирівняла допомоги у зв'язку із довготривалим доглядом до допомог у зв'язку з хворобою.¹⁰⁶

¹⁰⁶ Справи C-160/96 *Molenaar* [1998] ECR I-843 і C-215/99 *Jauch* [2001] ECR I-1901.

Необхідно зауважити, що новий Регламент № 883/2004/ЄС не включає допомоги у зв'язку з довготривалим доглядом у перелік видів допомог, на які він поширюється.¹⁰⁷ Таким чином координація допомог у зв'язку з довготривалим доглядом опирається на спеціальні рішення Суду Європейського Союзу. На основі прийнятих рішень Суд Європейського Союзу визнав допомоги у зв'язку з довготривалим доглядом як допомоги в рамках системи соціального забезпечення, пов'язаних із допомогам у зв'язку з хворобою (хоча вони не є допомогам у зв'язку з хворобою у точному значенні цього терміна) та допомог по старості і по інвалідності (як доплата до пенсій).¹⁰⁸

Більш вірним рішенням було б прояснити ситуацію в рамках чинних положень Регламенту № 883/2004/ЄС про допомогу у зв'язку з хворобою (враховуючи рішення Адміністративної комісії з питань координації систем соціального забезпечення чи зміни до Регламенту), внести уточнення до ряду розділів (про допомоги у зв'язку з хворобою, по старості, у зв'язку з трудовим каліцтвом і професійним захворюванням чи сімейні допомоги) або ж додавши окремі розділи про довготривалі допомоги. Було б корисно додати список довготривалих допомог, класифікованих в рамках усіх видів допомог системи соціального забезпечення.

6.2. Координація накопичувальних схем пенсійного забезпечення

Із середини 1990-х років країни Центральної і Східної Європи провели структурні реформи пенсійних систем. У результаті ряд країн запровадили обов'язкові накопичувальні приватні пенсійні схеми/режими (так звана друга опора пенсійного забезпечення). Із розширенням ЄС у 2004 і 2007 рр. ряд накопичувальних пенсійних схем/режимів нових держав-членів підпадає під дію правил координації, запроваджених Регламентом № 883/2004/ЄС, який охоплює пенсії і одноразові виплати і не зберігає посилання на державні фонди.

Однак типові правила координації, особливо пропорційні розрахунки за принципом *pro-rata temporis*, не повністю підходять для накопичувальних схем пенсійного забезпечення. Розмір таких пенсій залежить безпосередньо від розміру сплачених внесків і нарахованих відсотків, без урахування періоду участі у схемі. Такі схеми практично унеможливають розрахунок теоретичного розміру пенсії (необхідного для пропорційного розрахунку).

З огляду на це були внесені зміни в Регламент № 883/2004/ЄС іще до набуття ним чинності.¹⁰⁹ Був доданий параграф до Статті 52, згідно з яким пропорційний розрахунок не застосовується

¹⁰⁷ Стаття 34 стосується допомог у зв'язку з довготривалим доглядом, але виключно з точки зору уникнення їх дублювання. Крім того, ці допомоги згадуються лише в преамбулі (пункт 24 Декларативної частини) і у Статті 1(va)(i) Регламенту № 883/2004/ЄС.

¹⁰⁸ Справи № C-502/01 і № C-31/02 *Gaumain-Cerri und Barth* [2004] ECR I- 06483, C-286/03 *Hosse* [2006] ECR I-1771, C-299/05 *Комісія проти Європейського Парламенту і Ради ЄС* [2007] ECR- I-08695, C-212/06 *Уряд Французької комуни і Валонський уряд проти Фламандського уряду* [2008] ECR I-1683, C-208/07 *von Chamier-Glisczinski* [2009] ECR I-6095, C-537/09 *Bartlett* [2011] ECR звіт іще не підготовлений, C-388/09 *da Silva Martins* [2011] ECR звіт іще не підготовлений. Незакрита справа № C-538/11 *Sax*.

¹⁰⁹ Регламент (ЄС) № 988/2009 Європейського Парламенту і Ради від 16 вересня 2009 р., яким вносяться зміни до Регламенту (ЄС) № 883/2004 про координацію систем соціального забезпечення і визначається зміст його додатків, OJ EU L 284, 30 жовтня 2009 р.

до схем, в рамках яких надаються допомоги без урахування періодів страхування, проживання чи зайнятості, при проведенні необхідних розрахунків. У цьому випадку пенсії розраховуються згідно із законодавством відповідної держави-члена.¹¹⁰

Двосторонні угоди можуть бути вигідними у випадку координації спеціальних національних пенсійних схем/режимів. Вони можуть передбачати врахування суми коштів, накопичених на індивідуальних рахунках, при розрахунку допомог згідно із законодавством відповідної держави. Якщо держава-учасниця гарантує мінімальну пенсію і при цьому накопичених коштів не є достатньо, підсумовуються періоди, накопичені в інших державах, подібно до того, як це робиться у випадку солідарної пенсійної системи. Особа добровільно бере участь у накопичувальній пенсійній схемі навіть під час роботи в іншій державі-учасниці (де вона не платить внесків) з метою упередження виплати пропорційних часток пенсій.¹¹¹ Однак держави мають сумніви щодо переказу акумульованих коштів до іншої держави. Тож координація накопичувальних пенсійних схем/режимів залишається відкритим питанням, яке необхідно обговорювати під час розроблення нових інструментів координації.

6.3. Мігранти з нерегульованим статусом

Питання становища мігрантів із нерегульованим статусом, тобто осіб, які в'їхали в країну і/або найняті чи виконують роботи в ній неофіційно – одне з основних питань на порядку денному стосовно соціальної політики.

Міжнародні правові інструменти досить різноманітні у контексті їх застосування за принципом *ratione personae* (по відношенню до осіб) – до працівників-мігрантів із нерегульованим статусом. Деякі інструменти виключають їх застосування до таких працівників-мігрантів (шляхом введення вимоги щодо легального, законного або звичайного проживання); деякі інструменти пропонують їх виключення із сфери застосування (заяви Комітету експертів з наглядом за застосуванням конвенцій МОП № 102 і 128, Заяви Генеральної Асамблеї ООН стосовно Міжнародної конвенції про економічні, соціальні і культурні права); деякі виключають їх, але пропонують включити у сферу застосування (рішення Європейського комітету з соціальних прав).

У Міжнародній конвенції про захист прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей чітко зазначено, що невідкладна медична допомога повинна надаватися мігрантам із нерегульованим статусом з гуманної точки зору. Що стосується соціального забезпечення, то принцип рівноправності повинен застосовуватися до мігрантів як із урегульованим статусом, так і з нерегульованим, а це означає, що до мігрантів із врегульованим статусом необхідно ставитися так само, як до працівників – громадян країни, що мають врегульований статус, а до працівників-мігрантів із не-

¹¹⁰ Ці положення також можуть застосовуватися до схем номінальних пенсійних рахунків, так званих схем/режимів номінальних або нематеріальних фіксованих внесків (NDC).

¹¹¹ Подібні положення можна віднайти і в багатосторонніх угодах, наприклад у «Глава 2: Координація схем і законодавства на основі накопичень і капіталізації» Іbero-Американської багатосторонньої конвенції про соціальне забезпечення. Іbero-Американська конвенція також передбачає можливість переказу коштів до держав-учасниць за умови досягнення відповідних домовленостей.

врегульованим статусом необхідно ставитися так само, як до працівників – громадян країни із неврегульованим статусом. Однак якщо мігрант в'їхав у країну незаконно, але працює за контрактом і платить внески, немає підстав для відмови йому у допомогах в рамках системи соціального забезпечення.¹¹²

Надання соціальних прав працівникам – мігрантам із неврегульованим статусом – суперечливе питання. Тривають дискусії навколо цього питання з точки зору міжнародного законодавства, законодавства ЄС і національних законодавств.¹¹³

6.4. Заключні зауваження: стратегії для країн, що не входять до складу ЄС

Опираючись на аналіз різних правових інструментів, викладений у цьому звіті, вашій увазі пропонується ряд стратегічних зауважень щодо удосконалення захисту прав у сфері соціального забезпечення мігрантів із відповідних країн Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС.

По-перше, законодавство ЄС щодо координації соціального забезпечення є одним із найбільш комплексних і динамічних механізмів, який постійно доповнюється уточненнями чинних правил, запровадженням нових з боку Суду Європейського Союзу. Позиції держав, що не входять до складу ЄС, по відношенню до Європейського Союзу, можуть відрізнитися. Для держав, що готуються до вступу в ЄС, гармонізація систем соціального забезпечення є делікатним питанням з огляду на необхідність застосування регламентів ЄС у майбутньому.

По-друге, гнучкі двосторонні угоди про соціальне забезпечення залишаються основним інструментом забезпечення прав на соціальне забезпечення для осіб, що пересуваються між державами (у першу чергу працівники-мігранти і члени їхніх сімей). Двосторонні угоди також просуваються інструментами міжнародних організацій, таких як МОП і Рада Європи. У той час як закони ЄС мають вплив на осіб, що не є громадянами ЄС і пересуваються в межах ЄС та між ЄС і країнами, що не входять до Європейського Союзу, держава, що не входить до складу ЄС, у свою чергу теж може скористатися вигодами, які дають механізми координації соціального забезпечення, завдяки укладанню двосторонньої (багатосторонньої) угоди із державами-членами ЄС. Докладаючи зусиль для розширення свого зовнішнього виміру, ЄС прагне посилити координацію соціального забезпечення із державами, що не входять до складу ЄС, що може передбачати можливе розроблення нового гнучкого правового інструменту.

По-третє, багатосторонні угоди є більш універсальним інструментом, що є комплексним за сферою застосування і повним з точки зору використання принципів координації. Як уже зазначалося, регламенти ЄС про координацію систем соціального забезпечення є найбільш комплексним і далекоглядним багатостороннім інструментом. Іберо-Американська багатостороння конвенція

¹¹² Рішення Європейського Суду по справі громадянина Колумбії у Бельгії; C-34/09 [2011] *Zambrano*, 8 березня 2011 р., звіт іще не підготовлений.

¹¹³ Див. також *European Journal of Social Security* № 1/2008, присвячений нелегальним мігрантам і соціальному забезпеченню.

про соціальне забезпечення – інший показовий приклад залучення європейських і латиноамериканських країн. Міжнародні організації також ухвалили різні міжнародні правові інструменти, які захищають права на соціальне забезпечення мігрантів, хоча досить мало із них широко ратифіковані.

І на сам кінець, з огляду на те, що наявні двосторонні угоди не є всеохоплюючими і вичерпними, а багатосторонні інструменти не є обов'язковими для всіх держав, і країни походження, і країни призначення мігрантів можуть вдаватися до односторонніх заходів з метою захисту прав працівників-мігрантів на соціальне забезпечення. У майбутньому значення односторонніх заходів буде зростати, оскільки дедалі більша кількість рішень національних судів і Європейського суду з прав людини вимагають, щоб допомоги в рамках соціального забезпечення розглядалися як власність. Такі заходи із забезпечення захисту зосереджені на рівному ставленні і експорті допомоги за кордон.

Кожен вид інструментів, згаданих вище, має свої переваги і недоліки. В цілому, чим більш обов'язковим є міжнародний правовий інструмент, тим меншою мірою країни мають бажання приєднуватися до нього. Однак ця залежність не є автоматичною. ЄС слугує добрим прикладом держав, що впроваджують і розширюють комплексний механізм багатосторонньої координації (із його специфічною правовою структурою), що потребує величезної кількості часу і зусиль.

З правової точки зору, реалізація ефективних рішень вимагає ув'язування національних систем соціального забезпечення за допомогою міжнародних інструментів соціального забезпечення. Не існує єдиного рішення, що буде підходити всім у всіх ситуаціях. Кожна країна повинна розробити свою власну стратегію, що максимально буде відповідати національним особливостям. У співпраці з іншими міжнародними організаціями МОП готова надати підтримку урядам і національним інститутам, що опікуються питаннями соціального забезпечення, своїми міжнародними інструментами і досвідом надання технічної підтримки і розвитку потенціалу у сфері координації соціального забезпечення.

Бібліографія

- Becker, Ulrich; von Hardenberg, Simone. 2010. "Country Report on Germany", in Becker, U.; Pieters, D; Ross, F; Schoukens, P (eds.); *Security: A General Principle of Social Security Law in Europe* (Europa Law Publishing, Groningen), pp. 97-146.
- Berghman, Jos; Schoukens, Paul (eds.). 2010. *The social security of moving researchers* (Acco, Leuven).
- Cholewinski, Ryszard. 2006. *Irregular migrants: access to minimum social rights* (Council of Europe, Strasbourg).
- Cornelissen, Rob. 2009. "50 Years of European Social Security Coordination", in Eichenhofer, E. (ed.): *50 Jahre nach ihrem Beginn – Neue Regeln für die Koordinierung sozialer Sicherheit* (ESV, Berlin), pp. 17-72.
- . 2008. *Third-Country Nationals and the European Coordination of Social Security*, EJSS, № 4/2008, pp. 347-371.
- Council of Europe. 2008. *Digest of the Case Law of the European Committee of Social Rights* (Strasbourg).
- . 1999. *Social protection in the European Social Charter* (Council of Europe Publishing, Strasbourg).
- Creutz, Helmut. 1981. "The new Agreement on Social Security for Rhine Boatmen", in *International Labour Review*, № 1/1981, pp. 83-96.
- Eichenhofer, Eberhard. 1994. *Internationales Sozialrecht* (C.H. Beck, München).
- European Committee of Social Rights. 2010. *European Social Charter (revised)*, Conclusions 2009-Volume 2 (Council of Europe Publishing, Strasbourg).
- Guardiancich, Igor. 2011. "Pan-European pension funds: Current situation and future prospects", in *International Social Security Review* 1/2011, pp. 15-36.
- Hauschild, Matthias. 2002. *Die soziale Sicherheit von Drittstaatsangehörigen aus der Bundesrepublik Jugoslawien, Republik Kroatien, Republik Slowenien, ehemalige jugoslawische Republik Mazedonien und Bosnien – Herzegowina am Beispiel der Sozialversicherungsabkommen* (DGB Bildungswerk, Düsseldorf).

- Hirose, Kenichi; Nikač, Milos; Tamagno, Edward. 2011. *Social Security for Migrant Workers, A rights-based approach* (ILO Budapest).
- Holzmann, Robert; Palmer, Edward (eds.). 2006. *Pension Reform: Issues and Prospects for Non-Financial Defined Contribution (NDC) Schemes* (World Bank, Washington).
- ILO. 2010. *Coordination of Social Security Systems in the European Union: An explanatory report on EC Regulation № 883/2004 and its Implementing Regulation № 987/2009* (ILO Budapest).
- . 2011. *Social security for social justice and a fair globalization: Recurrent discussion on social protection (social security) under the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization* (International Labour Office, Geneva).
- . 2011. *Comments on the EU single permit directive and its discussions in the European Parliament and Council, The social security and equal treatment/non-discrimination dimensions* (ILO, 14 February 2011).
- Jorens, Yves; Schulte, Bernd (eds.). 1998. "European Social Security Law and Third-country Nationals", in *Die Keure, Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Sozialrecht* (La charte, Brussels).
- Jorens, Yves. 2010. "Overall concluding remarks", in Y. Jorens (ed.): *50 years of Social Security Coordination, Past-Present-Future* (European Union), pp. 237-241.
- Jorens, Yves (ed.); Roberts, Simon (ed.); Garcia de Cortazar, Carlos; Spiegel, Bernhard; Strban, Grega. 2011. "Analysis of selected concepts of the regulatory framework and practical consequences on the social security coordination", trESS Think Tank Report, *available at* www.tress-network.org.
- Yves Jorens (ed.); Bernhard Spiegel (ed.); Carlos Garcia De Cortazar; Jean-Claude Fillon; Maximilian Fuchs; Grega Strban. 2011. "Coordination of Long-term Care Benefits- current situation and future prospects", trESS Think Tank Report, *available at* www.tress-network.org.
- Kapuy, Klaus. 2011. *The social security position of irregular migrant workers* (Intersentia, Cambridge – Antwerp – Portland).
- Kapuy, Klaus; Pieters, Danny; Zaglmayer, Bernhard. 2007. *Social Security Cases in Europe: The European Court of Human Rights* (Intersentia, Antwerpen-Oxford).
- Kessler, Francis; Lhernould, Jean-Philippe. 2006. "The Impact of Social Security Conventions: France", in Pennings, F. (ed.): *Between Soft and Hard Law* (Kluwer Law International), pp. 139-163.
- Lhernould, Jean-Philippe. "La dimension extérieure de la coordination des régimes de sécurité sociale", in *Liaisons Sociales Europe*, № 302/2012, p. 3.

Migravalue. 2008. *Bilateral Social Security Agreements*, WP 4, Hungary, IIIB Cadres (EU, Republic of Hungary).

Missoc secretariat. 2009. *Missoc analysis 2009, Long Term Care*.

Nickless, Jason; Siedl, Helmut. 2004. *Co-ordination of Social Security in the Council of Europe: Short Guide* (Council of Europe Publishing, Strasbourg).

Novak, Mitja; Končar, Polonca; Bubnov Škoberne, Anjuta (eds.); N. Belopavlovič, M. Kalčič, B. Kresal, K. Kresal Šoltes, G. Strban, Z. Vodovnik. 2006. "Konvencije Mednarodne organizacije dela s komentarjem" (ILO Conventions with Commentary) (GV Založba, Ljubljana).

Nussberger, Angelika. 2007. "Interpretation of international social security standards – problems and prospects", in F. Pennings (ed.): *International Social Security Standards – Current Views and Interpretation Matters* (Intersentia, Antwerp-Oxford), pp. 33-50.

—. 2008. „Das Sozialrecht der internationalen Organisationen“, in von Maydell, B. Baron; Ruland, F; Becker, U. (eds.): *Sozialrechtshandbuch (SRH)* (Nomos, Baden-Baden), pp. 1410-1430.

OHCHR. 1996. "Office of the High Commissioner for Human Rights, The International Bill of Human Rights", Fact Sheet № 2 (Rev. 1), available at www.unhchr.ch.

Pennings, Frans. 2003. *Introduction to European Social Security Law* (Intersentia, Antwerp-Oxford-New York).

—. 2006. "The Impact of Social Security Conventions: The Netherlands", in Pennings, F. (ed.): *Between Soft and Hard Law* (Kluwer Law International), pp. 85-113.

Pennings, Frans; Schulte, Bernd. 2006. "Some Current Points of Discussion Concerning Social Security Conventions", in F. Pennings (ed.): *Between Soft and Hard Law* (Kluwer Law International), pp. 43-51.

—. 2007. "An overview of interpretation issues of international social security standards", in F. Pennings (ed.): *International Social Security Standards – Current Views and Interpretation Matters* (Intersentia, Oxford), pp. 1-31.

Perrin, Guy. 1983. *Die Ursprünge des internationalen Rechts der sozialen Sicherheit*, VSSR Beiheft 3 (J. Schweitzer Verlag, München).

Petersen, Ulrich. 2008. "Sozialversicherungsabkommen", in von Maydell, Baron B; Ruland, F; Becker (eds.): *Sozialrechtshandbuch (SRH)* (Nomos, Baden-Baden), pp. 1431-1449.

Pieters, Danny; Vansteenkiste, Steven. 1995, "Social security in the European Community: co-ordination, harmonization or thirteenth state?", in *International Journal of Public Administration*, № 10/1995, pp. 1639-1672.

- Pieters, Danny; Zaglmayer Bernhard. 2006. *Social Security Cases in Europe: National Courts* (Intersentia, Antwerpen-Oxford).
- Rismondo, Mihovil. 2007. *Zbirka ugovora o socialnom osiguranju* (Collection of Social Security Agreements) (Narodne novine, Zagreb).
- Sánchez-Rodas Navarro, Cristina (ed.) et.al. 2010. "Migrants and Social Security: The (EC) Regulations 883/2004 & 987/2009", *Ediciones Laborum* (Sevilla).
- Schoukens, Paul. 2006. *Acceding to the multilateral co-ordination Convention on Social Security: Consequences for the social security legislation of the involved SISP-parties (Albania, Croatia, BiH, Kosovo, Serbia and Montenegro)* (Leuven), available at www.coe.int.
- Schoukens, Paul; Monserez, Lieven. 2010. "Introduction to social security co-ordination in the EU", in: *RUESS, Courses Master programme, Social Security in Europe* (Leuven).
- Schoukens, Paul; Pieters, Danny. 2003. *Exploratory Report on the Access to Social Protection for Illegal Labour Migrants* (Council of Europe).
- Schulte, Bernd. 1995. "Treatment of Third-country Nationals in the member States of the EU and the EEA in terms of Social Law (Same treatment as Nationals?)", in von Maydell; Schulte (eds.): *Treatment of Third-country Nationals in the EU and EEA Member States in terms of Social Security Law* (Peeters, Leuven), pp. 105-139.
- Servais, Jean-Michel. 2005. *International Labour Law* (Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn).
- Spiegel, Bernhard. 2010. "Analysis of Member States' Bilateral Agreements on Social Security with Third Countries", European Commission, Employment, Social Affairs and Equal Opportunities DG.
- Stambolieva, Maria. 2012. "Labour Migration and Social Security Coordination: Effects on Welfare in Countries of Origin and Destination – the cases of Former Yugoslav Republic of Macedonia, Serbia and Kosovo", Erste Foundation, Fellowship for Social Research (Vienna).
- Steinmeyer, Heinz-Dietrich; Riemen, Gerhard; Biezeveld, Renske. 2011. "Supplementary Pensions for Researchers: Pragmatic Solutions to Remove Obstacles", in J. Berghman; P. Schoukens (eds.): *The Social Security of Moving Researchers* (Acco, Leuven), pp. 101-122.
- Strban, Grega. 2006. "Examination of the CARDS-SISP Countries' Social Security Systems in comparison with the Council of Europe's Interim Agreements and the European Convention on Social and Medical Assistance" (Ljubljana), available at www.coe.int.
- . 2009. "The existing bi-and multilateral social security instruments binding EU States and non-EU States", in Pieters, Danny; Schoukens, Paul (eds.): *The Social Security Co-Ordination Between the EU and Non-EU Countries* (Intersentia, Antwerpen – Oxford), pp. 85-113.

- 2010. “Country report on Slovenia”, in Becker, Ulrich; Pieters, Danny; Ross, Friso; Schoukens, Paul (eds.): *Security: A General Principle of Social Security Law in Europe* (Europa Law Publishing, Groningen), pp. 399-447.
- 2010. “Variety of researchers and social security”, in J. Berghman; P. Schoukens (eds.): *The social security of moving researchers* (Acco, Leuven), pp. 23-42.
- 2011. Social security of EU migrants – an interplay between the Union and national laws, in M. Király; R. Somssich (eds.): *Central and Eastern European Countries after and before the accession*, Volume 2, Faculty of Law, ELTE, Department of Private International Law and European Economic Law, Jean Monnet Centre of Excellence (Budapest), pp. 81-101.
- 2011 “Systematisierung des slowenischen Rechts der sozialen Sicherheit im Vergleich zur Systematisierung des deutschen Sozialrechts”, in *Zeitschrift für ausländisches und internationales Arbeits- und Sozialrecht*, № 4/2011, pp. 353-376.
- 2012. “Distinctive long-term care schemes as a response to changed family structures and demographic situation”, *Pravnik*, № 3-4/2012, pp. 249-278.
- Valticos, Nicolas. 1983. *Droit International du Travail* (Dalloz, Paris).
- Van den Bogaert, Stefaan (ed.) et.al. 1997. “Social Security, Non-discrimination and Property”, European Institute of Social Security, Maklu (Antwerpen-Apeldoorn).
- Van Langendonck, Jef. 2007. “The meaning of the Right to Social Security”, in Van Langendonck, J. (ed.): *The Right to Social Security* (Intersentia, Antwerp), pp. 3-12.
- Verschueren, Herwig. 2011. “Social security rights of third-country researchers under the law of the European Union”, in J. Berghman; P. Shoukens (eds.): *The social security of moving researchers*, (Acco, Leuven), pp. 75-100.
- 2009. “Social security coordination in the agreements between the EU and Mediterranean countries, in particular Turkey and the Maghreb Countries”, in D. Pieters; P. Schoukens (eds.): *The Social Security Co-Ordination Between the EU and Non-EU Countries* (Intersentia, Antwerp), pp. 19-55.
- Vonk, Gijsbert. 2002. “Migration, Social Security and the Law”, in J. Berghman et.al. (eds.): *Social Security in Transition* (Kluwer Law International, The Hague), pp. 77-91.
- Vonk, Gijsbert; Kapuy, Klaus. 2008. “Three Approaches to Refunding Social Insurance Contributions to Temporary Migrant Workers: Is There an Attractive Policy Alternative?”, in *European Journal of Social Security*, pp. 227-247.
- Zaglmayer, Bernhard. 2009. “The social security relations between the EU and the EFTA States”, in D. Pieters; P. Schoukens (eds.): *The Social Security Co-Ordination Between the EU and Non-EU Countries* (Intersentia, Antwerp), pp. 57-84.

Веб-сайти:

<http://conventions.coe.int>

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=868>

<http://www.ccr-zkr.org>

<http://www.coe.int>

<http://www.dvka.de/oeffentlicheSeiten/ArbeitenAusland/Abkommensstaaten.htm>

<http://www.dwp.gov.uk/international/social-security-agreements/list-of-countries/>

<http://www.fahcsia.gov.au/about-fahcsia/international-social-security-agreements>

<http://www.gcc-sg.org/eng/>

<http://www.hmrc.gov.uk/nic/work/ss-agree.htm>

<http://www.ilo.org>

<http://www.kela.fi>

<http://www.lacipres.org/>

<http://www.lamoncloa.gob.es>

<http://www.migrantsrights.org>

<http://www.oiss.org>

<http://www.servicecanada.gc.ca>

<http://www.unhchr.ch>

<http://www.zzzs.si>

Додатки

Звіт доповнюють п'ять додатків.

Зміст кожного додатка коротко викладений нижче.

Додаток А містить інформацію про стан ратифікації конвенцій МОП про соціальне забезпечення. Він містить перелік країн, що ратифікували Конвенцію № 118 про рівноправність громадян країни та іноземців і осіб без громадянства у галузі соціального забезпечення 1962 р., Конвенцію № 157 про встановлення міжнародної системи збереження прав у галузі соціального забезпечення 1982 р., Конвенцію № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення 1952 р. та інші тематичні конвенції.

Додаток В містить інформацію про стан підписання і ратифікації інструментів Ради Європи про соціальне забезпечення. Додаток містить перелік країн, що підписали і ратифікували Європейські тимчасові угоди і протоколи до них, Європейську конвенцію про соціальну і медичну допомогу та Протокол до неї, Європейську конвенцію про соціальне забезпечення та Угоду, що її доповнює, стосовно застосування Конвенції, (первинний) Європейський кодекс соціального забезпечення і Протокол до нього, Переглянутий європейський кодекс соціального забезпечення.

Додаток С містить короткий огляд ключових положень про забезпечення допомог по старості в рамках національних систем соціального забезпечення згаданих вище семи держав Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС (Албанія, Боснія і Герцеговина, Колишня Республіка Югославії Македонія, Молдова, Чорногорія, Сербія і Україна).

Додаток D представляє організаційну структуру національних систем соціального забезпечення у семи державах Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС.

Додаток Е містить актуальний на момент підготовки звіту перелік двосторонніх угод про соціальне забезпечення за галузями. У список включені 27 держав – членів ЄС, держави-члени Європейської Економічної Зони (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія), Швейцарія і сім держав Південної і Східної Європи, що не входять до складу ЄС.

Додаток А
Стан ратифікації конвенцій МОП про соціальне забезпечення

Таблиця А.1: Конвенції № 118 і № 157 (станом на 1 червня 2013 р.)												
Країна	Дата ратифікації К. 118	Дата денонсування	Галузь соціального забезпечення						Додаток у зв'язку з втратою годувальника			
			медична допомога	допомога у зв'язку з хворобою	допомога у зв'язку з втратою і поголами	допомога по інвалідності	допомога по старості	допомога у зв'язку з втратою годувальника	допомога у разі трудового каліцтва засторожувана	допомога по безробіттю	сімейні допомоги	Дата ратифікації К. 157
Бангладеш	22.06.1972			✓			✓	✓	✓			
Барбадос	14.10.1974			✓							✓	
Багатонаціональна Держава Болівія	31.01.1977		✓									
Бразилія	24.03.1969		✓	✓		✓	✓	✓	✓			
Кабо-Верде	08.07.1987		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓	
Центральна Афри- канська Республіка	08.10.1964			✓			✓		✓		✓	
Демократична Республіка Конго	01.11.1967					✓	✓		✓			
Данія	17.06.1969		✓	✓		✓		✓	✓	✓		
Еквадор	09.03.1970		✓	✓		✓		✓	✓			
Єгипет	12.01.1993		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
Фінляндія	15.08.1969		✓	✓					✓			
Франція	13.05.1974		✓	✓		✓		✓	✓		✓	
Німеччина	19.03.1971		✓	✓					✓	✓		
Гватемала	04.11.1963			✓								
Гвінея	11.08.1967		✓	✓			✓	✓	✓		✓	
Індія	19.08.1964		✓	✓								
Ірак	28.04.1978		✓	✓		✓	✓	✓	✓			
Ірландія	26.11.1964		✓	✓					✓	✓	✓	
Ізраїль	09.06.1965			✓			✓	✓	✓		✓	
Італія	05-05-1967		✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Йорданія	07.03.1963			✓		✓	✓	✓	✓			
Кенія	09.02.1971					✓	✓	✓				
Кирибас												10.09.2008

Таблиця А.1 (продовження): Конвенції № 118 і № 157 (станом на 1 червня 2013 р.)													
Країна	Дата ратифікації К. 118	Дата денонсування	Галузі соціального забезпечення							допомога у разі хвороби та професійного закорювання	допомога по безробіттю	сімейні допомоги	Дата ратифікації К. 157
			медична допомога	допомога у зв'язку з хворобою	допомога у зв'язку з втратою і політими	допомога по інвалідності	допомога по старості	допомога у зв'язку з втратою годувальника	допомога у зв'язку з втратою годувальника				
Лівійська Арабська Державність	19.06.1975		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Мадягаскар	22.06.1964			✓		✓				✓			
Мавританія	15.07.1968					✓	✓	✓	✓			✓	
Мексика	06.01.1978		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Нідерланди	03.07.1964	20.12.2004	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	(✓)	
Норвегія	28.08.1963									✓		✓	
Пакистан	27.03.1969			✓	✓								
Філіппіни	26.04.1994		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			26.04.1994
Руанда	21.09.1989					✓	✓	✓	✓				
Іспанія													11.09.1985
Суринам	15.06.1976									✓			
Швеція	25.04.1963		✓	✓	✓					✓	✓		18.04.1984
Сирійська Арабська Республіка	18.11.1963					✓	✓	✓	✓	✓			
Туніс	20.09.1965		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Туреччина	25.06.1974		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Уругвай	22.02.1983		✓	✓	✓					✓	✓	✓	
Боліварська Республіка Венесуела	05.11.1982		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Кількість ратифікацій	37	—	22	24	27	20	20	20	22	32	8	13	4

Джерело: NORMLEX (<http://www.ilo.org/normlex>)

К. 118: Конвенція № 118 про рівноправність у галузі соціального забезпечення, 1962р.
К. 157: Конвенція № 157 про збереження прав у галузі соціального забезпечення, 1982 р.

Таблиця А.2: Конвенція № 102 та інші інструменти за галузями соціального забезпечення (станом на 1 червня 2013 р.)

Країна	Дата ратифікації К. 102	Галузь										Дата ратифікації Вищих Конвенцій МОП			Дата ратифікації позначаних Конвенцій	
		медична допомога	допомога у зв'язку з хворобою	допомога по безробіттю	допомога по старості	допомога у разі тимчасового втрати працездатності	сімейні допомоги	допомога у зв'язку з втратою годувальника	допомога по інвалідності	допомога у зв'язку з втратою годувальника	C.121	C.128	C.130	C.168	C.183	
Албанія	18.01.2006	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓					04.08.2006	24.07.2004	
Австрія	04.11.1969	✓		✓	(C.128)		✓					04.11.1969			30.04.2004	
Азербайджан															29.10.2010	
Барбадос	11.07.1972		✓		(C.128)	✓			(C.128)	✓		15.09.1972				
Білорусь															10.02.2004	
Бельгія	26.11.1959	✓	✓	✓	✓	(C.121)	✓	✓	✓	✓	22.04.1970			21.10.2011		
Беліз															09.11.2005	
Бенін															01.10.2012	
Багатонаціональна Держава Болівія	31.01.1977	✓	(C.130)		(C.128)	(C.121)	✓	✓	(C.128)	(C.128)	31.01.1977	31.01.1977				
Боснія і Герцеговина	02.06.1993	✓	✓	✓	✓	(C.121)		✓		✓	02.06.1993				18.01.2010	
Бразилія	15.06.2009	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			24.03.1993			
Болгарія	14.07.2008	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓					06.12.2001	
Буркіна Фасо															04.03.2012	
Чилі											30.09.1999					
Демократична Республіка Конго	03.04.1987				✓				✓	✓	05.09.1967					
Коста Ріка	16.03.1972	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓			16.03.1972			
Хорватія	08.10.1991	✓	✓	✓	✓	(C.121)		✓		✓	08.10.1991					
Куба															01.06.2004	
Кіпр	03.09.1991		✓	✓	✓	(C.121)				(C.128)	28.07.1966	07.01.1969			12.01.2005	
Чеська Республіка	01.01.1993	✓	(C.130)		(C.128)		✓	✓	✓	✓		01.01.1993	01.01.1993			
Данія	15.08.1955	✓		✓	✓	✓							06.06.1978			
Еквадор	25.10.1974		(C.130)		(C.128)	(C.121)			(C.128)	(C.128)	05.04.1978	05.04.1978	05.04.1978			
Фінляндія											23.09.1968	13.01.1976	03.09.1974	19.12.1990		
Франція	14.06.1974	✓		✓	✓	✓	✓	✓								
Німеччина	21.02.1958	✓	(C.130)	✓	(C.128)	(C.121)	✓	✓	(C.128)	(C.128)	01.03.1972	15.01.1971	08.08.1974			
Греція	16.06.1955	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓						
Гвінея											11.08.1967					
Угорщина															04.11.2003	

Таблиця А.2 (продовження): Конвенція № 102 та інші інструменти за галузями соціального забезпечення (станом на 1 червня 2013 р.)														
Країна	Дата ратифікації К. 102	Галузь							Дата ратифікації Вищих Конвенцій МОП				Дата ратифікації пов'язаних Конвенцій	
		медицина допомоги	допомога у хворобах	допомога по безробіттю	допомога по старості	допомога у сфері трудового життя та професійного забезпечення	смієнні допомоги	допомога у зв'язку з втратою працездатності	допомога по інвалідності	допомога у зв'язку з втратою годувальника	C.121	C.128	C.130	C.168 C.183
Гондурас	01.11.2012	✓	✓		✓			✓	✓	✓				
Ісландія	20.02.1961				✓		✓		✓					
Ірландія	17.06.1968		✓							09.06.1969				
Ізраїль	16.12.1955				✓	✓				✓				
Італія	08.06.1956				✓		✓							07.02.2001
Японія	02.02.1976		✓	✓	✓	(C.121)				07.06.1974				
Казахстан														13.06.2012
Латвія														09.02.2009
Лівійська Арабська Джамахірія	19.06.1975	✓	(C.130)	✓	(C.128)	(C.121)	✓	✓	(C.128)	(C.128)	19.06.1975	19.06.1975	19.06.1975	
Литва														23.09.2003
Люксембург	31.08.1964	✓	(C.130)	✓	✓	(C.121)	✓	✓		24.07.1972			03.07.1980	08.04.2008
Малі														05.06.2008
КРЮ Маведронія	17.11.1991	✓	✓	✓	✓	(C.121)		✓		17.11.1991				03.10.2012
Мавританія	15.07.1968				✓	✓	✓		✓	✓				
Мексика	12.10.1961	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓				
Молдова														28.08.2006
Чорногорія	03.06.2006	✓	✓	✓	✓	(C.121)		✓		03.06.2006				19.04.2012
Марокко														13.04.2011
Нідерланди	11.10.1962	✓	(C.130)	✓	(C.128)	(C.121)	✓	✓	(C.128)	02.08.1966	27.10.1969	17.01.2006	15.01.2009	
Нігерія	09.08.1966				✓	✓	✓	✓						
Норвегія	30.09.1994	✓	(C.130)	✓	(C.128)	✓	✓	✓						
Перу	23.08.1961	✓	✓	✓	✓			✓	✓			15.02.1972	19.06.1990	
Польща	03.12.2003	✓			✓		✓	✓						
Португалія	17.03.1994	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓					08.11.2012
Румунія	15.10.2009	✓	✓		✓		✓	✓					15.12.1992	23.10.2002
Сенегал	22.10.1962					(C.121)	✓	✓		25.04.1966				
Сербія	24.11.2000	✓	✓	✓	✓	(C.121)		✓		24.11.2000				31.08.2010

Таблиця А.2 (продовження): Конвенція № 102 та інші інструменти за галузями соціального забезпечення (станом на 1 червня 2013 р.)															
Країна	Дата ратифікації К. 102	Галузь								Дата ратифікації Вищих Конвенцій МОП			Дата ратифікації пов'язаних Конвенцій		
		матеріальна допомога	допомога у зв'язку з хворобою	допомога по безробіттю	допомога по старості	допомога у разі трудової неспроможності та професійного захворювання	співвідн. допомоги	допомога у зв'язку з втратою працездатності	допомога по інвалідності	допомога у зв'язку з аваріями та катастрофами	C.121	C.128	C.130	C.168	C.183
Словаччина	01.01.1993	✓	(C.130)		(C.128)		✓	✓	✓			01.01.1993	01.01.1993		12.12.2000
Словенія	29.05.1992	✓	✓	✓	✓	(C.121)		✓			29.05.1992				01.03.2010
Іспанія	29.06.1988	✓	✓	✓		✓									
Швеція	12.08.1953	✓	(C.130)	✓		(C.121)	✓	✓	(C.128)		17.06.1969	26.07.1968	14.05.1970	18.12.1990	
Швейцарія	18.10.1977				(C.128)	✓	✓		(C.128)			13.09.1977		17.10.1990	
Туреччина	29.01.1975	✓	✓		✓	✓		✓		✓					
Великобританія	27.04.1954	✓	✓	✓	✓		✓			✓					
Уругвай	14.10.2010	✓		✓			✓	✓			28.06.1973	28.06.1973	28.06.1973		
Боліварійська Республіка Венесуела	05.11.1982	✓	(C.130)		(C.128)	(C.121)		✓	(C.128)		10.08.1982	01.12.1983	10.08.1982		
Кількість ратифікацій	48	35	34	26	43	35	27	34	27	34	24	16	15	8	28

Джерело: NORMLEX (<http://www.ilo.org/normlex>)
К.102: Конвенція № 102 про мінімальні норми соціального забезпечення, 1952 р.
К.121: Конвенція № 121 про допомогу у випадках виробничого травматизму, 1964 р.
К.128: Конвенція № 128 про допомоги по інвалідності, по старості, у зв'язку з втратою годувальника, 1967 р.
К.130: Конвенція № 130 про медичну допомогу та допомоги у випадку хвороби, 1969 р.
К.168: Конвенція № 168 про сприяння зайнятості та захист від безробіття, 1988 р.
К.183: Конвенція № 183 про охорону материнства, 2000 р.

Додаток В

Стан підписання і ратифікації інструментів про соціальне забезпечення Ради Європи

Таблиця В.1: Інструменти з питань координації соціального забезпечення (станом на 1 жовтня 2012 р.)									
Країна	Дата	Європейська тимчасова угода про режим соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.012)	Протокол до Європейської тимчасової угоди про режим соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.012A)	Європейська тимчасова угода про соціальне забезпечення за винятком випадків, що стосуються соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.013)	Протокол до Європейської тимчасової угоди про соціальне забезпечення за винятком випадків, що стосуються соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.013A)	Європейська конвенція про соціальну допомогу (ETS No.014)	Протокол до Європейської конвенції про соціальну та медичну допомогу (ETS No.014A)	Європейська конвенція про соціальне забезпечення (ETS No.078)	Додаткова угода щодо запровадження Європейської конвенції про соціальне забезпечення (ETS No.078A)
Австрія	Підписання							14.12.1972	14.12.1972
	Ратифікація							06.10.1975	06.10.1975
	Набуття чинності							03.01.1977	03.01.1977
Бельгія	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	26.11.1976	26.11.1976
	Ратифікація	04.03.1957	04.03.1957	04.03.1957	04.03.1957	24.07.1956	24.07.1956	21.01.1986	21.01.1986
	Набуття чинності	05.01.1957	05.01.1957	05.01.1957	05.01.1957	08.01.1956	08.01.1956	22.04.1986	22.04.1986
Кіпр	Підписання	03.03.1972	03.03.1972	03.03.1972	03.03.1972				
	Ратифікація	14.03.1973	14.03.1973	14.03.1973	14.03.1973				
	Набуття чинності	04.01.1973	04.01.1973	04.01.1973	04.01.1973				
Чеська Республіка	Підписання	25.02.1998	25.02.1998	25.02.1998	25.02.1998				
	Ратифікація	09.08.2000	09.08.2000	09.08.2000	09.08.2000			21.06.2002	21.06.2002
	Набуття чинності	10.01.2000	10.01.2000	10.01.2000	10.01.2000				
Данія	Підписання	12.11.1953	03.04.1965	12.11.1953	03.04.1965	12.11.1953	12.11.1953		
	Ратифікація	30.06.1954	05.05.1965	30.06.1954	05.05.1965	30.06.1954	30.06.1954		
	Набуття чинності	07.01.1954	11.01.1965	07.01.1954	06.01.1965	07.01.1954	07.01.1954		
Естонія	Підписання	12.01.1999	12.01.1999	12.01.1999	12.01.1999	12.01.1999	12.01.1999		
	Ратифікація	17.04.2002	17.04.2002	17.04.2002	17.04.2002	20.07.2004	20.07.2004		
	Набуття чинності	05.01.2002	05.01.2002	05.01.2002	05.01.2002	08.01.2004	08.01.2004		
Франція	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	14.12.1972	14.12.1972
	Ратифікація	18.12.1957	18.12.1957	18.12.1957	18.12.1957	30.10.1957	30.10.1957		
	Набуття чинності	01.01.1958	01.01.1958	01.01.1958	01.01.1958	11.01.1957	11.01.1957		
Німеччина	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953		
	Ратифікація	24.08.1956	24.08.1956	24.08.1956	24.08.1956	24.08.1956	24.08.1956		
	Набуття чинності	09.01.1956	09.01.1956	09.01.1956	09.01.1956	09.01.1956	09.01.1956		

Таблиця В.1 (продовження): Інструменти з питань координації соціального забезпечення (станом на 1 жовтня 2012 р.)									
Країна	Дата	Європейська тимчасова угода про режими соціального забезпечення у зв'язу з старістю, інвалідністю і правою годувальника (ETS No.012)	Протокол до Європейської тимчасової угоди про режими соціального забезпечення у зв'язу з старістю, інвалідністю і правою годувальника (ETS No.012A)	Європейська тимчасова угода про соціальне забезпечення за винятком випадків, що стосуються соціального забезпечення у зв'язу з старістю, інвалідністю і правою годувальника (ETS No.013)	Протокол до Європейської тимчасової угоди про соціальне забезпечення за винятком випадків, що стосуються соціального забезпечення у зв'язу з старістю, інвалідністю і правою годувальника (ETS No.013A)	Європейська конвенція про соціальну та медичну допомогу (ETS No.014)	Потенціал до Європейської конвенції про соціальну та медичну допомогу (ETS No.014A)	Європейська конвенція про соціальне забезпечення (ETS No.078)	Додаткова угода щодо затвердження Європейської конвенції про соціальне забезпечення (ETS No.078A)
Греція	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	21.04.1977	25.05.1978
	Ратифікація	29.05.1961	29.09.1961	29.05.1961	29.09.1961	23.06.1960	23.06.1960		
	Набуття чинності	06.01.1961	10.01.1961	06.01.1961	10.01.1961	07.01.1960	07.01.1960		
Ісландія	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953		
	Ратифікація	12.04.1964	12.04.1964	12.04.1964	12.04.1964	12.04.1964	12.04.1964		
	Набуття чинності	01.01.1965	10.01.1965	01.01.1965	01.01.1965	01.01.1965	01.01.1965		
Ірландія	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	23.02.1979	23.02.1979
	Ратифікація	31.03.1954	31.03.1954	31.03.1954	31.03.1954	31.03.1954	31.03.1954		
	Набуття чинності	07.01.1954	10.01.1954	07.01.1954	10.01.1954	07.01.1954	07.01.1954		
Італія	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	14.12.1972	14.12.1972
	Ратифікація	26.08.1958	26.08.1958	26.08.1958	26.08.1958	07.01.1958	07.01.1958	01.11.1990	01.11.1990
	Набуття чинності	09.01.1958	09.01.1958	09.01.1958	09.01.1958	08.01.1958	08.01.1958	04.12.1990	04.12.1990
Латвія	Підписання	13.04.2000	13.04.2000	13.04.2000	13.04.2000				
	Ратифікація	13.08.2001	13.08.2001	13.08.2001	13.08.2001				
	Набуття чинності	09.01.2001	09.01.2001	09.01.2001	09.01.2001				
Литва	Підписання	19.11.1997	19.11.1997	19.11.1997	19.11.1997				
	Ратифікація	18.11.1999	18.11.1999	18.11.1999	18.11.1999				
	Набуття чинності	12.01.1999	12.01.1999	12.01.1999	12.01.1999				
Люксембург	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	14.12.1972	14.12.1972
	Ратифікація	18.11.1958	18.11.1958	18.11.1958	18.11.1958	18.11.1958	18.11.1958	13.11.1975	13.11.1975
	Набуття чинності	12.01.1958	12.01.1958	12.01.1958	12.01.1958	12.01.1958	12.01.1958	03.01.1977	03.01.1977
Мальта	Підписання					05.07.1968	05.07.1968		
	Ратифікація					05.06.1969	05.06.1969		
	Набуття чинності					06.01.1969	06.01.1969		

Таблиця В.1 (продовження): Інструменти з питань координації соціального забезпечення (станом на 1 жовтня 2012 р.)									
Країна	Дата	Європейська тимчасова угода про режим соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.012)	Протокол до Європейської тимчасової угоди про режим соціального забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.012A)	Європейська тимчасова угода про соціальне забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.013)	Протокол до Європейської тимчасової угоди про соціальне забезпечення у зв'язку зі старістю, інвалідністю і втратою годувальника (ETS No.013A)	Європейська конвенція про соціальну допомогу (ETS No.014)	Протокол до Європейської конвенції про соціальну та медичну допомогу (ETS No.014A)	Європейська конвенція про соціальне забезпечення (ETS No.076)	Додаткова угода щодо запровадження Європейської конвенції про соціальне забезпечення (ETS No.076A)
Молдова	Підписання							22.05.2002	22.05.2002
	Ратифікація								
	Набуття чинності								
Нідерланди	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	11.05.1975	11.05.1975
	Ратифікація	03.11.1955	03.11.1955	03.11.1955	03.11.1955	20.07.1955	20.07.1955	02.08.1977	02.08.1977
	Набуття чинності	04.01.1955	04.01.1955	04.01.1955	04.01.1955	08.01.1955	08.01.1955	05.09.1977	05.09.1977
Норвегія	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953		
	Ратифікація	09.09.1954	09.09.1954	09.09.1954	09.09.1954	09.09.1954	09.09.1954		
	Набуття чинності	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954		
Португалія	Підписання	27.04.1977	27.04.1977	27.04.1977	27.04.1977	27.04.1977	27.04.1977	24.11.1977	24.11.1977
	Ратифікація	21.04.1978	21.04.1978	21.04.1978	21.04.1978	07.04.1978	07.04.1978	18.03.1983	18.03.1983
	Набуття чинності	05.01.1978	05.01.1978	05.01.1978	05.01.1978	08.01.1978	08.01.1978	19.06.1983	19.06.1983
Іспанія	Підписання	02.09.1981	02.09.1981	02.09.1981	02.09.1981	02.09.1981	02.09.1981	11.12.1984	11.12.1984
	Ратифікація	31.01.1984	31.01.1984	15.01.1987	15.01.1987	15.01.1987	21.11.1983	24.01.1986	24.01.1986
	Набуття чинності	02.01.1984	02.01.1984	02.01.1987	02.01.1987	02.01.1987	12.01.1983	25.04.1986	25.04.1986
Швеція	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953		
	Ратифікація	09.02.1955	09.02.1955	09.02.1955	09.02.1955	09.02.1955	09.02.1955		
	Набуття чинності	10.01.1955	10.01.1955	10.01.1955	10.01.1955	10.01.1955	10.01.1955		
Туреччина	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	14.12.1972	14.12.1972
	Ратифікація	14.04.1967	14.04.1967	14.04.1967	14.04.1967	12.02.1976	12.02.1976	12.02.1976	12.02.1976
	Набуття чинності	05.01.1967	05.01.1967	05.01.1967	05.01.1967	01.01.1977	01.01.1977	03.01.1977	03.01.1977
Великобританія	Підписання	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953	12.11.1953		
	Ратифікація	09.07.1954	09.07.1954	09.07.1954	09.07.1954	09.07.1954	09.07.1954		
	Набуття чинності	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954	10.01.1954		

Джерело: Рада Європи <http://www.conventions.coe.int>

Таблиця В.2: Європейський кодекс соціального забезпечення і відповідні інструменти за галузями соціального забезпечення (станом на 1 жовтня 2012 р.)																		
Країна	Кодекс соціального забезпечення (ETS No.1048)		Медична допомога	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога по безробіттю	Допомога по старості	Допомога у разі трудового нещастя та професійного захворювання	Сімейні допомоги	Допомога у зв'язку з вартістю і пологами	Допомога по невідповідності втратою годувальника	Протокол про соціальне забезпечення (ETS No.1048A)		Кодекс соціального забезпечення (переплінути) (ETS No.1039)					
	Підписання	Ратифікація									Набуття чинності	Підписання	Ратифікація	Набуття чинності	Підписання	Ратифікація	Набуття чинності	
Албанія																		
Андорра																		
Вірменія																		
Австрія	17.02.1970													19.02.1991				
Азербайджан																		
Бельгія	13.05.1964	13.08.1969	14.08.1970		Р	Р	Р	Р	Р	Р	Р	13.05.1964	13.08.1969	14.08.1970				
Боснія і Герцеговина																		
Болгарія																		
Хорватія																		
Кіпр	15.04.1992	15.04.1992	16.04.1993	✓	✓	✓	✓			✓	✓			06.11.1990				
Чеська Республіка	10.02.2000	8.09.2000	09.09.2001	✓	✓	✓		✓	✓		✓	10.02.2000						
Данія	16.04.1964	16.02.1973	17.02.1974	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		16.04.1964						
Естонія	24.01.2000	19.05.2004	20.05.2005	✓	✓	✓		✓	✓	✓								
Фінляндія																		
Франція	04.10.1976	17.02.1986	18.02.1987	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		04.10.1976			06.11.1990			
Грузія															06.11.1990			
Німеччина	16.04.1964	27.01.1971	28.01.1972	Р	Р	Р	Р	Р	Р	Р		16.04.1964	27.01.1971	28.01.1972	06.11.1990			
Греція	21.04.1977	09.06.1981	10.06.1982	✓	Р	✓	✓	✓	✓	✓	✓	25.05.1978			06.11.1990			
Угорщина																		
Ісландія																		
Ірландія	16.02.1971	16.02.1971	17.02.1972	✓	✓	✓		✓		✓								
Італія	16.04.1964	20.01.1977	21.01.1978			✓	✓	✓	✓			16.04.1964			06.11.1990			
Латвія	28.11.2003																	
Ліхтенштейн																		
Литва	15.11.2005																	
Люксембург	16.04.1964	03.04.1968	04.04.1969	Р	Р	Р	Р	Р	Р	Р	Р	16.04.1964	03.04.1968	04.04.1969	06.11.1990			
Мальта																		
Молдова	16.09.2003																	

Таблиця В.2 (продовження): Європейський кодекс соціального забезпечення і відповідні інструменти за галузями соціального забезпечення (станом на 1 жовтня 2012 р.)														
Країна	Кодекс соціального забезпечення (ETS No.1048)		Медична допомога у зв'язку з хворобою	Допомога по безробіттю	Допомога по старості	Допомога раз трудового каліцтва та професійного захворювання	Спеціальні допомоги	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою повноцінністю	Протокол про соціальне забезпечення (ETS No.10484)		Кодекс соціального забезпечення (переламтунт) (ETS No.139)	
	Підписання	Ратифікація									Набуття чинності	Підписання	Ратифікація	Набуття чинності
Монако														
Чорногорія														
Нідерланди	15.07.1964	16.03.1967	17.03.1968	Р	Р	Р	Р	Р	Р	Р	15.07.1964	16.03.1967	17.03.1968	01.06.1993
Норвегія	16.04.1964	25.03.1966	17.03.1968	✓	Р	Р	Р	Р	Р	Р	16.04.1964	25.03.1966	17.03.1968	06.11.1990
Польща														
Португалія	19.11.1981	15.05.1984	16.05.1985	✓	Р	Р	Р	✓	Р	Р	19.11.1981	15.05.1984	16.05.1985	27.03.1991
Румунія	22.05.2002	09.10.2009	10.10.2010	✓	✓	✓	✓	✓						
Російська Федерація														
Сан-Марино														
Сербія														
Словаччина	24.02.2010													
Словенія	20.01.2003	26.02.2004	27.02.2005	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Іспанія	12.02.1993	08.03.1994	09.03.1995	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Швеція	16.04.1964	25.09.1965	17.03.1968	✓	Р	Р	Р	✓	Р	Р	16.04.1964	25.09.1965	17.03.1968	06.11.1990
Швейцарія	01.12.1976	16.09.1977	17.09.1978		✓	✓	✓	✓	✓	✓				
КРЮ														
Македонія														
Туреччина	13.05.1964	07.03.1980	08.03.1981	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	13.05.1964			06.11.1990
Україна														
Великобританія	14.03.1967	12.01.1968	13.01.1969	✓	✓	✓	✓							

Джерело: Рада Європи <http://www.conventions.coe.int>

Р означає, що держава ратифікувала Протокол про соціальне забезпечення (ETS No.1048A)

(Р)* Нідерланди денонсували Частину (Допомога в разі трудового каліцтва або професійного захворювання) (Підписання 21/02/2007; Ратифікація 22/02/2007; Набуття чинності 17/03/2008)

Додаток С.

Огляд забезпечення допомог по старості у семи країнах, що не входять до складу ЄС

(станом на грудень 2012 р.)

Ключові положення	Албанія	Боснія і Герцеговина	КРЮ Македонія	Молдова	Чорногорія	Сербія	Україна
Базова структура	Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)	Федерация БІГ (БІГ) і Республіка Сербська (РС): Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)	Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)	Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)	Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)	Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)	Обов'язкове державне пенсійне забезпечення (солідарна система, фіксована допомога)
Закон, що регулює	Закон про соціальне страхування (№. 7703/1993, зміни внесені у 1995-2009 рр.).	БІГ: Закон про пенсійне страхування і випадок інвалідності (№. 29/1998, зміни внесені у 2000-2009 рр.). РС: Закон про пенсійне страхування і випадок інвалідності (№. 32/2000, зміни внесені у 2000-2008, 2011 рр.).	Закон про пенсійне страхування і випадок інвалідності (№. 80/1993, зміни внесені у 1994-2010 рр.).	Закон про допомоги в рамках державної системи соціального страхування (№. 156-XIV/1998 р.). Закон про систему державного соціального страхування (№. 489-XIV/1999).	Закон про пенсійне страхування і випадок інвалідності (№. 54/2003, зміни внесені у 2004-2010 рр.).	Закон про пенсійне страхування і випадок інвалідності (№. 34/2003, зміни внесені у 2004-2010 рр.).	Закон про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (№. 1058-IV/2003, зміни внесені у 2004-2012 рр.).
Охоплені лише громадяни країни (або постійні жителі)	Ні	Ні	Ні	Так №. 156-XIV/1998 Стаття 1.	Ні	Ні	Ні
Кваліфікаційні періоди Закладний пенсійний вік	Чоловіки: 65 років; Жінки: 60 років	БІГ: Чоловіки: 65 років; Жінки: 65 років РС: Чоловіки: 65 років; Жінки: 60 років (65 років до 2019)	Чоловіки: 64 років; Жінки: 62 років	Чоловіки: 62 років; Жінки: 57 років	Чоловіки: 67 років; Жінки: 67 років	Чоловіки: 65 років; Жінки: 60 років	Чоловіки: 60 років; (державні службовці: 62 роки до 2017 р.) Жінки: 60 років (60 років до 2021)

Ключові положення	Албанія	Боснія і Герцеговина	КРЮ Македонія	Молдова	Чорногорія	Сербія	Україна
Мінімальний кваліфікаційний період	15 років страхового стажу	БІГ: 20 років страхового стажу РС: 15 років страхового стажу	15 років страхового стажу	15 років страхового стажу	15 років страхового стажу	15 років страхового стажу	15 років страхового стажу
Ранній вихід на пенсію	Чоловіки: 62 роки із страховим стажем 35 років Жінки: 57 років із страховим стажем 35 років. Жінки з 6 чи більше дільми: 50 років із страховим стажем 30 років Скорочення на 0,6% за кожне місяць дострокового виходу на пенсію	БІГ: Чоловіки: 60 років із страховим стажем 35 років Жінки: 55 років із страховим стажем 30 років до 2015 р. Скорочення на 1% (чоловіки)/ 0,5% (жінки) за кожен місяць дострокового виходу на пенсію РС: 55 років (60 років до 2025 р.) із страховим стажем 40 років Жінки: 53 роки (58 років до 2025 р.) із страховим стажем 35 років То й же % скорочення, як і в БІГ.	Пенсійний вік для працівників, що працюють у шкідливих умовах, скорочується на 1 рік за кожні 5 років виконання шкідливих робіт.	Чоловіки: 54 роки із страховим стажем 31 рік (35 років до 2020 р.) (скасування 10 років роботи у шкідливих умовах); Жінки: 49 років із страховим стажем 30 років (35 років до 2020 р.) (скасування 7,5 років роботи у шкідливих умовах); Жінки: 54 роки із страховим стажем 30 років і з 5 чи більше дільми	Чоловіки і жінки: 62 роки із страховим стажем 15 років Жінки: 49 років із страховим стажем 30 років (35 років до 2020 р.) (скасування 7,5 років роботи у шкідливих умовах); Жінки: 58 років із страховим стажем 38 років.	Чоловіки: 53 роки із страховим стажем 40 років; Жінки: 53 роки із страховим стажем 35 років; Із 2023 р. таким чином: Чоловіки: 58 років із страховим стажем 40 років; Жінки: 58 років із страховим стажем 38 років.	Працівники, що працюють у шкідливих умовах, можуть вийти на пенсію до 5 років раніше звичайного пенсійного віку. Працівники певних професійних груп із стажем 20 можуть вийти на пенсію в 45 років.
Формула для розрахунку розміру пенсії	$P = [RB + 1\% \times T \times W] \times T_p / 35$ RB: Основна пенсія (117 лек для місяців працівників; 7 468 лек для сіпських працівників; липень 2011 р.) T: страховий стаж; T _{sp} : страхових стаж до 35 років W: вихідна зарплата	$P = [45\% + 1,5\% \times T_{sp}] \times W$ T _{sp} : страхових стаж до 20 років W: вихідна зарплата РС: $P = RC \times T \times W$ T: страховий стаж до 35 років W: вихідна зарплата	Чоловіки: $P = [35\% + 1,8\% \times T_{sp}] \times W$ Жінки: $P = [40\% + 2,6\% \times T_{sp}] + 1,8\% \times T_{sp}] \times W$ T _{sp} : страховий стаж більше 15 років, але не більше, ніж на 5 років; T _{sp} : страховий стаж більше 15 років, але не більше, ніж на 5 років; W: вихідна зарплата	$P = [42\% + 2\% \times T_{sp} + 2\% \times (R - Rn)] \times W$ T _{sp} : страховий стаж більше 31 року для чоловіків і більше 30 років для жінок (35 років до 2020 р.); R: вік виходу на пенсію; Rn: нормативний пенсійний вік; W: вихідна зарплата.	$P = RC \times T \times W$; РС: персональний коефіцієнт T: пенсійне обслуговування W: розмір пенсії, що відповідає одному персональному балу	$P = RC \times T \times W$ РС: персональний коефіцієнт T: страховий стаж W: вихідна зарплата За кожен рік страхового стажу, що перевищує сень 2010 р.) Для жінок страховий стаж був збільшений на 15% (поступове скорочення до 6% до 2022 р.)	$P = 1,35\% \times T \times W$, T: страховий стаж W: вихідна зарплата За кожен рік страхового стажу, що перевищує 25 років (чоловіки)/ 20 років (жінки), пенсія зростає на 1%

Ключові положення	Албанія	Боснія і Герцеговина	КРЮ Македонія	Молдова	Чорногорія	Сербія	Україна
Звичайна вихідна зарплата для пенсійного віку	Середня ЗП, з якої сплачуються внески, за весь страховий період (ЗП, з яких сплачуються внески, визначалися Радою Міністрів до 1994 р.)	БІГ: середня ЗП нетто, з якої сплачуються внески, у «найкращі» 27 років після 1970 р. (поступово збільшено до всього періоду сплати внесків). РС: Середня ЗП нетто за весь страховий період після 1970 р. Персональний коефіцієнт за рік не може бути більшим 4.	Середня ЗП нетто, з якої сплачуються внески, за весь страховий період після 1970 р.	Середня ЗП бруто, з якої сплачуються внески, за весь страховий період	Середня ЗП, з якої сплачуються внески, за весь страховий період після 1970 р.	Середня ЗП, з якої сплачуються внески, за весь страховий період	Середня ЗП, з якої сплачуються внески, за 36 міс. до моменту виходу на пенсію, або Середня ЗП, з якої сплачуються внески, за «найкращі» 60 місяців до 2000 р.
Мінімальна пенсія (на місяць, 2012 р.)	Фіксована ставка базової пенсії (1117 лек для міських працівників; 7468 лек для сільських працівників; липень 2011 р.)	БІГ: 60% від середньої пенсії (350,53 конвертованих марок) РС: 60% від середньої пенсії (15–19 років страхового стажу); 70% від середньої пенсії (20–29 років страхового стажу); 80% від середньої пенсії (30–39 років страхового стажу); 100% від середньої пенсії (40 років і більше страхового стажу); Пенсії не можуть складати менше, ніж 50% середньої пенсії.	Визначається залежно від середньої ЗП у країні 47% (для чоловіків, що мають більше 35 років страхового стажу / для жінок, що мають більше 30 років страхового стажу), 38% (25 років чоловіків і 20 років жінок) і 35% (для чоловіків, що мають страховий стаж менше 25 років і жінок, що мають страховий стаж менше 20 років) від середньої ЗП нетто	702,54 лей для найманих працівників; 625,44 лей для фермерів (жовтень 2012 р.)	97,86 Євро (січень 2011 р.)	Найкращі самозайняті працівники: 27% середньої ЗП найманих працівників за попередній рік (1 448 сербських динарів у січні 2011 р.); фермери: 9 000 сербських динарів (січень 2011 р.)	Прокриттєвий мінімум для непрацездатних осіб (856 грн. у 2012 р.).

Ключові положення	Албанія	Боснія і Герцеговина	КРЮ Македонія	Молдова	Чорногорія	Сербія	Україна
Максимальна пенсія	5% середньої зарплатної плати нетто за 3 «найкращі» роки із 10 останніх років; або 22 234,4 лек для існуючих працівників; 11 117 лек для сільських працівників (липень 2017 р.)	БІГ: 75% від вихідної зарплатної плати РС: річний максимальний персональний коефіцієнт дорівнює 4.	2,7 рази від встановленої середньої зарплатної плати	Немає максимальної щомісячної пенсії	Максимальний персональний коефіцієнт дорівнює 4.	До 2017 р.: 30,8% від місячної зарплатної плати нетто. Із січня 2017 р.: 29,3% від місячної зарплатної плати нетто	10 прожиткових мінімумів для непрацездатних осіб (8,360 грн. у 2017 р.)
Доповнення/Доплати	Немає	Немає	Немає	Немає	Для жінок додається 6 місяців до страхового стажу за кожну дитину	Для жінок із 3 дітьми і більше пенсійний строк збільшується на 2 роки	Непрацюючі пенсіонери із непрацездатними утриманцями: 100% від мінімальної пенсії по старості на кожного утриманця
Тривалість виплати допомоги	Пожиттєво	Пожиттєво	Пожиттєво	Пожиттєво	Пожиттєво	Пожиттєво	Пожиттєво
Індексація	Основа пенсія індексується щорічно з урахуванням зміни цін на товари у споживчому кошику. Приріст індексується щорічно згідно із зміною середнього розміру сплатуваних внесків	БІГ: допомоги індексуються залежно від наявності коштів для виплати пенсій. РС: із 2013 р. індексація базується на 50% від зростання вартості життя і на 50% від національної середньої зарплатної плати за попередній рік.	Індексація базується на 50% від зростання вартості життя і 50% від зростання середньої зарплатної плати за попередні 6 місяців. Допомоги індексуються у січні і липні.	Індексація базується на зростанні споживчих цін і зростанні національних середніх доходів за попередній рік. Допомоги індексуються у квітні.	Індексація базується на 75% зростання індексу споживчих цін і 25% зростання зарплатної плати у минулому році порівняно із попереднім роком. Допомоги індексуються у січні.	Індексація базується на індексі споживчих цін і реальному зростанні ВВП. Допомоги індексуються у квітні і жовтні.	Допомоги коригуються періодично відповідно до змін національної середньої ЗП і рівня інфляції.
Джерела фінансування	Внески і державний бюджет	БІГ: внески і бюджети кантонів. РС: внески і бюджети регіонів.	Внески і державний бюджет	Внески і державний бюджет	Внески і державний бюджет	Внески і державний бюджет	Внески і державний бюджет

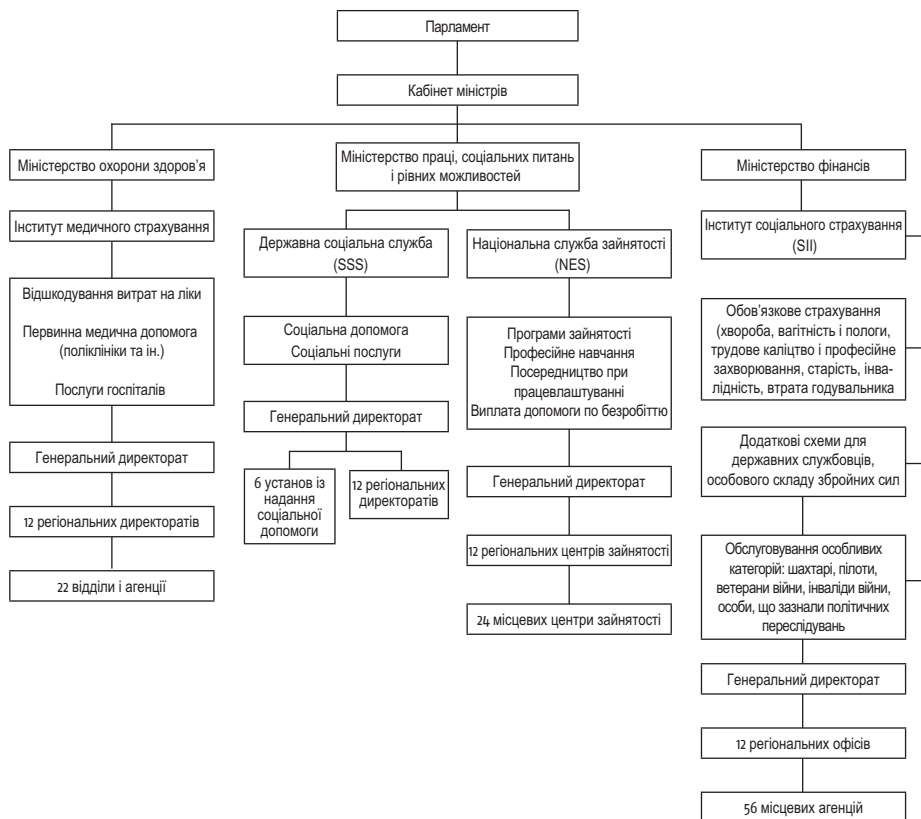
Ключові положення	Албанія	Боснія і Герцеговіна	КРЮ Македонія	Молдова	Чорногорія	Сербія	Україна
Розмір внесків для допомоги по старості, допомоги у випадку втрати годувальника і допомоги по невідповідності	Роботодавець: 8.8% Найманий працівник: 12.8%	БГ: Роботодавець: 7% Найманий працівник: 7% РС: Роботодавець: немає Найманий працівник: 18%	Роботодавець: 17.5%* Найманий працівник: немає (*у тому числі допомоги у випадку виробничого травматизму)	Роботодавець: 23% Найманий працівник: 6% (для несаєлюсього-дарського сектору)	Роботодавець: 5.5% Найманий працівник: 15%	Роботодавець: 11% Найманий працівник: 11% (у тому числі пенсії у зв'язку з трудовим наліцтвом і професійним захворюванням)	Роботодавець: 32.2% Найманий працівник: 2% - 4.5%
Мінімальна і максимальна заробітна плата (ЗП), з якої сплачуються внески	Мінімум: мінімальна зарплата Максимум: 5 мінімальних зарплат	Мінімум: мінімальна зарплата Максимум: немає	Мінімум: 65% середньої місячної ЗП бруто Максимум: 3 середніх місячних ЗП бруто	Мінімум: немає Максимум: 5 середній місячних ЗП	-	Мінімум: 35% середньої місячної ЗП бруто за попередній місяць Максимум: 5 середніх місячних ЗП бруто за попередній місяць	Мінімум: мінімальна ЗП (1073 грн. у січні 2012 р.) Максимум: 15 прожиткових мінімумів для незапрацьованих осіб (18 596 грн. у червні 2012 р.)

Джерело: Social Security Programs Throughout the World (<http://www.ssa.gov>)
Council of Europe MISSCEO (<http://www.socialcohesion.coe.int>)

Додаток D.

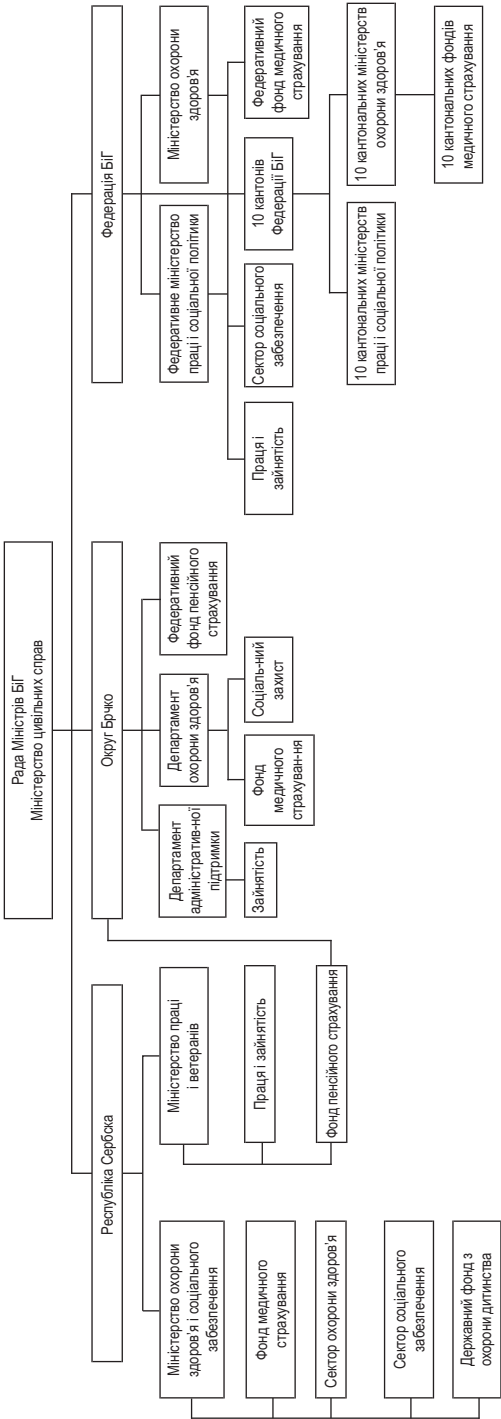
Організаційна структура систем соціального забезпечення у семи країнах, що не входять до складу ЄС

Діаграма D.1: Албанія (станом на грудень 2012 р.)

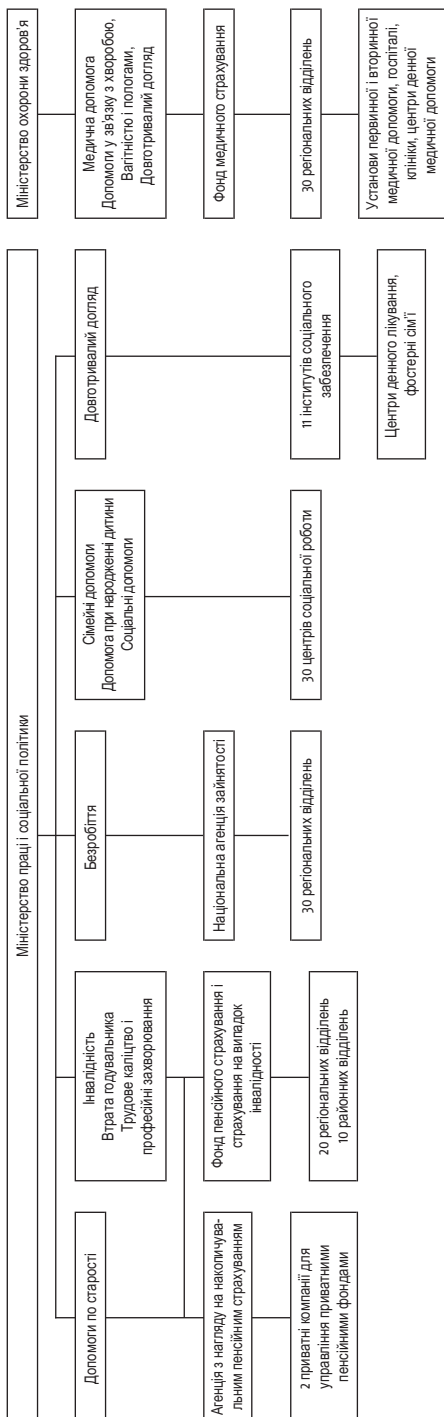
Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Діаграма D.2: Боснія і Герцеговіна (станом на грудень 2012 р.)

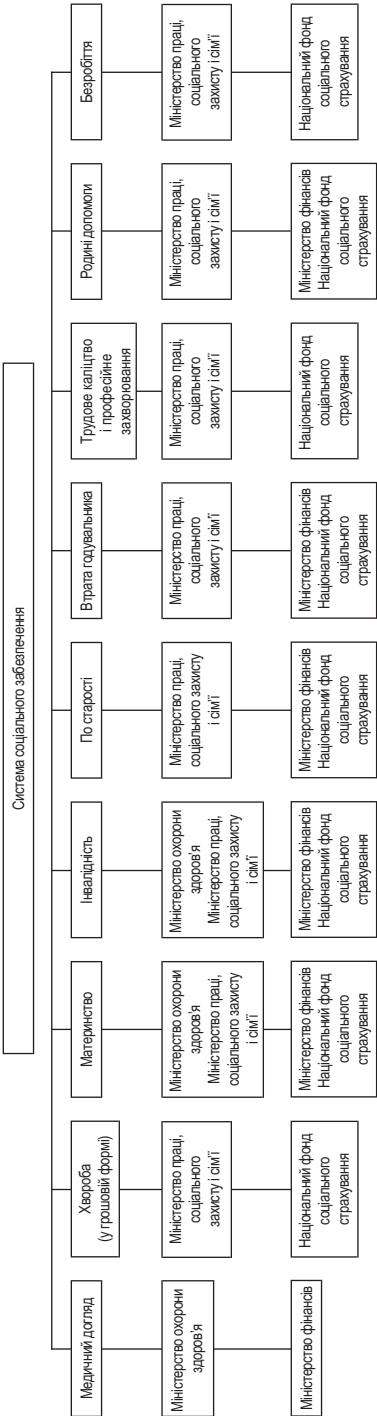
Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Діаграма D.3: Колишні Республіка Югославії Македонія (станом на грудень 2012 р.)

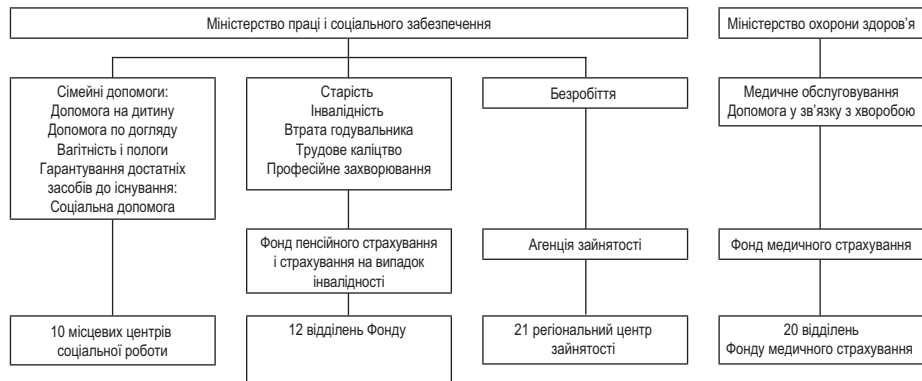
Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Діаграма D.4: Молдова (станом на грудень 2012 р.)

Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Діаграма D.5: Чорногорія (станом на грудень 2012 р.)

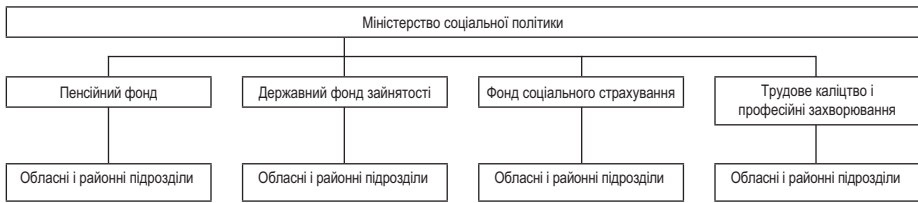
Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Діаграма D.6: Сербія (станом на грудень 2012 р.)

Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Діаграма D.7: Україна (станом на грудень 2012 р.)

Джерело: Єдина інформаційна система з питань соціального захисту Ради Європи (MISSCEO <http://www.coe.int>)

Додаток Е.

Стан двосторонніх угод про соціальне забезпечення за країнами

Таблиця Е.1: Албанія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Чеська Республіка	30.06.1960											
Туреччина	15.07.1998	15.05.2003	15.04.2005	✓	✓		✓	✓	✓			

Джерело: Інститут соціального страхування Албанії
(<http://www.ish.gov.al>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.2: Боснія і Герцеговина (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австрія	1999		11.01.2001									
Бельгія	03.06.2006	12.02.2009		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Хорватія	10.04.2000		11.01.2001	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Франція	04.12.2003		04.01.2004	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
КРЮ Македонія	17.02.2005	13.09.2005	04.01.2006	✓	✓		✓				✓	✓
Угорщина	06.12.2008											
Словенія	19.02.2007		20.09.2007	✓	✓		✓		✓			✓
СР Югославія	29.10.2002		01.01.2004	✓	✓		✓	✓	✓			✓
Туреччина	27.05.2003		09.01.2004	✓	✓		✓	✓	✓			✓

Джерело: Комітет ООН з питань захисту прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей; Другий періодичний звіт держав-учасниць
(<http://www2.ohchr.org>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.3: КРЮ Македонія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.3: КРЮ Македонія (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з вітровою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	26.10.2009	18.02.2010	04.01.2011	✓	✓	✓						
Австрія	31.07.1997		01.04.1998									
Бельгія	13.02.2007	06.01.2007	06.01.2009	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
Боснія і Герцеговина	17.02.2005	13.09.2005	04.01.2006	✓	✓		✓				✓	
Болгарія	02.06.2003	17.04.2003	08.01.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Канада	26.08.2009	02.04.2010	11.01.2011	✓	✓	✓						
Хорватія	05.09.1997	07.09.1997	11.01.1997	✓	✓		✓		✓		✓	
Чеська Республіка	10.07.2005	02.10.2005	01.01.2007	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
Данія	20.03.2000	05.09.2000		✓			✓				✓	
Франція	14.12.1995		14.12.1995	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Німеччина	07.08.2003	20.10.2003	01.01.2005									
Люксембург	28.11.2006	04.02.2007	04.01.2009	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
Чорногорія	22.10.2011	03.08.2011	08.01.2011	✓	✓		✓		✓	✓	✓	
Польща	04.06.2006	26.02.2007	07.01.2007				✓	✓	✓		✓	
Румунія	27.02.2006	28.04.2006	03.01.2008	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Словенія	13.07.1998	25.02.1999	04.01.2001	✓	✓	✓			✓		✓	
Нідерланди	17.10.2005	02.10.2005	04.01.2007	✓	✓			✓	✓		✓	
Туреччина	07.06.1998	02.05.1999	07.01.2000	✓	✓		✓	✓	✓			

Джерело: Республіка Македонія, Міністерство праці та соціальної політики (<http://www.mtsp.gov.mk>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.4: Республіка Молдова (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.4: Республіка Молдова (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з вітальною годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Спеціальні допомоги	Допомога по безробіттю
Австрія	11.05.2011											
Болгарія	12.05.2008	02.02.2009	09.01.2009	✓	✓	✓	✓		✓		✓	
Чеська Республіка	29.11.2011											
Естонія	19.10.2011											
Люксембург	14.06.2010	29.09.2011	01.01.2012	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Португалія	02.11.2009	15.07.2010	12.01.2010									
Румунія	27.04.2010	24.09.2010	09.01.2011	✓	✓	✓	✓		✓		✓	

Джерело: ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.5: Чорногорія (станом на 1 жовтня 2012 р.)											
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь							
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги
Австрія	06.05.1998		05.01.2002	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Боснія і Герцеговина	29.10.2002		01.01.2004	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Хорватія	15.09.1997		05.01.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Чеська Республіка	17.01.2002		12.01.2002	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Єгипет	27.06.1987		02.01.1989								
Франція	26.03.2003		26.03.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
КРЮ Македонія	22.10.20 11	03.08.2011	08.01.2011	✓	✓		✓		✓	✓	✓
Німеччина	10.12.1968		09.01.1969	✓	✓	✓	✓		✓		
Угорщина	20.05.2008		04.01.2009								
Лівія	04.06.1989		06.01.1990								
Люксембург	19.02.2008		05.01.2009	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Румунія	20.03.1976		12.01.1976							(✓)*	
Сербія	17.12.2006		01.01.2008	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Словенія	10.08.2010		01.01.2012	✓		✓	✓		✓	✓	✓

Джерело: Фонд пенсійного забезпечення і допомог по інвалідності Чорногорії
 ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)
 (✓)* Забезпечення медичної допомоги у випадку хвороби, вагітності і нещасних випадків.

Таблиця Е.6: Сербія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.6: Сербія (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австрія	06.05.1998		05.01.2002	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Бельгія	01.11.1954		14.08.1970	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Боснія і Герцеговина	29.10.2002		01.01.2004	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Болгарія	18.12.1957		01.09.1958	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Хорватія	15.09.1997		01.05.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Кіпр	20.05.2010		01.02.2011	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Чеська Республіка	17.01.2002		01.07.2002	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Данія	22.06.1977		01.02.1979	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Єгипет	27.06.1987		01.02.1989								✓	✓
Франція	05.01.1950		01.04.1951	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
КРЮ Македонія	29.12.2000		01.04.2002	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Німеччина	12.10.1968		01.09.1969	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Нідерланди	11.05.1977		01.04.1979	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Угорщина	07.10.1957		01.07.1958	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Італія	14.11.1957		01.01.1961	✓		✓		✓		✓		✓
Лівія	06.04.1989		06.01.1990									
Люксембург	27.10.2003		01.09.2005	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
Чорногорія	17.12.2006		01.01.2008	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Норвегія	22.11.1974		01.09.1976	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Панама	26.11.1975											
Польща	16.01.1958		01.01.1959	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Румунія	20.03.1976		01.12.1976					✓				
Словаччина	22.05.1957		01.12.1957	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Словенія	29.09.2009		01.11.2010	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Швеція	30.03.1978		01.01.1979	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Швейцарія	08.06.1962		01.03.1964	✓	✓		✓				✓	
Великобританія	24.05.1958		01.09.1958	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Джерело: Інститут соціального страхування (<http://www.zso.gov.rs>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.7: Україна (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Вірменія	17.06.1995	26.04.1996	06.10.1996									
Азербайджан	28.07.1995	05.07.1996	11.02.1996									
Білорусь	17.07.1995	26.04.1996	16.07.1996	✓	✓	✓						
Болгарія	09.04.2001	22.11.2002	04.01.2003		✓		✓		✓			✓
Чеська Республіка	07.04.2001	22.11.2002	04.01.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Естонія	20.02.1997	11.04.1997	28.01.1998									
Грузія	01.09.1995	22.11.1995	22.12.1995									
Угорщина	20.12.1962	31.05.1963	04.12.1963									
Казахстан	21.09.1995		21.09.1995									
Латвія	26.02.1998	19.03.1999	06.11.1999									
Литва	23.04.2001	01.10.2002	02.08.2002	✓	✓	✓						
Румунія	24.12.1960	05.10.1961	27.06.1961	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Словаччина	12.06.2000	20.09.2001	01.01.2002									
Іспанія	10.07.1996	17.12.1997	27.03.1998	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
В'єтнам	04.08.1996	02.04.1998	03.06.1998									

Джерело: Комітет ООН з питань захисту прав усіх трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей:
Другий періодичний звіт держав-учасниць (<http://www2.ohchr.org>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.8: Австрія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь							
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальникою	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Семейні допомоги
Австралія	01.04.1992		01.12.1992	✓	✓	✓					✓
Боснія і Герцеговина	1999		11.01.2001								
Канада	24.02.1987		01.11.1987	✓	✓	✓					
Чилі	19.06.1997		01.12.1999	✓	✓	✓					
Хорватія	16.01.1997		01.10.1998	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
КРЮ Македонія	31.07.1997		01.04.1998								
Ісландія	18.11.1993		01.02.1996	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Ізраїль	28.11.1973		01.01.1975	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Республіка Корея	01.01.2010		01.10.2010	✓	✓	✓					
Ліхтенштейн	23.09.1966		01.09.1998	✓	✓	✓					
Молдова	11.05.2011										
Чорногорія	06.05.1998		05.01.2002	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Норвегія	18.10.1996		01.06.1998	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Філіппіни	01.12.1980		01.04.1982	✓	✓	✓	✓				
Квебек	09.12.1993		01.06.1994	✓	✓	✓					
Сербія	06.05.1998		05.01.2002	✓	✓		✓	✓	✓		✓
Швейцарія	15.11.1967		01.01.1969	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Туніс	04.12.1989		01.03.1991	✓	✓	✓	✓				
Туреччина	02.12.1982		01.04.1985	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
США	13.07.1990		01.11.1991	✓	✓	✓					
Уругвай	14.01.2009	19.08.2011	01.12.2011	✓	✓	✓	✓	✓			

Джерело: Австрійська соціальна служба (<https://www.sozialversicherung.at>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.9: Бельгія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з платною годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Алжир	27.02.1968		01.10.1969	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Австралія	20.11.2002		01.07.2005	✓	✓	✓				✓		
Боснія і Герцеговина	03.06.2006	12.02.2009		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Канада	10.05.1984		01.01.1987	✓	✓	✓						
Чилі	09.09.1996		01.11.1999	✓	✓	✓						
Республіка Конго	03.05.1968		01.10.1971	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Хорватія	31.10.2001		01.08.2005	✓	✓	✓		✓	✓			✓
КРЮ Македонія	13.02.2007		06.01.2009	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
Індія	03.11.2006		01.09.2009	✓	✓	✓						
Ізраїль	05.07.1971		01.05.1973	✓		✓	✓					
Японія	23.02.2005			✓	✓	✓						
Республіка Корея	05.07.2005		01.07.2009	✓	✓	✓						
Марокко	24.06.1968		01.02.1971	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Філіппіни	07.12.2001		01.08.2005	✓	✓	✓						
Квебек	28.05.2006	23.06.2010	01.11.2011	✓	✓	✓	✓					
Сан Марино	22.04.1955		01.10.1956	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Сербія	15.07.2010		15.12.2010	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Швейцарія	24.09.1975		01.05.1977	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Туніс	29.01.1975		01.11.1976	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Туреччина	04.07.1966		01.05.1968	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
США	19.02.1982		01.07.1984	✓	✓	✓						
Уругвай	06.09.2006	18.06.2008	01.08.2009	✓	✓	✓						

Джерело: Національне бюро з питань соціального забезпечення (<https://www.socialsecurity.be>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.10: Болгарія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з платною годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Хорватія	14.07.2003		01.10.2004		✓		✓	✓				✓
КРЮ Македонія	02.06.2003	17.04.2003	08.01.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Ізраїль		22.01.2009	01.09.2009	✓	✓	✓	✓		✓			
Республіка Корея			01.03.2010	✓	✓	✓						
Молдова	12.05.2008	02.02.2009	09.01.2009	✓	✓	✓	✓		✓			✓
Російська Федерація	27.02.2009	10.04.2009	20.03.2010	✓		✓	✓	✓	✓			
Сербія	19.09.2011			✓	✓		✓	✓	✓			✓
Швейцарія	15.03.2006	25.10.2006	01.12.2007	✓	✓	✓		✓				
Україна	09.04.2001	22.11.2002	04.01.2003		✓		✓		✓			✓

Джерело: Національний інститут соціального забезпечення (<http://www.noi.bg>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.11: Кіпр (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.11: Кіпр (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	12.05.1992		01.01.1993	✓	✓	✓						
Канада	24.01.1990		01.05.1991	✓	✓	✓						
Єгипет	12.07.1988		01.08.1988	✓	✓	✓						
Квебек	29.08.1990		01.09.1991	✓	✓	✓						
Сербія	20.05.2010			✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Швейцарія	30.05.1995		01.01.1997	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Сирійська Арабська Республіка				✓	✓	✓	✓					

Джерело: Національна служба соціального страхування (<http://www.mlsi.gov.cy>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.12: Чеська Республіка (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.12: Чеська Республіка (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальністю	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Албанія	30.06.1960											
Австралія	16.09.2009		01.07.2011	✓	✓	✓						
Канада	24.05.2001		01.01.2003	✓	✓	✓						
Чилі	07.12.2000	04.11.2003	01.03.2004	✓	✓	✓				✓		
Хорватія	22.11.1999		01.07.2000	✓	✓	✓	✓	✓		✓		
КРЮ Македонія	10.07.2005	02.10.2005	01.01.2007	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Індія	09.06.2010		Не набула чинності	✓	✓	✓						
Ізраїль	16.07.2000		01.07.2002	✓	✓		✓	✓		✓	✓	
Японія	21.02.2008		01.06.2009	✓	✓	✓				✓	✓	
Молдова	29.11.2011											
Чорногорія	17.01.2002		12.01.2002	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Російська Федерація	02.12.1959		01.07.1960	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Сербія	17.01.2002		12.01.2002	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Швейцарія	10.06.1996		01.11.1997	✓	✓	✓		✓				
Туреччина	02.10.2003		07.10.2004	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Україна	04.07.2001		01.04.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
США	07.09.2007		01.01.2009	✓	✓	✓					✓	

Джерело: Міністерство праці і соціальних питань (<http://www.mpsv.cz>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.13: Данія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	01.07.1999		01.01.2001	✓	✓	✓						
Канада	12.04.1985		01.01.1986	✓	✓	✓						
Чилі	08.03.1995		01.09.1995	✓	✓	✓						
Хорватія	21.04.2005		01.11.2006				✓	✓	✓		✓	
КРЮ Македонія	20.03.2000	05.09.2000		✓			✓				✓	
Індія	17.02.2010		01.05.2011	✓	✓	✓						
Ізраїль	03.07.1995		01.04.1996	✓	✓	✓	✓		✓		✓	
Республіка Корея	11.03.2010		01.09.2011	✓	✓	✓						
Марокко	02.04.1982		01.04.1988	✓	✓	✓					✓	
Нова Зеландія	06.05.1997		01.10.1997	✓	✓	✓						
Пакистан	01.03.1982		01.05.1983	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Квебек	22.12.1987		01.04.1988	✓	✓	✓						
Швейцарія	05.01.1983		01.12.1983	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Туреччина	22.01.1976		01.02.1978	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
США	13.06.2007		01.10.2008	✓	✓	✓						

Джерело: Агенція з питань пенсійного забезпечення Данії (<http://www.penst.dk>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.14: Естонія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Канада	21.02.2005		01.11.2006	✓	✓	✓						
Молдова	19.10.2011											
Україна	20.02.1997	11.04.1997	28.01.1998									

Джерело: Міністерство праці і соціальної політики (<http://www.sm.ee>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.15: Фінляндія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.15: Фінляндія (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по невалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	10.09.2008		01.07.2009	✓	✓	✓						
Канада	28.10.1986		01.02.1988	✓	✓	✓						
Чилі	07.03.1997		01.01.2008	✓	✓	✓						
Ізраїль	15.09.1997		01.09.1999	✓	✓	✓	✓		✓		✓	
Квебек	30.10.1986		01.04.1988	✓	✓	✓						
Швейцарія	28.06.1985		01.10.1986	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
США	03.06.1991		01.11.1992	✓	✓	✓						

Джерело: Міністерство із соціальних питань і охорони здоров'я (<http://www.stm.fi>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.16: Франція (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь							
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Спеціальна допомога
Алжир	01.10.1980		01.01.1982	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Андорра	04.06.2003		01.06.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Бенін	06.11.1979		01.09.1981	✓	✓	✓	✓		✓		✓
Боснія і Герцеговина	04.12.2003		04.01.2004	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Камерун	05.11.1990		01.03.1992	✓	✓	✓	✓		✓		✓
Канада	09.02.1979		01.03.1981	✓	✓	✓					
Кабо-Верде	15.01.1980		01.04.1983	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Чилі	25.06.1999		01.09.2001	✓	✓	✓		✓			
Конго	11.02.1987		01.06.1988	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Кот д'Івуар	16.01.1985		01.01.1987	✓		✓	✓		✓		✓
Хорватія	12.10.1995		12.10.1995	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
КРЮ Македонія	14.12.1995		14.12.1995	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Габон	02.10.1980		01.02.1983	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Гернсі	10.07.1956		01.05.1958	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Індія	30.09.2008		01.07.2011	✓	✓	✓					
Ізраїль	17.12.1965		01.10.1966	✓		✓	✓	✓	✓		✓
Японія	06.12.2004	14.06.2007	01.07.2007	✓	✓	✓					✓
Джерсі	10.12.1956		01.05.1958	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Республіка Корея	25.02.2005		01.06.2007	✓	✓	✓					✓
Мадагаскар	08.05.1967		01.03.1968				✓				✓
Малі	12.06.1979		01.06.1983	✓		✓	✓	✓	✓		
Мавританія	22.12.1965		01.02.1967	✓	✓	✓	✓				✓
Монако	28.02.1952		01.04.1954	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Чорногорія	26.03.2003		26.03.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Марокко	22.10.2007		01.06.2011	✓	✓	✓		✓	✓		✓
Нігер	28.03.1973		01.11.1974	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Філіппіни	07.02.1990		01.11.1994	✓	✓	✓					
Квебек	12.02.1979		01.11.1981	✓		✓					
Сан Маріно	12.07.1949		01.01.1951	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Сенегал	29.03.1974		01.09.1976	✓		✓	✓				✓
Швейцарія	03.07.1975		01.11.1976	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Того	07.12.1971		01.07.1973	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Туніс	17.12.1965		01.09.1966	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Туреччина	20.01.1972		01.08.1973	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
США	02.03.1987		01.07.1988	✓	✓	✓					

Джерело: Центр європейських і міжнародних зв'язків з питань соціального забезпечення (<http://www.cleiss.fr>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.17: Німеччина (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	13.12.2000		01.01.2003	✓	✓	✓						
Бразилія	03.07.1905		Не набула чинності									
Канада	14.11.1985		01.04.1988	✓	✓	✓						
Чилі	05.03.1993		01.01.1994	✓	✓	✓						
Китай	12.07.2001		04.04.2002	✓	✓	✓						
Хорватія	24.11.1997	25.08.1998	01.12.1998	✓			✓			✓		
КРЮ Македонія	07.08.2003	20.10.2003	01.01.2005									
Індія	08.10.2008		01.10.2009	✓	✓	✓						
Ізраїль	17.12.1973		01.05.1975	✓	✓	✓	✓		✓			
Японія	20.04.1998		01.02.2000	✓								
Республіка Корея	01.03.2000		01.01.2003	✓	✓	✓						
Ліхтенштейн	07.04.1977		01.11.1980	✓	✓	✓					✓	
Чорногорія	10.12.1968		09.01.1969	✓	✓	✓	✓		✓			
Марокко	25.03.1981		01.08.1986	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Квебек	14.05.1987		01.04.1988	✓	✓	✓						
Сербія	10.12.1968		09.01.1969	✓	✓	✓	✓		✓			
Швейцарія	25.02.1964		01.05.1966	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Туніс	16.04.1984		01.08.1986	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Туреччина	30.04.1964		01.11.1965	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
США	07.01.1976		01.12.1979	✓	✓	✓						

Джерело: Асоціація Німецького пенсійного страхування (<http://www.deutsche-rentenversicherung-bund.de>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.18: Греція (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Аргентина	30.05.1984		05.01.1988	✓	✓	✓		✓	✓		✓	
Австралія	23.05.2007		01.10.2008	✓								
Бразилія	12.09.1984		09.01.1988	✓	✓	✓		✓	✓		✓	
Канада	10.11.1995		01.12.1997	✓	✓	✓						
Нова Зеландія	24.06.1993	08.02.1994	01.04.1994	✓	✓	✓						
Норвегія	12.06.1980		01.06.1983	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Квебек	23.06.1981		09.01.1983	✓	✓	✓						
Швейцарія	01.06.1973		01.12.1974	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
США	22.06.1993		01.09.1994	✓	✓	✓						
Уругвай	15.04.1994		05.12.1994	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Боліваріанська Республіка Венесуела	24.04.1991		01.02.1995	✓	✓	✓	✓					

Джерело: Генеральний секретаріат з питань соціального забезпечення (<http://ggka.citron.gr>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.19: Угорщина (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.19: Угорщина (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	07.06.2011		Не набула чинності	✓		✓						
Боснія і Герцеговина	06.12.2008											
Канада	04.03.2002		01.10.2003	✓	✓	✓						
Хорватія	08.02.2005		01.03.2006	✓	✓		✓				✓	✓
Індія	02.02.2010		Не набула чинності	✓	✓	✓						
Чорногорія	20.05.2008		04.01.2009									
Квебек	12.05.2005		01.07.2006	✓	✓	✓						
Російська Федерація	20.12.1962		01.07.1963	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Швейцарія	04.06.1996		01.01.1998	✓	✓	✓		✓				
Україна	20.12.1962	31.05.1963	04.12.1963									

Джерело: Центральна адміністрація з питань національного пенсійного страхування (<http://www.onyf.hu>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.20: Ірландія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.20: Ірландія (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вапністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	08.04.1991		01.04.1992	✓	✓	✓						
Канада	29.11.1990		01.01.1992	✓	✓	✓						
Японія	29.10.2009		01.12.2010	✓	✓	✓						
Республіка Корея	31.10.2007		01.01.2009	✓	✓	✓						
Нова Зеландія	20.05.1993		01.03.1994	✓	✓	✓						
Квебек	06.10.1993		01.10.1994	✓	✓	✓						
Швейцарія	11.12.1997		01.07.1999	✓	✓	✓		✓				
США	14.04.1993		01.09.1993	✓	✓	✓		✓				

Джерело: Департамент соціального захисту (<http://www.welfare.ie>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.21: Іспандія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь							
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги
Австрія	18.11.1993		01.02.1996	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Канада	15.06.1988		01.10.1989	✓	✓	✓					
Люксембург	30.11.2001	03.12.2002	01.12.2004	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Норвегія	18.08.2003		01.09.2004	✓	✓			✓	✓		✓
Швеція	18.08.2003		01.09.2004	✓	✓			✓	✓		✓

Джерело: Адміністрація з питань соціального страхування Tryggingastofnun (<http://www.tr.is>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.22: Італія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь							
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги
Аргентина	03.11.1981	15.02.1983	01.01.1984	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Австралія	23.04.1986		01.09.1988	✓	✓	✓					
Бразилія	09.12.1960		26.02.1965	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Канада	17.11.1977	14.03.1979	01.01.1979	✓	✓	✓	✓				
Кабо-Верде	18.12.1980	15.02.1983	25.01.1983	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Хорватія	27.06.1997		01.11.2003	✓	✓		✓				
Ізраїль	07.01.1987	28.08.1989	21.11.1989								
Японія	06.02.2009		Не набула чинності								
Республіка Корея	03.03.2000		01.04.2005	✓	✓	✓					
Ліхтенштейн	11.11.1976		01.03.1980	✓	✓	✓					✓
Мексика	02.02.1977		01.04.1977	✓	✓	✓					
Монако	12.02.1982	15.04.1985	01.10.1985	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Норвегія	12.06.1959	05.10.1961	01.02.1962	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Сан-Марино	10.07.1974		01.11.1975	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Швейцарія	14.02.1962		01.09.1964	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Туніс	07.12.1984		01.06.1987	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Туреччина	14.12.1972		12.04.1990	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
США	23.05.1973	04.07.1975	01.11.1978	✓	✓	✓					
Уругвай	07.11.1979		06.01.1985	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Ватикан	07.06.1956		06.06.1956	✓	✓	✓					
Боліварійська Республіка Венесуела	07.06.1988	28.05.1990	18.08.1991	✓	✓	✓	✓	✓	✓		

Джерело: Національний інститут з питань соціального страхування (<http://www.inps.it>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.23: Латвія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.23: Латвія (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	07.09.2011	02.02.2012	Не набула чинності	✓	✓	✓						
Білорусь	29.02.2008	04.12.2008	28.09.2010									
Канада	29.06.2005	15.12.2005	01.11.2006	✓	✓	✓						
Російська Федерація	18.12.2007	02.10.2008	19.01.2011	✓	✓	✓						✓
Україна	26.02.1998	07.05.1998	11.06.1999									

Джерело: Міністерство закордонних справ (<http://www.am.gov.lv>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.24: Литва (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Таблиця Е.24: Литва (станом на 1 жовтня 2012 р.)												
Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Білорусь	04.02.1999		25.04.2000	✓	✓	✓			✓	✓	✓	
Канада	05.07.2005		01.11.2006	✓	✓	✓						
Російська Федерація	29.06.1999		29.05.2001	✓	✓	✓						
Україна	23.04.2001	01.10.2002	02.08.2002	✓	✓	✓						

Джерело: Правління Фонду державного соціального страхування (<http://www.sodra.lt>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.25: Люксембург (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Аргентина	13.05.2010	07.04.2011	Не набула чинності	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Бразилія	16.09.1965	12.07.1966	01.08.1967	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Канада	22.05.1986	24.05.1989	01.04.1990	✓	✓	✓						
Кабо-Верде	24.05.1989	28.04.1992	01.08.1992	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Чилі	03.06.1997	06.04.1999	01.07.1999	✓	✓	✓						
Хорватія	17.05.2001	29.05.2002	01.11.2002	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
КРЮ Македонія	28.11.2006	04.02.2007	04.01.2009	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Ісландія	30.11.2001	03.12.2002	01.12.2004	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Індія	30.09.2009	18.04.2010	01.06.2011	✓	✓	✓						
Молдова	14.06.2010	29.09.2011	01.01.2012	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Чорногорія	19.02.2008	19.12.2008	05.01.2009	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Марокко	02.10.2006	01.08.200	Не набула чинності	✓	✓	✓	✓		✓		✓	✓
Норвегія	19.03.1998	14.01.2000	01.05.2000	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Квебек	22.09.1987	24.05.1989	01.04.1990	✓	✓	✓						
Сербія	27.10.2003	08.04.2005	01.09.2005	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Швейцарія	03.06.1967	05.07.1968	01.05.1969	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
Туніс	23.04.1980	29.07.1981	01.05.1982	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Туреччина	20.11.2003	08.04.2005	01.06.2006	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
США	12.02.1992	08.07.1993	01.11.1993	✓	✓	✓						

Джерело: Інститути соціального забезпечення (<http://www.secu.lu>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.26: Мальта (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по невалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	15.08.1990		01.07.1991	✓	✓	✓						
Канада	04.04.1991		01.03.1992	✓	✓	✓						
Лівія	06.05.1988		01.02.1990				✓	✓	✓			
Квебек	05.04.1991		01.03.1992	✓	✓	✓						

Джерело: Міністерство соціальної політики (<https://secure2.gov.mt>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.27: Нідерланди (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	04.01.1991		01.04.1992	✓	✓	✓						
Канада	26.02.1897		01.10.1990	✓	✓	✓						
Кабо-Верде	18.11.1981		01.03.1988	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Чилі	10.01.1996		01.03.1997	✓	✓	✓		✓			✓	✓
Хорватія		11.09.1998		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Еквадор	27.12.2002		01.11.2006	✓	✓	✓		✓	✓		✓	
Єгипет	27.07.2003											
КРЮ Македонія	17.10.2005	02.10.2005	04.01.2007	✓	✓			✓	✓		✓	✓
Індія	22.10.2008		01.12.2011	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Ізраїль	25.04.1984		01.09.1985	✓	✓	✓			✓		✓	✓
Японія				✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Марокко	14.02.1972		01.01.1973	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Нова Зеландія	08.10.1990		01.02.1992	✓	✓	✓						
Норвегія	04.06.1996		01.04.1997	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Парагвай	22.12.2005	26.03.2007		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Філіппіни	10.04.2001											
Південна Африка	16.05.2001			✓	✓	✓		✓	✓		✓	
Республіка Корея	01.07.2002		01.10.2003	✓	✓	✓		✓			✓	✓
Швейцарія	27.05.1970		01.07.1971	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Таїланд		11.11.2002										
Туніс	22.09.1978		01.12.1979	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Туреччина	05.04.1966		01.02.1968	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
США	08.12.1987		01.11.1990	✓	✓	✓						
Уругвай		19.04.2008	01.06.2008	✓	✓	✓		✓	✓		✓	

Джерело: Банк соціального страхування (<http://www.svb.nl>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.28: Польща (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	07.10.2009		01.10.2010	✓	✓	✓	✓					
Канада	02.04.2008		01.10.2009	✓	✓	✓						
КРЮ Македонія	06.04.2006		01.07.2007	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Ізраїль	31.10.1991		31.12.1991				✓					
Республіка Корея	25.02.2009		01.03.2010	✓	✓	✓						
Сербія	16.01.1958		01.01.1959	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
США	02.04.2008		01.03.2009	✓	✓	✓						

Джерело: Інститут соціального страхування (<http://www.zus.pl>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.29: Португалія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Андорра	28.01.1988		01.07.1991	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Аргентина	20.05.1966		27.10.1967	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Австралія	07.10.2009		01.10.2010	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Бразилія	07.05.1991		25.03.1995	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Канада	15.12.1980		01.05.1981	✓	✓	✓						
Кабо-Верде	05.06.1985		01.12.1987	✓	✓		✓	✓	✓		✓	
Чилі	01.09.1999	05.06.2000	01.11.2000	✓	✓	✓		✓	✓	✓		
Молдова	02.11.2009	15.07.2010	12.01.2010									
Марокко	14.11.1998			✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	
Норвегія	05.06.1980		01.09.1981	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Квебек	20.03.1981		01.07.1981	✓	✓	✓						
Швейцарія	11.09.1975		01.03.1977	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Туніс	09.11.2006	09.07.2008	24.04.2009	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
США	30.03.1988		01.08.1989	✓	✓	✓						
Уругвай	20.05.1987		01.12.1987	✓	✓	✓		✓	✓			
Боліваріанська Республіка Венесуела	21.07.1989		01.01.1993	✓	✓	✓	✓	✓	✓			

Джерело: Служба соціального забезпечення (<http://www2.seg-social.pt>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.30: Румунія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по невалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Албанія	03.05.1961		03.01.1963	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Алжир	29.12.1981	09.07.1982	12.03.1983	✓	✓		✓	✓			✓	
Канада	19.11.2009		01.11.2011	✓	✓	✓						
КРЮ Македонія	27.02.2006	22.11.2007	03.01.2008	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Республіка Корея	11.09.2008	27.10.2009		✓	✓	✓						
Лівія	18.04.1977	27.10.1977		✓	✓		✓					
Молдова	24.12.1960		01.08.1968	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Чорногорія	20.03.1976		12.01.1976							✓		
Перу	20.11.1982	26.12.1983					✓	✓	✓			
Російська Федерація	24.12.1960		01.08.1968	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Сербія	20.03.1996							✓				
Туреччина	06.07.1999		17.12.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Україна	24.12.1960	05.10.1961	27.06.1961	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	

Джерело: Міністерство праці, соціальної солідарності і сім'ї (<http://www.mmuncii.ro>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.31: Словаччина (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вапністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	21.09.2010		01.01.2012	✓	✓	✓						
Канада	21.05.2001		01.01.2003	✓	✓	✓						
Хорватія	29.01.1997			✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓
Ізраїль			01.01.2012	✓	✓	✓	✓					
Російська Федерація	02.12.1959		01.07.1960	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Швейцарія	07.06.1996		01.12.1997	✓	✓	✓		✓				
Україна	12.06.2000	20.09.2001	01.01.2002									

Джерело: Міністерство праці і соціальних питань (<http://www.employment.gov.sk>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.32: Словенія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з втратою вагітності і пологами	Медична допомога	Спеціальна допомога	Допомога по безробіттю
Аргентина	12.04.2007	02.04.2008	01.08.2009	✓	✓	✓						
Австралія	19.12.2002		01.01.2004	✓	✓	✓						
Боснія і Герцеговина	19.02.2007		20.09.2007	✓	✓		✓		✓			✓
Канада	17.05.1998		01.01.2001	✓	✓	✓						
Хорватія	28.04.1997	28.10.1997	01.02.1998	✓			✓	✓	✓			✓
КРЮ Македонія	13.07.1998	25.02.1999	04.01.2001	✓	✓	✓			✓			✓
Чорногорія	10.08.2010		01.01.2012	✓		✓	✓		✓	✓		✓
Квебек	11.05.2000	29.08.2000		✓	✓	✓						
Сербія	29.09.2009	26.03.2010	01.11.2010	✓	✓		✓	✓				✓
Швейцарія	10.04.1996		01.08.1997	✓	✓	✓	✓	✓			✓	

Джерело: Міністерство праці, сім'ї і соціальних питань (<http://www.mdds.gov.si>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.33: Іспанія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з втратністю і пологами	Медична допомога	Спеціальна допомога	Допомога по безробіттю
Андорра	09.11.2001		01.01.2003	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Аргентина	28.01.1997		01.12.2004	✓	✓	✓	✓		✓			
Австралія	31.01.2002		01.01.2003	✓	✓	✓						
Бразилія	16.05.1991		01.12.1995	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
Канада	10.11.1986		01.01.1988	✓	✓	✓					✓	
Чилі	29.01.1997		13.03.1998	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Колумбія	06.09.2005		01.03.2008	✓	✓	✓						
Домініканська Республіка	01.07.2004		01.07.2006	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Еквадор	04.12.2009		01.01.2011	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Японія	12.11.2008		01.12.2010	✓	✓	✓						
Мексика	25.04.1944		01.01.1995	✓	✓	✓	✓					
Марокко	08.11.1979		01.10.1982	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Парагвай	24.06.1998		01.03.2006	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Перу	16.06.2003		01.02.2005	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Філіппіни	20.05.1988		11.10.1989	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Російська Федерація	11.04.1994		24.02.1996	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Швейцарія	13.10.1969		01.09.1970	✓	✓	✓		✓			✓	
Туніс	26.02.2001		01.01.2002	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Україна	10.07.1996	17.12.1997	27.03.1998	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
США	30.09.1986		01.04.1988	✓	✓	✓						
Уругвай	01.12.1997		01.04.2000	✓	✓	✓	✓		✓		✓	
Боліваріанська Республіка Венесуела	12.05.1988		01.07.1990	✓	✓	✓	✓	✓	✓			

Джерело: Міністерство праці і соціального забезпечення (<http://www.seg-social.es>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.34: Швеція (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового калітва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Канада	10.04.1985		01.01.1986	✓	✓	✓						
Кабо-Верде	09.02.1988		03.10.1991	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Чилі	13.03.1995		01.01.1996	✓	✓	✓						
Ізраїль	30.06.1982		01.07.1983	✓	✓		✓		✓		✓	✓
Марокко	04.01.1980		01.06.1982	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Квебек	20.09.1986		01.04.1988	✓	✓	✓						
Швейцарія	20.10.1978		01.03.1980	✓	✓	✓	✓	✓				
Туреччина	30.06.1978		01.05.1981	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
США	27.05.1985		01.01.1987	✓	✓	✓						

Джерело: Управління з питань національного соціального страхування (<http://www.forsakringskassan.se>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.35: Великобританія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового капітала та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Барбадос	07.01.1992		01.04.1992	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Бермудські острови	23.10.1969		01.11.1969	✓		✓	✓					
Канада	16.01.1997		01.04.1998	✓		✓	✓					
Ісландія	25.08.1983		01.08.1985	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
Ізраїль	29.04.1957		01.11.1957	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Ямайка	12.11.1996		01.04.1997	✓	✓	✓	✓					
Японія*	29.02.2000		01.02.2001									
Джерсі і Гернсі				✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Республіка Корея*												
Маврикій	22.04.1981		01.11.1981	✓		✓	✓				✓	
Нова Зеландія	11.01.1983		01.01.1984	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Норвегія	19.06.1990		01.04.1991	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Філіппіни	27.02.1985		01.12.1989	✓	✓	✓	✓					
Швейцарія	21.02.1968		01.04.1969	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Туреччина	09.09.1959		01.06.1961	✓	✓	✓	✓	✓	✓			
США	13.02.1984		01.01.1985	✓	✓	✓						

Джерело: Департамент праці і пенсій (<http://www.dwp.gov.uk>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

* Угоди із Японією і Республікою Корея мають форму конвенцій про подвійну сплату внесків і стосуються лише питання внесків до соціального забезпечення і не регулюють надання допомог

Таблиця Е.36: Ліхтенштейн (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австрія	23.09.1996		01.09.1998	✓	✓	✓						
Німеччина	07.04.1977		01.11.1980	✓	✓	✓					✓	
Італія	11.11.1976		01.03.1980	✓	✓	✓					✓	
Швейцарія	08.03.1989		01.05.1990	✓	✓	✓	✓	✓			✓	

Джерело: Департамент соціального забезпечення (<http://www.ahv.li>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.37: Норвегія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втратою годувальника	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	02.12.2005		01.01.2007	✓	✓	✓						
Австрія	18.10.1996		01.06.1998	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Канада	12.11.1985		01.01.1987	✓	✓	✓						
Чилі	03.04.1997	17.02.1998		✓	✓						✓	
Греція	12.06.1980			01.06.1983	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Ізраїль				01.04.2008	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Італія	12.06.1959	05.10.1961	01.02.1962	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Люксембург	19.03.1998	14.01.2000	01.05.2000	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓
Нідерланди	04.06.1996		01.04.1997	✓	✓	✓		✓	✓		✓	✓
Португалія	05.06.1980		01.09.1981	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Квебек	29.10.1987		01.04.1988	✓	✓	✓						
Швейцарія	21.02.1979		01.11.1980	✓	✓		✓	✓			✓	
Туреччина	20.12.1978		01.06.1981	✓	✓		✓	✓	✓		✓	✓
Великобританія	19.06.1990		01.04.1991	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓
США	13.01.1983		01.07.1984	✓	✓	✓					✓	

Джерело: Адміністрація праці і соціального забезпечення (<http://www.nav.no>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

Таблиця Е.38: Швейцарія (станом на 1 жовтня 2012 р.)

Країна	Дата підписання	Дата ратифікації	Дата набуття чинності	Галузь								
				Допомога по старості	Допомога по інвалідності	Допомога у зв'язку з втраченою годувальністю	Допомога у разі трудового каліцтва та професійного захворювання	Допомога у зв'язку з хворобою	Допомога у зв'язку з вагітністю і пологами	Медична допомога	Сімейні допомоги	Допомога по безробіттю
Австралія	09.10.2006		01.01.2008	✓	✓	✓						
Австрія	15.11.1967		01.01.1969	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Бельгія	24.09.1975		01.05.1977	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Болгарія	15.03.2006	25.10.2006	01.12.2007	✓	✓	✓		✓				
Канада	24.02.1994		01.10.1995	✓	✓	✓						
Квебек	25.02.1994		01.10.1995	✓	✓	✓						
Чилі	20.06.1996		01.03.1998	✓	✓	✓		✓				
Кіпр	30.05.1995		01.01.1997	✓	✓	✓	✓	✓				
Чеська Республіка	10.06.1996		01.11.1997	✓	✓	✓		✓				
Хорватія	09.04.1996		01.01.1998	✓	✓	✓	✓	✓				
Данія	05.01.1983		01.12.1983	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Фінляндія	28.06.1985		01.10.1986	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Франція	03.07.1985		01.11.1976	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Німеччина	25.02.1964		01.05.1966	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Греція	01.06.1973		01.12.1974	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Угорщина	04.06.1996		01.01.1998	✓	✓	✓		✓				
Індія	03.09.2009		29.01.2011	✓	✓	✓	✓	✓				
Ірландія	11.12.1997		01.07.1999	✓	✓	✓		✓				
Ізраїль	23.03.1984		01.10.1985	✓	✓	✓						
Італія	14.02.1962		01.09.1964	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Японія	22.10.2010		01.03.2012	✓	✓	✓		✓				
Ліхтенштейн	08.03.1989		01.05.1990	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Люксембург	03.06.1967		01.05.1969	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
КРЮ Македонія	09.12.1999		01.01.2002	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Нідерланди	27.05.1970		01.07.1971	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Норвегія	21.02.1979		01.11.1980	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Філіппіни	17.09.2001		01.03.2004	✓	✓	✓						
Португалія	11.09.1975		01.03.1977	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Сан Маріно	16.12.1981		01.03.1983	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	
Словаччина	07.06.1996		01.12.1997	✓	✓	✓		✓				
Словенія	10.04.1996		01.08.1997	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Іспанія	13.10.1969		01.09.1979	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Швеція	20.10.1978		01.03.1980	✓	✓	✓	✓	✓				
Туреччина	01.05.1969		01.01.1972	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
Великобританія	21.02.1968		01.04.1969	✓	✓	✓	✓	✓			✓	
США	18.07.1979		01.11.1980	✓	✓	✓						

Джерело: Федеральний офіс соціального страхування (<http://www.bsv.admin.ch>)
ILO NORMLEX (<http://www.ilo.org>)

ISBN 978-92-2-827495-0

9 789228 274950 >

